

ОСОБЛИВА ДИТИНА. ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ: ПОРАДИ ПЕДАГОГАМ, БАТЬКАМ

Методичний посібник для батьків,
педагогічних працівників та фахівців соціально-
психологічної сфери супроводу дітей дошкільного
та молодшого шкільного віку в інклюзивному
середовищі

УДК 376-056.26(075.8)

*Друкується за ухвалою вченої ради Ізмаїльського
державного гуманітарного університету
(Протокол № 9 від 25 квітня 2024)*

Особлива дитина. Готовність дитини до шкільного навчання: поради педагогам, батькам : методичний посібник для батьків, педагогічних працівників та фахівців соціально-психологічної сфери супроводу дітей дошкільного та молодшого шкільного віку в інклюзивному середовищі / О. А. Баштовенко, О. А. Бухнієва, Х. М. Ганчева, К. В. Глущенко, С. П. Жоха, В. К. Звєкова, С. М. Звєкова, Д. Г. Іванова, А. І. Каплієнко, А. В. Кічук, Н. В. Кічук, О. В. Мірошніченко, О. В. Модич, А. К. Рубан, Ж. Є. Сироткіна, Ю. В. Холостенко. – Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2024. 200 с.

Методичний посібник розроблений в рамках проекту «Створення навчального центру інклюзивної освіти в Ізмаїльському державному гуманітарному університеті».

Стойкова Валентина Пилипівна, голова правління БФ «Агенція розвитку та інвестицій південного регіону» – керівниця авторського колективу

Авторський колектив:

Баштовенко Оксана Анатоліївна, кандидат біологічних наук, доцентка кафедри фізичного виховання, спорту та здоров'я людини Ізмаїльського державного гуманітарного університету

Бухнієва Олена Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, доцентка кафедри музичного та образотворчого мистецтв Ізмаїльського державного гуманітарного університету

Ганчева Кристина Миколаївна, викладач кафедри фізичного виховання, спорту та здоров'я людини Ізмаїльського державного гуманітарного університету

Глущенко Катерина Василівна, викладач арт-терапії
Центру розвитку та комплексної реабілітації дітей
м. Ізмаїла

Жоха Светлана Петрівна, викладач кафедри загальної
та практичної психології Ізмаїльського державного
гуманітарного університету

Звекова Вікторія Корнійвна, кандидат педагогічних
наук, доцентка кафедри загальної педагогіки і
спеціальної освіти Ізмаїльського державного
гуманітарного університету

Звекова Світлана Миколаївна, викладач кафедри
загальної педагогіки і спеціальної освіти, аспірантка
Ізмаїльського державного гуманітарного університету

Іванова Дора Георгіївна, кандидат педагогічних наук,
доцентка, завідувач кафедри дошкільної та початкової
освіти

Каплієнко Анастасія Іванівна, кандидат педагогічних
наук, викладач кафедри загальної педагогіки і
спеціальної освіти Ізмаїльського державного
гуманітарного університету

Кічук Антоніна Валеріївна, доктор психологічних наук,
доцентка кафедри загальної та практичної психології
Ізмаїльського державного гуманітарного університету

Кічук Надія Василівна, доктор педагогічних наук,
професор кафедри дошкільної та початкової освіти,
декан педагогічного факультету Ізмаїльського
державного гуманітарного університету

Мірошніченко Ольга Вікторівна, кандидат
педагогічних наук, доцентка кафедри дошкільної та
початкової освіти Ізмаїльського державного
гуманітарного університету

Мондич Оксана Валентинівна, кандидат педагогічних
наук, доцентка кафедри загальної педагогіки і
спеціальної освіти Ізмаїльського державного
гуманітарного університету

Рубан Ася Костянтинівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри фізичного виховання, спорту та здоров'я людини Ізмаїльського державного гуманітарного університету

Сироткіна Жанна Єрофіївна, кандидат педагогічних наук, доцентка кафедри музичного та образотворчого мистецтв Ізмаїльського державного гуманітарного університету

Холостенко Юлія Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцентка кафедри загальної педагогіки і спеціальної освіти Ізмаїльського державного гуманітарного університету

Рецензенти:

Корносенко Оксана Костянтинівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії й методики фізичного виховання, адаптивної та масової фізичної культури Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Талмач Юлія Борисівна – директор Комунального закладу «Ізмаїльський навчально-реабілітаційний центр Одеської обласної ради»

Гуренко Тетяна Олександрівна – директор Ізмаїльської екогімназії «Промінчики добра», ГО Університетські класи»

© О. А. Баштовенко, О. А. Бухнієва, Х. М. Ганчева, К. В. Глущенко, С. П. Жоха, В. К. Звекова, С. М. Звекова, Д. Г. Іванова, А. І. Каплієнко, А. В. Кічук, Н. В. Кічук, О. В. Мірошніченко, О. В. Модич, А. К. Рубан, Ж. Є. Сироткіна, Ю. В. Холостенко, 2024
© Ізмаїльський державний гуманітарний університет, 2024

ЗМІСТ

Вступне слово	7
Фізичне виховання дітей дошкільного віку як валеологічна компетентність	9
Розвиток емоційного інтелекту засобами музичного мистецтва як передумова готовності дитини до шкільного навчання.....	19
Фізичний розвиток дошкільника: запорука успішного навчання	29
Подолання батьківських стресів	42
Формування мотивації до навчання дітей з особливими потребами засобами інтерактивних технологій	52
Застосування сучасних технологій для формування готовності дитини до школи	66
Педагогічний практикум для батьків: як підготувати дитину до шкільного життя	74
Особливості підготовки до школи дітей з порушеннями мовлення	88
Психологічна готовність до шкільного навчання – передумова успішності особистості дитини	96
Інтелектуальна готовність дитини до шкільного навчання: як розвивати звичку до пізнавальної самостійності	104

Розвиток логічного мислення у майбутніх першокласників: корисні поради	121
Сходинки інклюзії – мовленнєва готовність до навчання у школі – з огляду здоров'я збережувальної компоненти як системи цінностей дошкільної освіти	129
Своєрідність проведення занять з адаптивної лікувально-оздоровчої фізичної культури з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я (з досвіду роботи Центру розвитку та комплексної реабілітації, м. Ізмаїл)	139
Музикотерапія у формуванні готовності дитини до шкільного навчання	149
Етика у професійній компетенції майбутнього вихователя дошкільного інклюзивного закладу	161
Логопедичні вправи для дітей в домашніх умовах (поради батькам)	173
Заклучення	196

ВСТУПНЕ СЛОВО

Методичний посібник «Особлива дитина. Готовність дитини до шкільного навчання: поради педагогам, батькам» підготований до друку в рамках проекту «Створення навчального центру інклюзивної освіти в Ізмаїльському державному гуманітарному університеті».

Головною метою проекту є підвищення рівня соціалізації дітей з обмеженими, руховими та особливими освітніми потребами півдня Одеської області через створення та діяльність навчального центру інклюзивної освіти на базі педагогічного факультету Ізмаїльського державного гуманітарного університету (далі – Центру).

Функціями Центру є розробка програм навчання, підвищення рівня компетенції персоналу навчальних закладів з інклюзивними класами за допомогою інноваційних, ефективних способів роботи.

У цьому посібнику представлені науково-методичні орієнтири підготовки дитини до шкільного навчання, методичні рекомендації педагогічним працівникам, фахівцям соціально-психологічної сфери, батькам щодо супроводу дітей в цей період.

Проект «Створення навчального центру інклюзивної освіти в Ізмаїльському державному гуманітарному університеті» виконується Благодійним фондом «Агенція розвитку та інвестицій південного регіону» у партнерстві з ChildFund Deutschland (Німеччина) за фінансової підтримки Baden-Württemberg Stiftung у рамках програми фінансування Perspektive Donau. Партнером проекту в Україні є Ізмаїльський державний гуманітарний університет.

ChildFund Deutschland e.V. – це організація із захисту дітей, яка працює над покращенням майбутніх

можливостей потребуючих допомоги дітей, їхніх сімей та всього оточення в міжнародному масштабі з 1978 року. Організація ініціює та підтримує проекти співробітництва в галузі розвитку, тимчасову та гуманітарну допомогу в понад 30 країнах. ChildFund Deutschland e.V. є членом ChildFund Alliance, міжнародної мережі з 11 організацій захисту дітей, а також Асоціації німецьких неурядових організацій розвитку та гуманітарної допомоги (VENRO). Починаючи з 1995 року, Німецький Центральний Інститут Соціальних Питань (DZI) безперервно нагороджує організацію захисту дітей Знаком пожертвувань. Проекти допомоги та розвитку ChildFund Deutschland e.V. в основному фінансуються за рахунок приватних пожертвувань та спонсорства. Проте серед спонсорів також є державні донори, такі як Міністерство закордонних справ Німеччини, Федеральне міністерство економічного співробітництва та розвитку Німеччини чи ЄС, а також німецькі та європейські фонди.

Матеріал відображає позицію авторів і не обов'язково відображає позицію ChildFund Deutschland (Німеччина) та Baden-Württemberg Stiftung.

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ВАЛЕОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Баштовенко О. А.,
кандидат біологічних наук,
доцент кафедри фізичного виховання,
спорту та здоров'я людини
Ізмаїльського державного
гуманітарного університету

Значення рухової активності дитини в ранньому віці не може бути недооціненою. Формування культури руху з дитинства – актуальне завдання фізичного виховання, оскільки рух є біологічною потребою.

Дошкільний період визначає інтенсивний фізіологічний, розумовий і емоційний розвиток дитини, який повинен супроводжуватися загальним життєрадісним станом. Фізична активність формує й розвиває м'язи, координацію рухів, зміцнює кістки, отже відбивається на загальному фізичному розвитку малюка. Провідні науковці – Вільчковський Е. С., Курок О. І., Пасечник В., Пангелова Н. [6, 7]. відзначають, що організація фізичного виховання дітей дошкільного віку повинна бути систематичною, включати різні активності, та спиратися на індивідуальну роботу, що організується батьками. Основним завданням закладів дошкільної освіти у напрямі фізичного виховання є розвиток спеціальних фізичних якостей дитини як складової здорового способу життя [4]. Кошель А., Калімбет О., Рябченко А. визначили за основу формування активної життєвої позиції усвідомлення потенціалу фізичної культури та запропонували основні напрямки стосовно залучення дошкільників до занять з фізичного виховання [1, 5].

Під впливом рухової активності в дошкільному віці формуються фізичні якості від яких залежить правильна

постава, робота серцево-судинної системи, збільшення адаптаційних резервів. Важливого значення набуває координація рухів, завдяки чому перерозподіляються нервові процеси у дитини, а це, в свою чергу, сприяє врівноваженості між збудженням та гальмуванням. Найулюбленіший спосіб активності для дошкільників є гра. Через гру діти вчаться спілкуватися, вирішують конфлікти, розвивають фантазію, творчу уяву. Важливо контролювати ігровий контент, урізноманітнювати їх, спрямовувати на розвиток рухових навичок які формують фізичні якості. Розвиток моторики і координації рухів є оптимально доступними та важливими у дошкільному віці як один з аспектів фізичного розвитку. Фізична активність дозволяє сформувати здорові звички у дітей, розвинути не тільки моторику, а й зміцнити імунітет [3].

Організація фізичного виховання у дошкільних навчальних закладах вимагає спеціального підходу. Важливим є врахування вікових особливостей дітей, їхніх інтересів та потреб. Фізична активність повинна бути доступною і корисною, стимулювати розвиток рухових навичок і координацію.

До програми з фізичного виховання для дошкільників можуть входити різноманітні види рухової діяльності. Корисною є гра на вулиці, вправлення на свіжому повітрі, спортивна гра в залі, зважування м'ячів, спортивні заходи, плавання та інші активності, що спрямовані на розвиток рухових навичок. Крім того, фізичне виховання сприяє соціальному розвитку дитини. Групові заняття формують комунікативні навички, взаємозв'язки з однолітками і розвивають колективні навички. Важливо, аби діти відчували радість від спільної фізичної активності и навчались взаємодіяти з іншими. Педагоги і батьки повинні відповідально поставитись до важливості фізичної культури у вихованні дітей дошкільного віку. Вони повинні

створити сприятливий клімат для рухової діяльності. Фізичний розвиток є невід'ємною частиною повноцінного виховання дітей дошкільного віку. Завдяки фізичній активності у дітей формуються здорові звички, розвивається моторика, зміцнюється імунітет та покращується загальний розвиток організму.

Необхідно звернути увагу на проблему інклюзії у дитячих садочках. Такі заклади мають місце і користуються все більшим попитом. У процесі онтогенезу організм дитини закономірно змінюється, і, відповідно віковим періодам, йому властиві певні анатомофізіологічні зрушення, саме це визначає реактивні властивості та адаптаційні можливості. Тому діти різних вікових груп характеризуються специфічними особливостями, які властиві для певного етапу їхнього розвитку. Розуміючи, що дитина, із втраченими деякими функціями закономірно вибудовує певні стереотипи поведінки, адаптуючись до певних умов середовища. Окрім того, у таких дітей зазнає перебудови не тільки соматична сфера, а й вся психічна діяльність. Звичайно, що спочатку цей процес відзначається певним внутрішнім дискомфортом і формує певні виражені негативні психологічні ознаки. У таких дітей спостерігається погіршується емоційний стан за рахунок зниження психічної активності, що може привести до виникнення депресивного фону. Такі прояви необхідно вчасно виявляти, оскільки вони обмежують можливість міжособистісних стосунків, навіть зрушити механізми адекватного поводження. Недостатнє науково-методичне та кадрове забезпечення стримує можливості для розвитку та впровадження спеціальних методичних підходів у дошкільних закладах освіти з фізичного виховання. Якісне формування спеціальних компетентностей з адаптивної фізичної культури у майбутніх фахівців цього напряму забезпечить

оптимізацію професійної підготовки що поєднає теоретико-методичну, психолого-педагогічну, медико-біологічну складові гуманітарної та спеціальної підготовки [2, с. 187].

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Такий процес підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання є відносно новим в Україні. Оскільки в суспільстві питання інвалідизації дітей викликають все більший інтерес, а засоби адаптивної фізичної культури виступають унікальним механізмом для адаптації дитини з особливими потребами, для її розвитку та соціалізації саме з раннього віку. Подальші дослідження потребують спрямування на вивчення педагогічних умов професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту їх фахової компетентності для здійснення роботи в інклюзивних закладах освіти, особливо дошкільної.

Здоров'я – безцінний капітал будь-якої нації, держави. Всі більш-менш значимі соціальні зрушення здійснюються переважно задля здоров'я і життя людини. Прогрес країни неможливий без утвердження моралі суспільства у визначенні цінності життя і здоров'я як перших позицій у ієрархії цінностей з давніх часів до тепер. Здорова людина слугує ідеалом, домінує у суспільстві. Але лише сьогодні, як важлива міра визначення людського середовища цивілізованих країн, з'являється можливість утвердити цінність інклюзивного освітнього середовища.

Діяльність в цьому напрямі має бути успішною за умови принципового підходу.

Принцип емансипації – самовизначення у питаннях здоров'я що орієнтований на позитивний результат. Самовизначення, самостійність і самодопомога як окремої особистості (батьків), так і певних фахівців у питаннях здоров'я.

Принцип активізації потенціалу навчає дитину контролювати власну свідомість та життя, розширює можливості життєвого самовизначення дитини. Створити для дітей можливості підкріплювати активне і позитивне світосприймання, розвивати здібності і ресурси, формувати знання і навички, які допомагають адаптуватися та критично сприймати власне соціальне оточення.

Принцип участі як багатоаспектне і багатокомпонентне поняття передбачає залучення громадськості до процесу реалізації певних програм і заходів сприяння здоров'ю.

Принцип надання можливостей не просто створює можливість упевненого існування (безпечне та підтримуюче середовища), а й відкривають йому можливості для навчання і розвитку у набутті життєвих навичок.

В основу принципу соціальної підтримки покладена взаємодія між окремими особами, що сприяють встановленню соціальних зв'язків.

Принцип партнерства забезпечується системною діяльністю усіх суспільних інститутів і громадян, потребує об'єднання зусиль різних партнерів.

На сьогоднішній день науковці виокремлюють три стратегії сприяння покращенню здоров'ю. Можна визначити у першу чергу захист здоров'я, по-другу – активне відстоювання, і третє – просування здоров'я задля надання всім можливості реалізувати повністю свій потенціал здоров'я.

У чому ж полягає роль інклюзивного фізичного виховання? Що має на меті та яких результатів потрібно очікувати?

Розвиток дітей через спорт приносить користь як конкретній дитині, так і всій країні за умови дотримання системності. Фізична активність важлива для

повноцінного розвитку будь-якої дитини, тим паче дітей з інвалідністю та особливостями ментального розвитку також тих, хто проходить період реабілітаційного відновлення після хвороби.

Навіть не визиває сумніву те, що заняття спортом позитивно впливають на фізичний і психоемоційний стан дітей, особливо дітей, що потребують додаткової особливої уваги. Фізична культура і спорт для таких дітей це не про спортивні досягнення, а про отримання необхідних рухових навичок, адаптації, задоволення від руху, м'язової напруги та спілкування на позитивних емоціях.

Важливий крок в реалізації завдань – кадрове забезпечення. Фахівці з досвідом ведення інклюзивних груп, вчителі фізичної культури які мають бажання працювати, розвиватися в напрямі інклюзії, викладачі, що пройшли спеціальні підготовчі курси. Ми пропонуємо залучати студентів, що набувають навичок роботи в інклюзивному середовищі та отримують неоціненний досвід під керівництвом викладачів.

Вибір місця, локації є важливим моментом, оскільки особливим дітям потрібно створити комфортні умови для занять, саме відповідно до їх можливостей, що обмежені. Інклюзивні заняття з фізичної культури в нашій спортивній залі забезпечені необхідним інвентарем, тренажерами. Спеціально облаштований простір створює затишну атмосферу для фізкультурних занять, професійна майстерність тренерів мотивує дітей до фізичної активності.

Засоби лікувальної фізичної культури широко використовуються для профілактики і лікування багатьох захворювань. Допомога у відновленні після пошкоджень та відновлення працездатності, також одне із завдань лікувальної фізичної культури. Специфіка лікувальної фізичної культури порівняно з іншими

методами лікування полягає в тому, що вона використовує в якості основного лікувального засобу фізичну вправу, як істотний стимулятор життєво важливих функцій людського організму.

Лікувальна фізична культура – комплексний вид дії на організм, потребує індивідуального підходу та добору методів і засобів, які забезпечать необхідну реактивність організму. Комплексне втручання дозволить подіяти не тільки на окремі клітини та тканини, а й на організм в цілому. Важливим є врахування періоду та клінічного перебігу хвороби, або перебіг процесу одужання. Фізична культура виступає методом функціональної терапії. Фізичні вправи, незалежно від місця їх застосування долучають до загальної реакції механізми патологічного процесу, тому є методом патогенетичної терапії також. Лікувальна фізична культура спирається на засоби та принципи загальної фізкультури для здорової людини. В її основі лежать принципи різнобічного впливу, оздоровчої спрямованості. У процесі занять дитина набуває навичок використання природних факторів. Привчання до рухового режиму, регулярного використання фізичних вправ з лікувальними та профілактичними цілями – лікувально-педагогічний процес.

Вправи класифікують відповідно до анатомічних ознак. Вирізняють вправи для рук, плечового пояса, м'язів шиї і тулуба, м'язів ніг і всього тіла.

Гімнастичні вправи спрямовані на розвиток сили, гнучкості, швидкості, координації, напруження і розслаблення м'язів, утримання рівноваги, координацію, дихальні, стройові та коригуючі.

Спортивно-прикладні вправи дозволяють повноцінно відновити функції і тренованість як систем організму так і окремих його частин. Ходьба, біг, метання, стрибки, лазіння, повзання, піднімання вантажу є

звичайними рухами, але не всі діти здатні до них, тому такі прості дії, як захоплення та перекладання предмету, застібання, умивання тощо, доступні також не всім. Тож для отримання необхідного ефекту від занять лікувальної фізичної культури потрібно визначити завдання, підібрати засоби впливу. Природними і найбільш доцільними визначають гімнастичні вправи для тулуба і кінцівок, ефективні вправи на дихання. Для правильного визначення завдань, форм і засобів, враховується діагноз, фаза розвитку, реакції організму, стан органів і систем, психічна реакція дитини на втручання.

Лікувальний ефект від фізичних вправ досягається регулярним і тривалим їх застосуванням в інтенсивному темпі, який нарощується поступово до отримання позитивного ефекту.

Доза фізичного навантаження залежить від виду вправи, вихідного положення, темпу та амплітуди виконання. Відповідно до цього встановлюється ступінь напруги м'язів, кількість повторень, щільність занять. Вихідні положення можуть змінювати форму і величину опорної поверхні (лежачи, сидячи, стоячи), ізолювати (компенсаторні рухи), змінювати центр тяжіння тіла (розташування рук), полегшувати.

Повільний темп виконання, як правило, дає організму меншу дозу навантаження. Повільні вправи переважно впливають на трофічні функції м'язів, сприяють їх зміцненню і відновленню кісткової тканини.

Швидкий темп впливає на серцево-судинну і нервову системи. Важливо враховувати емоційну складову проведення занять. Позитивні емоції підсилюють ефект від занять, але передозування емоцій може призвести до погіршення стану.

Серед основних форм занять лікувальною фізичною культурою вирізняють: лікувальну гімнастику,

самостійні заняття під контролем, ранкову гігієнічну гімнастику, лікувальну ходьбу (з теренкуром), спортивні ігри, загально-розвиваючі вправи.

Лікувальна фізична культура дозволить вирішити проблеми статичної і динамічної рівноваги, рівень розвитку просторової орієнтації, оволодіння руховими вміннями і навичками, покращення рухової пам'яті, адекватність орієнтації, точність сприйняття та впевненість рухів.

Лікувальна фізична культура створює можливості не тільки для збереження, а й відновлення фізичного здоров'я. Інклюзивна фізична культура – важливий напрям у розбудові високо морального суспільства з перспективами майбутнього.

Список використаних та рекомендованих джерел:

1. Анна Кошель, Віталій Кошель, Олександра Калімбет, Аліна Рябченко. Фізичне виховання дітей дошкільного віку як основа формування здоров'я сучасного суспільства. 2021. Грааль науки. №5. С. 277-284. DOI:10.36074/grail-of-science.04.06.2021.050
2. Баштовенко О. А. Спрямованість на формування здорового способу життя у майбутніх вчителів фізичного виховання. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського: зб. наук. Праць. Одеса: ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. 2011. № 3-4. С. 186-190.
3. Борисенко Л. Л. Фізична культура як інклюзивне середовище: збірник за матеріалами VI Всеукр. науково-практичної конференції. Лисичанськ: ФОП Чернов О. Г., 2018. С. 23-26.
4. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку:

- навч. посіб. Суми: ВТД «Університетська книга», 2016. 424 с. 282.
5. Козлова, В., Кошель, В., Пась, К., & Скивка, А. До проблеми фізичного виховання та валеологічної освіти дошкільників як системоутворюючих компонентів формування здоров'я. Збірник наукових праць. 2021. SCIENTIA. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/scientia/article/view/8261>.
 6. Пасічник, Вікторія, et al. Концепція ігрової діяльності у межах фізичного виховання дітей дошкільного віку. 2022.
 7. Пангелова, Наталія Євгенівна. Теоретико-методичні засади формування гармонійно розвиненої особистості дитини дошкільного віку в процесі фізичного виховання. К.: НУФВСУ, 2014.

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЯК ПЕРЕДУМОВА ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Бухнієва О. А.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри музичного та
образотворчого мистецтв
Ізмаїльського державного
гуманітарного університету,

Марченко А.
студентка педагогічного факультету
Ізмаїльського державного
гуманітарного університету

Підготовка дітей до школи – одне з головних завдань виховання дитини. Перед вихователями стоїть завдання – формування всебічно розвиненої особистості, зокрема розвиток емоційного інтелекту дитини. Значну роль у вирішенні цієї проблеми відводять мистецтву, зокрема музиці. Яскраві художні твори, впливаючи на естетичне сприйняття, стають джерелом та засобом виховання та розвитку дитини, зокрема розумової. Л. Виготський говорив, що емоційний розвиток дітей дошкільного віку є одним з найважливіших напрямків професійної діяльності педагога. Емоції – це основна ланка психічного життя людини, і насамперед у житті дитини. У зв'язку з цим однією з вимог дошкільної освіти є розвиток емоційного інтелекту, емоційної чуйності та співпереживання у дітей дошкільного віку.

То що ж входить у поняття «емоційний інтелект»?! До емоційного інтелекту належать здатності розуміння емоцій, оцінювання та вираження їх, уміння застосовувати знання про емоційну сферу людини в практичній діяльності.

Музика – чудовий засіб, що допомагає робити перші кроки у напрямку досконалості і розвитку емоційного інтелекту дитини. Одне з найважливіших виховних завдань музики – пробуджувати позитивні емоції. Позитивні почуття заохочують, пробуджують позитивні думки, а позитивні думки – позитивні дії.

Емоції впливають на життя кожної людини, безпосередньо впливаючи на всю її повсякденну діяльність. Їх розвиток пов'язаний із створенням спеціальних умов виховання. Оптимальний виховний режим для дитини сприяє побудові позитивного образу самої себе, розвиває емпатію, формує соціальні навички, що характеризують рівень емоційного інтелекту, розвиток якого має бути одним із пріоритетних напрямків у роботі дитячого садка. Саме у дошкільний період закладається розуміння важливості цієї особливої сфери – сфери емоційного ставлення до оточуючих.

Розглянемо, як види музичної діяльності впливають на розвиток емоційного інтелекту дитини.

Неоціненну допомогу у вирішенні завдань розумового виховання надають **музично-дидактичні ігри та вправи**, ігрова форма яких полегшує процес пізнання, робить його усвідомленим, дозволяє забезпечити розумову активність кожної дитини.

На їх основі розроблено дидактичні ігри «Гучно-тихо», «Швидко-повільно» та інші.

**«Швидко-
повільно»**

**«Високо-
низько»**

**«Весело-
сумно»**

**«Голосно-
тихо»**

Автор: Марченко Аліна

Складовою розумового розвитку дітей є розвиток та вдосконалення у дітей розумових процесів, елементів логічного мислення. Активація розумової діяльності досягається тим, що кожного разу дітям пропонується складніше завдання: інший складний варіант завдання, іншу ігрову ситуацію, новий музичний твір. Провідна роль розвитку мови належить пісні. Музика залучає дітей до мовної основи, змушує прислухатися і вдумуватися у зміст пісні. **Спів** – процес звукоутворення, в якому дуже важлива координація слуху та голосу. Розвиток слуху та голосу позначається на формуванні мови, її краси. А мова, як відомо, є матеріальною основою мислення. Заучування текстів удосконалює пам'ять дитини. Завдяки різноманітній тематиці пісень удосконалюються пізнавальні здібності [1, 2].

«Сопілочка»
Сл. Б. Сливчука,
муз. І. Білика

«Букварик»
Сл. З. Лісевіч,
вик. С. Хома

Кожен вид музичної діяльності, маючи свої особливості, передбачає оволодіння дітьми тих навичок та умінь, без яких вона не здійсненна, і надає цільовий вплив на емоційний інтелект дошкільнят.

У цей час формується, передусім, **сприйняття музики**. Воно посідає чільне місце у розвитку емоційного інтелекту в цілому, особливо важливу роль в цьому відіграє формування музикально-сенсорних здібностей дитини. В основі цього формування лежить формування музичного слуху дитини, визначення та відтворення чотирьох властивостей музичного звуку (висота, тривалість, тембр та динаміка). Найбільш поширеними методами є: наочний, словесний та практичний методи.

Велике місце у розумовому вихованні та розвитку дітей належить **музично-ритмічній діяльності**. При роботі з дітьми підготовчої до школи групи можливо використовувати «пальчикові ігри», вони оригінальні та цікаві тим, що є мініатюрним театром, де акторами є пальці. Пальчикові ігри розвивають дрібну моторику рук, м'язовий апарат, тактильну чутливість, підвищують загальний рівень організації мислення дитини. Ігри ці дуже емоційні, можна їх проводити як у дитячому садку, так і вдома. Вони захоплюючі та сприяють розвитку мови, творчої діяльності. За допомогою «пальчикових ігор» можна одночасно готувати дитину і до письма, і читання.

На заняттях вчимо дітей передавати свої емоційні переживання через рухи.

Пальчикова гра
«Сороконіжка»
Муз. і сл. Н. Жилутової,
вок. Ю. Малецька-Колісник

Використовуючи рухи, придатні для тієї чи іншої пісні чи мелодії, діти передають характер персонажів, власне ставлення до них. Так народжується творча уява.

Розвиток почуття ритму спрямує на знання того, що музичні звуки мають різну тривалість, – вони довгі і короткі, їх чергування може бути вимірним або нерегулярним, більш менш активним, ритм впливає на характер музики, його емоційне забарвлення, допомагає розпізнати вже звичний твір, робить різні жанри більш пізнаваними.

Музична навчальна діяльність не має бути ізолюваною від інших видів. Знання, інформація про музику дітям даються не власними силами, а в процесі сприйняття музики, виступу, творчості. Кожен вид музичної діяльності потребує певних навичок та знань. Діти вивчають назви танцювальних кроків, вивчають назви танців, хороводів. Навчаючись грати на музичних інструментах, діти також отримують необхідні знання про методи та прийоми гри на музичних інструментах.

Діти виявляють індивідуальні схильності, переваги та симпатії до певних видів музичної діяльності. Важливо помітити і розвинути у кожної дитини прагнення спілкуватися з музикою у вигляді музичної активності, якого він виявляє найбільший інтерес, у якому його здібності реалізуються найповніше.

Основою для музичної освіти та виховання дітей є **народна музична творчість**. Моральний та естетичний зміст народної музично-поетичної творчості, неминуча цінність його педагогічних можливостей переконують у необхідності збереження та широкого використання фольклору в сучасній практиці виховання та освіти. Звертаючись до народної культури як джерела виховання, можна знайти благодатний ґрунт для формування та розвитку у дітей різних якостей: інтелектуальних, моральних, естетичних.

Адаптоване використання фольклорного матеріалу в музичному вихованні неминуче призводить до пошуку нових форм і методів роботи з дітьми, де дитина – не просто об'єкт виховання, а учасник творчого акту, в якому, у свою чергу, активізується розвиток музично-творчих здібностей та емоційного інтелекту [4, 5].

«Ой є в лісі калина»
Укр. нар. пісня

«Грицю, Грицю, до роботи»
Укр. нар. пісня

Тільки розвиваючи потреби, інтереси, емоції, почуття, смаки дітей (їхня музично-естетична свідомість), можна долучити їх до загальної та музичної культури, закласти її основи.

У заняття, окрім народної, необхідно включати і **класичну музику**: В. А. Моцарта, Р. Шумана, Ф. Шуберта, Л. ван Бетховена, П. Чайковського. Ці короткі музичні твори не перевищують часу 30-45 секунд, звучать у виконанні фортепіано, скрипки, флейти чи оркестру. Пропонуємо фрагменти творів [6, 7, 8, 9, 10]:

В. А. Моцарт
«Турецький
марш»

Р. Шуман
«Цікава
історія»

Ф. Шуберт
«Серенада»

Л. Бетховен
«До Елізи»

П. Чайковський
«Вальс сніжних пластівців»

Щоб батьки могли самостійно підібрати музику для слухання, слід проводити з ними консультації про музичний репертуар для дітей, роз'яснювати, в який час дня краще слухати музику, як створити сприятливу навколишню обстановку, як поводитися дорослим слухачам. Пропонуємо дитячі твори «З любов'ю до дітей» [11, 12, 13]:

М. Красев
«Зозуля»

Сл. Г. Лисенко
«У бабусі у дворі»

«Мамі я допомагаю»

Слух і пізнання різниці в нюансах у музиці формується у дітей з дуже раннього віку, і на кожному віковому етапі дитина виділяє найяскравіші виразні засоби за допомогою можливостей, якими вона володіє – рух, слово, гра тощо. Отже, розвиток музичного сприйняття має здійснюватись за допомогою всіх видів творчого прояву.

Сприйняття музики – складний процес, наповнений глибокими переживаннями. Прослуховування музики розвиває наочно-образне мислення: здатність

представляти та бачити, аналізувати картину, «намальовану» звуками.

Сприйняття музики здійснюється не тільки через прослуховування, а й через музичне виконання – спів, музичні ритмічні рухи, перші спроби гри на музичних інструментах. Пропонуємо [14, 15, 16]:

**Руханка
«Українка»
Сл. З. Лісевич**

**Ритмічна
вправа «Веселі
звірі»
О. Кієнко**

**Пісня «Весняні
котики»
Сл. О. Янушкевич,
муз. М. Ясакової**

Гра на музичних інструментах вимагає точних рухів та узгодженої роботи рук. Таким чином, розробляється дрібна моторика. Особливо це важливо при оволодінні навичками письма, коли дитина стає учнем першого класу.

**Гра «Веселий
ритм»**

**Гра
«Крапельки»**

**Гра «Стій, стрибай,
кружляй» О. Браїм**

Гра – це засіб виплеснути напругу, що накопичилася, звільнитися від тривоги і страху, відпочити і приміряти на себе модель іншої поведінки. У грі діти здатні вирішити багато проблем і досягти різних висот,

причому зробити це граючи, тобто легко, природно і із задоволенням [17, 18, 19].

В результаті систематичної роботи з розумового виховання дітей у процесі музичної діяльності на заняттях та в повсякденному житті діти набувають навички активних самостійних дій.

Музичні заняття викликають у дітей особливий інтерес, і ці форми музичної діяльності допомагають побачити розумову активність дітей, пошукові якості, творчий початок у їхніх діях, пізнавальний інтерес, працездатність, самостійність, а загалом – готовність до навчальної діяльності у школі.

Список використаних та рекомендованих джерел:

1. «Сопілочка» https://www.youtube.com/watch?v=EToNOCbP_Uo
2. «Букварик» https://www.youtube.com/watch?v=z_eKnLolArk
3. Музична пальчикова гра «Сороконіжка» <https://www.youtube.com/watch?v=RT7WwloHUqA&t=2s>
4. Українська народна пісня «Ой є в лісі калина» <https://www.youtube.com/watch?v=pKc1QE-cH4M>
5. Українська народна жартівлива пісня «Грицю, Грицю, до роботи» <https://www.youtube.com/watch?v=xFtHhFLl554>
6. В. А. Моцарт «Турецький марш» <https://www.youtube.com/watch?v=JZh6hCMc-cU&t=5s>
7. Р. Шуман «Цікава історія» (зі збірки «Дитячі сцени») <https://www.youtube.com/watch?v=x8Vl1kQT7jw&t=1s>

8. Ф. Шуберт «Весіння серенада»
<https://www.youtube.com/watch?v=iM3rK86Y-nc>
9. Л. Бетховен «До Елізи» <https://www.youtube.com/watch?v=LpmSCFAdx9g>
10. П. Чайковський «Вальс сніжних пластівців»
https://www.youtube.com/watch?v=hVf_uwWQPg8
11. М. Красев «Зозуля» https://www.youtube.com/watch?v=yAhOYvWT_-c
12. Дитяча пісня «У бабусі у дворі»
<https://www.youtube.com/watch?v=KlhBhj2N-LA>
13. Дитяча пісня «Мамі я допомагаю»
<https://www.youtube.com/watch?v=7Dg6wWoFIC0>
14. Руханка «Українка» <https://www.youtube.com/watch?v=Wl6rvmgbvNQ>
15. Музично-ритмічна вправа «Веселі звірі»
<https://www.youtube.com/watch?v=32POrtnq8bY&t=41s>
16. Пісня «Весняні котики» <https://www.youtube.com/watch?v=zbGKSHGY0tM&t=2s>
17. Музична гра «Веселий ритм»
<https://www.youtube.com/watch?v=nqqItZ6wQRM>
18. Музично-ритмічна гра «Крапельки»
<https://www.youtube.com/watch?v=fsF7RUsgWo4>
19. Музична гра «Стій, стрибай, кружляй»
https://www.youtube.com/watch?v=_QV3cN2w1EY
20. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. Київ : Рад. шк., Т. 3 : Серце віддаю дітям. 1977. 668 с.

ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНИКА: ЗАПОРУКА УСПІШНОГО НАВЧАННЯ

Ганчева К. М.,
викладач кафедри фізичного виховання,
спорту та здоров'я людини
Ізмаїльського державного
гуманітарного університету

Віковий період дошкільного дитинства визначається як час великого фізичного, психологічного та соціального розвитку. Фізичний розвиток у цьому віці відіграє ключову роль у формуванні загального здоров'я, психомоторних навичок та підготовки до навчання в школі. У дошкільному віці діти активно розвивають свої фізичні здібності. Вони освоюють рухові навички, такі як ходьба, біг, стрибки, лазіння, кидки та інші. Це час, коли вони вчаться контролювати свої рухи та розвивають координацію та м'язову силу.

У дошкільному віці відбувається інтенсивний розвиток когнітивних та емоційних функцій. Діти починають формувати своє уявлення про світ, вони розвивають мовлення, мислення, увагу та пам'ять. Також вони вчаться розрізняти емоції та вміють виражати свої почуття.

Для дошкільника важливо навчатися спілкуватися з оточуючими. Вони вчаться розуміти соціальні норми та правила поведінки, розвивають навички співпраці та взаємодії з іншими дітьми. Гра у групі допомагає їм навчитися розв'язувати конфлікти та розвивати соціальну взаємодію. Фізичний, психологічний та соціальний розвиток взаємопов'язані та взаємозалежні процеси, які сприяють формуванню особистості. Цей

період визначає основи для подальшого розвитку дитини та впливає на її подальше життя. Важливо забезпечити дітям сприятливе середовище для розвитку у всіх аспектах їхнього життя.

Розвиток рухових навичок – як один із найважливіших показників дитини

Розвиток рухових навичок у дошкільного віці є ключовим етапом в їх фізичному розвитку[1]. Цей процес полягає в навчанні дітей контролювати свої рухи, розвивати координацію, м'язову силу та витривалість. Основні аспекти розвитку рухових навичок у дошкільників включають:

- Освоєння базових рухових навичок. Дошкільники навчаються виконувати базові рухи, такі як ходьба, біг, стрибки, лазіння, кидки, які будуть їм необхідні у подальшому житті. Це допомагає їм розвивати моторику та виявляти свої фізичні здібності.
- Координація рухів. У цьому віці діти вчаться контролювати свої рухи та розвивають координацію між різними частинами тіла. Наприклад, вони вчаться керувати своїми руками й ногами одночасно, щоб виконати складні рухи.
- Розвиток м'язової сили: Через різноманітні фізичні вправи та ігри діти зміцнюють свої м'язи та розвивають м'язову силу.
- Вправи на розвиток балансу та стійкості. Діти вчаться підтримувати рівновагу та стійкість під час різних вправ та ігор.
- Участь у фізичних іграх та спортивних змаганнях. Участь у фізичних іграх та спортивних змаганнях сприяє розвитку соціальних навичок, співпраці та командної роботи, а також підвищує зацікавленість дітей у фізичній активності.

Цей процес сприяє формуванню здорового способу життя та підготовці до подальшого навчання та активного життя.

Формування здорового способу життя.

Правильне харчування, фізична активність та здоровий сон є важливими аспектами фізичного розвитку у дошкільному віці.

Формування здорового способу життя є комплексним процесом який включає:

- **Фізичну активність.** Регулярна фізична активність важлива для збереження здоров'я. Вона сприяє покращенню фізичної форми, зміцненню м'язів і кісток, підтримує здоров'я серця і судин, підвищує рівень енергії та загальний настрій [2].
- **Збалансоване харчування.** Правильне харчування забезпечує дитині необхідні поживні речовини для здорового росту та розвитку м'язів, кісток та органів. Забезпечує достатню кількість енергії для активної гри та фізичної активності. Підвищує концентрацію уваги та когнітивні функції, що сприяє кращому навчанню та розвитку. Достатній прийом поживних речовин підвищує імунітет та здоров'я, зменшуючи ризик захворювань. Сприяє формуванню здорових звичок, які можуть вплинути на здоров'я у дорослому віці. Добре збалансована дієта може покращити настрій та психічне самопочуття, зменшуючи ризик депресії та тривоги.
- **Відпочинок і сон:** Регулярний відпочинок і достатній сон мають велике значення для підтримки здоров'я і психічного благополуччя. Вони допомагають відновити сили, знижують рівень стресу і покращують когнітивні функції.

Відпочинок допомагає відновити енергію, необхідну для зростання та розвитку м'язів, кісток та органів. Сприяють зниженню стресу та покращенню настрою, що важливо для психічного самопочуття дитини. Сприяють кращій концентрації уваги та кращому засвоєнню навчального матеріалу. Під час сну організм дитини відновлюється та підсилюється імунна система, що допомагає у боротьбі зі захворюваннями. Навчання дитини регулярно спати і відпочивати створює здорові звички, які вона буде використовувати у подальшому житті. Відпочинок також важливий для запобігання перенавантаженню м'язів та травм, особливо під час активних ігор та спортивних занять.

- Стрес-менеджмент: Навчання ефективним стрес-менеджмент технікам є важливою складовою здорового способу життя. Ефективний стрес-менеджмент для дитини може включати різноманітні підходи та поради, що сприяють зниженню рівня стресу та покращенню її самопочуття. Дитина повинна відчувати, що вона оточена любов'ю та підтримкою. Створіть позитивне середовище, де вона може відпочивати та відновлюватися.

Вчіть дитину різноманітним технікам релаксації, таким як дихальні вправи, медитація або йога. Це може допомогти знизити рівень стресу та покращити загальне самопочуття. Регулярна фізична активність допомагає витратити енергію та знижувати рівень стресу. Залучайте дитину до спортивних ігор, прогулянок на свіжому повітрі та інших активностей.

Поспілкуйтеся з дитиною про її почуття та досвіди. Підтримуйте відкрите спілкування та створіть атмосферу, де вона може відчутися зрозумілою та

підтриманою. Допоможіть дитині знаходити час для своїх улюблених занять та інтересів. Вони можуть служити важливим джерелом задоволення та відпочинку від стресу. Загалом, стрес-менеджмент для дитини передбачає комплексний підхід, який враховує її потреби та індивідуальні особливості. Важливо створити підтримуюче середовище та надати дитині необхідні навички та інструменти для ефективного управління стресом.

Соціальні відносини. Підтримка сильних і позитивних соціальних відносин сприяє загальному благополуччю і здоров'ю. Взаємодія з родиною, друзями і спільнотою допомагає відчувати підтримку і позитивні емоції. Соціальні відносини мають велике значення для дитини, оскільки вони впливають на її загальний розвиток та самопочуття. Соціальна підтримка – спілкування з ровесниками, вчителями, сім'єю та іншими дорослими допомагає дитині відчувати себе підтриманою та впевненою. Позитивні взаємини можуть стимулювати самоповагу та самовизначення.

Розвиток соціальних навичок – взаємодія з іншими дітьми допомагає дитині вчитися спілкуватися, вирішувати конфлікти та розуміти емоції і потреби інших.

Формування ідентичності – соціальне оточення впливає на формування ідентичності дитини, її цінностей, переконань та інтересів. Вона вчиться визначати себе через взаємодію з іншими. Емоційне благополуччя- позитивні відносини з друзями та близькими допомагають дитині відчувати себе щасливою та задоволеною. Вони створюють емоційну безпеку та стабільність. Навчання через спілкування- взаємодія з іншими людьми відкриває для дитини нові можливості для навчання та розвитку. Вона вчиться від

інших і набуває нових знань та досвіду. Отже, соціальні відносини є важливим елементом життя дитини, який впливає на її здоров'я, щастя та загальний розвиток. Підтримка позитивних відносин та соціальна підтримка можуть допомогти дитині вирости в щасливу, успішну та впевнену особистість.

Самостійність і самоконтроль. Це здатність виконувати різні дії і приймати рішення на основі власних зусиль і розуміння, без прямого нагляду або втручання дорослих. Ці навички важливі для розвитку незалежності, впевненості у собі та адаптації до різних ситуацій. Самостійність у дошкільника проявляється у виконанні різних завдань і ролей, таких як самостійне одягання або розбирання, виконання простих домашніх обов'язків (наприклад, допомога прибирати за собою), вибір іграшок або активностей для розваги, виконання певних правил і обмежень. Самоконтроль означає здатність контролювати свої дії, емоції та реакції. Для дошкільника це може включати уміння стримувати свої емоції, приймати рішення на основі обдумування, вибирати адекватні реакції на конфліктні ситуації, виконувати інструкції дорослих тощо. Ці навички розвиваються через практику, досвід і сприятливе середовище, яке підтримує самостійність та надає можливості для випробування процесу вирішення проблем. Ігри, завдання, співпраця з іншими дітьми та дорослими – усе це сприяє формуванню самостійності і самоконтролю у дошкільників.

Соціальний розвиток через фізичну активність.

Соціальний розвиток через фізичну активність для дошкільника є важливим аспектом їх загального здоров'я та добробуту. Фізична активність в цьому віці сприяє не лише розвитку моторики та фізичної сили, але

й сприяє формуванню соціальних навичок і взаємодії з оточуючими[3].

Наведемо деякі способи, які допомагають соціальному розвитку дошкільників через фізичну активність:

- Групові ігри та спортивні заняття. Участь у групових іграх і спортивних заняттях сприяє розвитку комунікативних навичок, вмінню співпрацювати з іншими дітьми, розумінню правил гри та культури спільної діяльності.
- Спільні фізичні активності з дорослими. Гра в футбол, біг або просто прогулянки з батьками або вихователями створюють можливості для спілкування та взаємодії з дорослими, вчителюють дітей слухати і виконувати інструкції.
- Розваги на свіжому повітрі. Проведення часу на вулиці або у природному середовищі заохочує дітей досліджувати і навчатися від інших, сприяє формуванню навичок спілкування та розумінню соціальних норм.
- Ігрові ситуації і рольові ігри. Вони допомагають дітям розвивати вміння спілкуватися, розв'язувати конфлікти, розуміти емоції і потреби інших. Фізична активність для дошкільників не лише сприяє їхньому фізичному розвитку, але й є ефективним інструментом для соціального розвитку, допомагаючи їм встановлювати та підтримувати взаємодію з оточуючим світом та розвивати соціальні навички.

Фізичний розвиток та навчання. Дослідження показують, що діти з розвиненими руховими навичками мають кращі показники у навчанні. Фізична активність

стимулює кровообіг та мозкову діяльність, що сприяє поліпшенню пам'яті та увазі[4].

Фізичний розвиток дошкільників має значний вплив на їх загальний розвиток і навчання.

Когнітивний розвиток – це процес зростання та розвитку когнітивних функцій, тобто психічних процесів, пов'язаних з опрацюванням інформації, сприйняттям, мисленням, розв'язанням проблем, пам'яттю, увагою та іншими аспектами когніції. Цей процес відбувається на різних етапах життя людини, включаючи дитинство, юність та дорослість.

У дітей дошкільного віку когнітивний розвиток відбувається швидко і включає у себе розвиток мовлення, уяви, пам'яті, уваги, спостережливості, мислення та розуміння. Цей процес визначається як здатність дитини розуміти світ навколо себе, вирішувати завдання, розв'язувати проблеми та адаптуватися до нових ситуацій.

Когнітивний розвиток у дітей дошкільного віку може бути стимульований різними методами, такими як гра, вправи для розвитку мовлення, розв'язання завдань та проблем, експерименти тощо. Ці активності сприяють формуванню навичок і вмінь, необхідних для подальшого навчання та успішної соціалізації. Дослідження показують, що фізична активність впливає на когнітивний розвиток у дітей. Рухова активність сприяє розвитку мозкових структур, що відповідають за пам'ять, увагу та мислення. Наприклад, дослідження зазначають, що регулярна фізична активність у дошкільного віці сприяє покращенню пам'яті та когнітивних функцій у майбутньому.

Емоційний розвиток. Фізична активність сприяє зменшенню стресу та покращенню настрою. Регулярні фізичні вправи виробляють здатність дошкільників

краще впоратися з емоційними стресовими ситуаціями. Наприклад, дослідження показали, що діти, які беруть участь у спортивних заняттях, виявляють менше ознак тривоги та депресії.

Емоційний розвиток дошкільника є важливим аспектом його загального розвитку. Особливо важливою є здатність дитини до виявлення, розуміння та ефективного керування власними емоціями. Природні антидепресанти – це речовини, які виробляє організм під час фізичної активності або при сприятливих умовах, що можуть покращувати настрій та знижувати рівень стресу. Однією з основних речовин, яка виробляється під час фізичної активності, є ендорфіни. Щоб дитина дошкільного віку могла виробляти природні антидепресанти, важливо стимулювати її до фізичної активності. Організуйте для неї різноманітні ігри та рухливі активності на свіжому повітрі, спонукайте до занять спортом або танцями, проводьте активний час разом з дитиною. Важливо також створити позитивне та сприйнятливє середовище вдома, де дитина відчуватиме себе захищеною, коханою та підтриманою. Якщо дитина виростає в позитивному та здоровому середовищі, це також може сприяти виробленню природних антидепресантів.

Моторний розвиток. Фізична активність сприяє розвитку моторики та координації рухів у дітей. Це може мати значний вплив на їх здатність зосередитися та виконувати завдання, що вимагають рухової вправності, такі як письмо, малювання та конструювання.

Щоб вдосконалити моторний розвиток дошкільника, важливо надавати йому можливість для різноманітних рухових дій та ігор, які сприяють розвитку моторики. Наприклад:

- Забезпечте доступ до різноманітних іграшок та ігор, які спонукають до руху та розвитку моторики, таких як м'ячі, велосипеди, гойдалки, пазли тощо.
- Організуйте спеціальні моторні ігри та вправи, спрямовані на розвиток різних навичок, таких як баланс, координація та силові вправи.
- Стимулюйте дитину до занять спортом або різноманітних фізичних активностей, таких як плавання, танці, гімнастика тощо.
- Давайте можливість дитині виражати свою творчість через малювання, ліплення, конструювання тощо, що також сприяє розвитку моторики.
- Створіть безпечне та стимулююче середовище для розвитку рухових навичок, де дитина може вільно експериментувати та вчитися новим руховим діям.
- Фізичний розвиток дошкільника важливий як для забезпечення здоров'я, так і для успішного навчання у майбутньому. Цей період є ключовим у формуванні фізичних навичок, які стануть фундаментом для подальшого фізичного розвитку та навчання у школі. Добре розвинена моторика та фізичні навички допомагають дітям легше адаптуватися до навчання у школі, забезпечуючи їм здатність зосереджуватися, слухати та виконувати завдання.

Методики оцінки фізичного розвитку дошкільників.

1. Методика В. Ф. Зайцева – це одна з методик оцінки фізичного розвитку дітей, яку розробив Валентин Федорович Зайцев, відомий український вчений у галузі фізичної культури та медицини [5]. Суть цієї методики

полягає у визначенні рівня фізичного розвитку дитини за допомогою антропометричних показників.

Основні показники, за якими проводиться оцінка за методикою В. Ф. Зайцева, включають:

- Зріст. Вимірюється зріст дитини у стоячому положенні.
- Вага. Вимірюється вага дитини на стандартних вагах.
- Обхват голови, грудей та живота. Вимірюються обхвати цих ділянок тіла за допомогою стрічки або метрового стрічка.
- Довжина кисті. Вимірюється від внутрішньої точки ліктя до кінця великого пальця.
- Обхват кисті та щиколотки. Вимірюються обхвати кисті і щиколотки за допомогою стрічки або метрового стрічка.

Ці показники дозволяють отримати уявлення про фізичний розвиток дитини, враховуючи такі параметри, як зрост, маса тіла та пропорції тіла. Методика В. Ф. Зайцева дозволяє провести об'єктивну оцінку фізичного розвитку дитини та виявити можливі дисбаланси чи недоліки у її фізичному стані.

2. Методика В. Д. Беневоленського використовується для оцінки фізичного розвитку дітей та молоді, враховуючи різні аспекти їхнього здоров'я та фізичного стану. Основна мета цієї методики полягає у визначенні загального стану здоров'я та фізичного розвитку особи шляхом оцінки різних параметрів.

Основні компоненти методики В. Д. Беневоленського включають:

- Зріст і вага. Ці показники дають загальну інформацію про фізичний розвиток особи.
- Гігієнічні параметри тіла. Це включає оцінку стану шкіри, волосся, зубів та інших гігієнічних аспектів.

- Антропометричні виміри. Вони включають вимірювання обхвату грудей, талії, стегон, обхвату голови тощо. Ці виміри дозволяють отримати додаткову інформацію про пропорції тіла та його розвиток.

Ця методика важлива для оцінки загального стану фізичного розвитку особи, виявлення можливих дисбалансів та недоліків у її здоров'ї та фізичному стані. Вона дозволяє здійснити комплексну оцінку різних аспектів фізичного розвитку, що є важливим для розробки індивідуальних програм розвитку та підтримки здоров'я у дітей та молоді.

3. Методика О. М. Бутенка та Я. А. Сацюка є однією з методик, що використовуються для оцінки фізичного розвитку дітей та молоді. Головною метою цієї методики є діагностика рівня фізичного розвитку і здоров'я дітей та підлітків, а також виявлення можливих аномалій або недоліків у їхньому фізичному стані.

Основні компоненти методики О. М. Бутенка можуть включати:

- Антропометричні виміри. Вони включають вимірювання рісту, ваги, обхвату грудей, талії, стегон тощо. Ці виміри дозволяють отримати інформацію про розміри тіла та його пропорції.
- Фізичні тести. Це може включати тести на м'язову силу, витривалість, швидкість, гнучкість тощо. Ці тести дозволяють оцінити фізичні здібності та можливості дитини.
- Оцінка функціонального стану. Вона може включати вимірювання пульсу, артеріального тиску, а також оцінку дихальної функції та інших параметрів.
- Методика О. М. Бутенка дозволяє здійснити комплексну оцінку фізичного розвитку дитини та виявити можливі аномалії чи недоліки у її

фізичному стані. Вона є важливим інструментом для розробки індивідуальних програм розвитку та здоров'я, а також для моніторингу фізичного стану дітей у процесі їхнього зростання та розвитку.

Список використаних та рекомендованих джерел:

1. Кацула М. М. «Фізичний розвиток дітей дошкільного віку». – Київ: Освіта, 2012.
2. Єршова І. І. «Формування фізичних якостей дітей дошкільного віку в умовах дошкільного навчального закладу». – Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2015.
3. Белкіна І. В. «Фізичний розвиток дітей дошкільного віку в умовах сучасного дошкільного закладу». – Київ: Центр навчальної літератури, 2018.
4. Пескова Л. Л. «Організація фізичного виховання дітей дошкільного віку». – Київ: Вища школа, 2016.
5. Шейко О. В. «Фізичний розвиток дітей дошкільного віку: теорія і практика». – Харків: Видавництво ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2019.

ПОДОЛАННЯ БАТЬКІВСЬКИХ СТРЕСІВ

Жоха С. П.,
викладач кафедри загальної
та практичної психології
Ізмаїльського державного
гуманітарного університету

Батьківство, не зважаючи на той факт, що воно для більшості батьків приносить задоволення, ставить перед ними багато складних та важких завдань, впоратись із якими не завжди вдається. Особливо, коли у батьків власні особисті кризи та додаткові життєві і сімейні труднощі, наприклад, фінансові, житлові, питання втрати роботи, подружні проблеми та ін.

Батьки під впливом власних проблем можуть відчувати гнів та страх, гірше справлятися з труднощами. Буває, що ці стресові чинники виходять за межі витривалості батьків та штовхають їх до такої поведінки, яка змушує їхніх дітей страждати.

Батьківський стрес – це такий психологічний стан, що розвивається внаслідок спроб адаптуватися до вимог і умов батьківства. Виявляється він переживанням негативних почуттів до себе і/або до дитини, які виникли в процесі материнства або батьківства.

Батьківство є підсистемою сімейної системи, і при його розгляді має бути враховано взаємозв'язок сімейних відносин і відносин сім'ї з іншими соціальними групами, економічними і політичними факторами. З іншого боку, воно відображає специфіку родинного стресу.

Родинний стрес включається в більш загальний феномен сімейного стресу, а закономірності виникнення

і протікання останнього прямо переносяться на підсистему дитячо-батьківських відносин. Таким чином, ускладнені і неоднозначні зв'язки, що виникають між цією підсистемою і сімейною системою в цілому, усуваються. Проте, незважаючи на всю специфічність родинного стресу і необхідність його окремого розгляду, можна сформулювати основні закономірності виникнення стресових переживань у членів сім'ї і застосувати їх з більшими або меншими змінами до підсистеми батьківства.

Дотримуючись цієї логіки, особливо важливим є розгляд основних сучасних теорій сімейного стресу. Дослідник R. Hill виділяв три основних компоненти, взаємодія яких формує досвід переживання стресу:

- стресова подія (стресор);
- ресурси, якими розпоряджається сім'я;
- значення, яке приписується сім'єю стресору.

Стрессова або кризова ситуація не є прямим результатом події, але впливає з події в поєднанні з її інтерпретацією сім'єю, змінюються обставини, здатність сім'ї до пристосування щодо складної ситуації.

Окремими пунктом слід зазначити так звану уразливість сім'ї до стресорів (W. Burr): сім'я приділяє увагу стресору в поєднанні з її можливостями адаптації (наявністю психологічних, матеріальних, соціальних ресурсів). Уразливість до стресорів у взаємодії зі стрессовою подією, обумовлює величину кризи в сім'ї. Вчений ввів у свою схему поняття здатності до відновлення (регенеративної сили), яке пояснювало б відмінності в здатності сімей подолати фрустрацію, викликану стресором.

Р. Хілл визначав стресор як життєві події, що вносять значущі зміни в сімейну систему. Стрес у його концепції позначається як функція відповіді сім'ї на стресор, і

посилається на напругу, викликану стресором. Криза визначається як стан дезорганізації сімейної системи в ситуації, коли ресурси сім'ї невідповідні силі впливу стресора на неї.

Сімейний стрес може виникати і відповідно до ненормативних подій, таких як стихійні лиха, війна, втрата близьких у воєнних діях, а також у зв'язку з небезпекою роботи одного з подружжя (сім'ї пожежників, наприклад), у зв'язку з перенесеною одним з членів сім'ї хворобою та ін.

До батьківського стресу можна віднести і конфлікти внаслідок виходу жінок на роботу, питання адаптації чоловіків до батьківської ролі та зміни ролі жінки (чоловіка) в сім'ї і суспільстві. До області дослідження ненормативних подій, що впливають на сім'ю, ситуації сімейного насильства та недбалості щодо членів сім'ї, зокрема дітей.

Серед нормативних стресових подій виділяють наступні: очікувані (expectable), поширені, загальні (ubiquitous) та недовготривалі, не хронічні (short-term). Відповідно виділяються такі нормативні стресори, як народження дитини та освоєння батьківської ролі, виїзд дорослими дітьми з батьківського дому, коли подружжя повертаються до життя удвох; звільнення з роботи; смерть одного з подружжя; належність до певної національності або соціального класу та ін.

Актуальним стає питання: Чому деякі сім'ї є більш уразливими до стресових подій і менш схильними до відновлення після пережитих криз? Дослідники виявили явище накопичення стресу, що призводить до того, що статистично нормативні події стають джерелами серйозного стресу для сім'ї, яка вже знаходиться у стані подолання життєвих труднощів і відчуває дефіцит ресурсів.

Дослідник Дж. Петерсон визначає батьківський стрес як результат взаємодії різних стресогенних факторів, до яких він відносить соціо-економічні ресурси, характеристики структури сім'ї, обставини, пов'язані з роботою і кар'єрою, а також безпосередньо організацію догляду за дітьми. Дослідник вказує на те, що дитячо-батьківські відносини не є ізольованими від інших сфер життя матері або батька, і інші соціальні ролі, крім батьківських, які можуть суттєво впливати на ці відносини.

Під стресовими реакціями зазвичай розуміються поведінкові і афективні прояви переживання стресу батьками. Більшість дослідників припускає, що переживання стресу виявляється в неадекватній батьківській поведінці, яка, в свою чергу, може призводити до проблем у емоційному, когнітивному та фізичному розвитку дитини. Існують три гіпотези щодо впливу стресу на батьківську поведінку. Згідно з першою, він справляє безпосередній вплив на поведінку батька або матері, через що останній може стати більш авторитарним та менш відповідальним щодо дитини, що призводить до погіршення її стану. Друга гіпотеза полягає в тому, що стрес призводить до зниження ефективності батьківської поведінки, до меншої когнітивної, емоційної віддачі щодо дитини, що має негативний вплив на її розвиток. Згідно з останньою гіпотезою, індивідуальні різниці в поведінці та особистості батьків опосередковують зв'язок між батьківським стресом та його ефектами на розвиток і благополуччя дитини.

Таким чином, родинний стрес, як явище, вплетений у складний сімейний, соціальний та економічний контекст. У переживанні стресу та виникненні стресових реакцій значну роль відіграють уявлення та переконання батьків щодо своєї ролі та вимог до неї.

Спеціалісти виділяють наступні симптоми батьківських стресів:

- Часті випадки роздратування та гніву.
- Відчуття провини та тривоги.
- Постійна втома та втрата енергії.
- Підвищена збудженість та образливість.
- Сльозливість, жалість до себе.
- Зменшення терпимості навіть до дрібних питань.
- Схильність перенести негативні емоції на себе.
- Утворення переконання в тому, що ви «поганий батько/мати».
- Зменшення інтересу до того, що раніше приносило задоволення.
- Порушення сну та зниження якості відпочинку.
- Важкість у встановленні та збереженні здорових міжособистісних стосунків.
- Поширення відчуття безсилля та втоми від постійних батьківських обов'язків.
- Зниження самооцінки та впевненості в собі.
- Нездатність концентруватись на справах.
- Зміни в ментальних процесах (сприйманні, уваги, пам'яті, мисленні, мовленні та ін.).
- Психосоматичні розлади (головний біль, порушення роботи шлунку).
- Зниження апетиту або відчуття голоду.
- Нemoжливість розслабитись та ін.

З метою попередження та зниження стресової напруги батьків, дітей та у дитячо-батьківських відносинах, ми пропонуємо звернути увагу на декілька порад, які допоможуть краще зрозуміти своїх дітей. Отримана інформація дозволить ефективно надавати їм необхідну підтримку та отримувати насолоду від батьківства.

По-перше, необхідно визначити батьківські та дитячі типи прив'язаності. Усвідомлювати, що таке

прив'язаність та саме яка поведінка батьків формує той чи інший тип прив'язаності? Розуміти, що повинно бути в сім'ї, щоб у дитини сформувався надійний тип прив'язаності.

Фахівці виокремлюють наступні типи прив'язаності:

- безпечний тип – дитина відчуває впевненість у батьківській підтримці та може безпечно досліджувати світ, знаходячись у стані відсутності батьків. Вона легко показує свої емоції та шукає підтримки в стресових ситуаціях.
- уникаючий (відсторонений) тип – дитина звикла уникати батьків у стресових ситуаціях та може проявляти недостатність емоційного зв'язку з ними.
- опікунський (анксіозний) тип – дитина демонструє надмірну прихильність та підлеглість батькам, бо відчуває тривогу щодо їхньої доступності та підтримки.
- дезорганізований тип прив'язаності характеризується суперечливими та непорядкованими реакціями на батьківську поведінку. Дитина може демонструвати дивні або неприродні для віку реакції на стресові ситуації.

Знання типів прив'язаності може бути корисним для батьків з наступних причин:

- Розуміння дитини. Розуміння того, який тип прив'язаності має ваша дитина, допоможе вам краще зрозуміти її потреби, емоції та способи реагування на стресові ситуації. Це дасть змогу вам створити підходящі умови для її зростання та розвитку.
- Підтримка емоційного здоров'я. Деякі типи прив'язаності можуть бути пов'язані з ризиком розвитку емоційних та психологічних проблем у

дитинства та подалі в житті. Розуміння цього може допомогти батькам запобігти або вчасно виявити можливі проблеми та забезпечити необхідну підтримку та допомогу дитині.

- Формування здорових взаємин. Знання про тип прив'язаності допоможе батькам створити позитивні та сприйнятливі взаємини зі своєю дитиною. Вони можуть вибирати стратегії виховання, які сприяють розвитку безпечної прив'язаності та сприяють емоційному благополуччю дитини.
- Підвищення самосвідомості батьків. Знання про тип прив'язаності може також допомогти батькам розпізнати свої власні емоційні реакції та взаємини з дітьми. Це сприятиме їхньому власному розвитку як батьків і покращить якість сімейних стосунків.

По-друге, отримати інформацію про вікові зміни на різних етапах дорослішання людини:

- раннє дитинство: від народження до 3 років;
- дошкільний період: від 3 до 6 років;
- молодший шкільний період: від 6 (7) до 12 років;
- підлітковий (пубертатний) період: від 12 до 17 років;
- юність та рання дорослість: від 17 до 21 року.

По-третє, управління стресом – це важлива навичка для всіх, включаючи батьків. Ось кілька стратегій, які можуть допомогти управляти стресом:

- Встановлення пріоритетів. Визначте найважливіші завдання та обов'язки і працюйте над ними поступово. Розділіть завдання на менші частини і розподіліть їх на кілька днів або тижнів.
- Планування та організація. Використовуйте планувальник або календар, щоб структурувати

свій час і розподілити обов'язки. Ефективне планування допоможе зменшити відчуття перевантаження та стресу.

- Відведення часу для себе. Знаходьте час для власних інтересів і потреб. Займайтеся хобі, спортом або просто проводьте час у тиші, щоб відновити енергію та зняти напругу.
- Використання стратегій релаксації. Практикуйте методи релаксації, такі як медитація, глибоке дихання або йога, щоб зняти стрес і покращити емоційне самопочуття.
- Здоровий спосіб життя. Подбайте про здоровий сон, збалансоване харчування та регулярну фізичну активність. Це допоможе підтримати ваше фізичне та емоційне здоров'я.
- Пошук підтримки. Розмовляйте з друзями, родичами або професійними консультантами про свої почуття та стресові ситуації. Підтримка і розуміння інших може значно знизити відчуття самотності та важкості.
- Управління очікуваннями. Пам'ятайте, що ви не завжди зможете контролювати усі аспекти свого життя. Прагніть до реалістичних очікувань і навчіться приймати невдачі та труднощі як частину життя.

Ці стратегії можуть бути корисними для батьків у керуванні власним стресом та підтриманні емоційного благополуччя.

Що ж робити, коли дитина перебуває в стресі? Важливо надати їй підтримку та допомогу, щоб допомогти зняти напругу та відновити емоційне благополуччя. Пропонуємо декілька способів, які можуть бути корисними:

- Створення спокійної атмосфери. Забезпечте спокійне середовище, де дитина може відпочити та відновити сили. За можливістю зменшить кількість подразників у її оточенні та надайте можливість зайнятися чимось, що вона любить.
- Слухання і підтримка. Прослухайте дитину без засудження або порад. Дозвольте їй вільно висловлювати свої почуття та думки. Важливо показати, що ви її чуєте і розумієте.
- Вчення стратегій релаксації. Навчіть дитину простих методів релаксації, таких як глибоке дихання, уявні вправи або медитація. Це може допомогти зняти напругу та заспокоїти нервову систему.
- Поділіться своїм досвідом. Розкажіть дитині, як ви долали стрес у подібних ситуаціях. Поділіться власними стратегіями та прикладами успішних рішень.
- Призначення конкретних завдань або дій. Допоможіть дитині зосередитися на конкретних діях, які можуть допомогти подолати стрес. Це може бути, наприклад, планування перерв або виконання простих завдань.
- Пошук додаткової підтримки. Якщо стрес триває довше, ніж зазвичай, або відчувається особливо інтенсивним, може знадобитися професійна допомога. Порадьтеся з психологом або консультантом, який спеціалізується на роботі з дітьми.

Важливо пам'ятати, що кожна дитина унікальна, тому методи, які допомагають одній дитині, можуть не підійти для іншої. Спостерігайте за реакцією своєї дитини і експериментуйте з різними стратегіями, щоб знайти те, що найкраще працює для неї.

Список використаних та рекомендованих джерел:

1. Ллойд Кайд Т. Під тиском. Наука про стрес. Київ: Моя книжкова полиця, 2019. – 76 с.
2. Панграці А. Біль не триватиме вічно. Львів: УКУ, 2018. – 184 с.
3. Полі О. Серце батька. Що потрібно знати кожному батькові. Львів: Свічадо, 2010. – 208 с.
4. Хілі М. Як приборкати тигра. Як навчити дитину курувати емоціями. Київ: Основа, 2023. – 240 с.
5. Чуб Н. Мама ОК. Про материнство без тривоги і вигоряння. Київ: Основа, 2024. – 160 с.

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Звекова В. К.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри загальної педагогіки
і спеціальної освіти
Ізмаїльського державного
гуманітарного університету

У сучасному ХХІ столітті, інтенсифікація та модернізація освіти вимагає впровадження інтерактивних технологій, які спрямовані на творче формування особистості в інтелектуальному та емоційному вимірах.

Сутність інтерактивного навчання полягає в активній взаємодії всіх учасників навчального процесу, де дитина і вихователь є рівноправними суб'єктами навчання. Це включає співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове навчання в співпраці), де педагог виступає як організатор і лідер групи. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблем. Цей підхід ефективно сприяє формуванню цінностей, навичок і вмінь, створює атмосферу співпраці і взаємодії, дозволяючи педагогу стати справжнім лідером дитячого колективу. Інтерактивне навчання вимагає активної взаємодії між дорослим і дитиною, де обидві сторони співпрацюють у процесі навчання та розвитку особистості. Дитина дошкільного віку, задаючи багато запитань, бажає

отримати зрозумілі відповіді і відчувати підтримку від вихователя як в дослідженні світу, так і у пізнанні себе. Тому важливо заохочувати і стимулювати цей потік запитань, оскільки він сприяє природньому розвитку та поглибленню знань дитини.

Ефективним способом активізувати нові знання у дитини з особливими освітніми потребами є діяльність у різних осередках або центрах, де діти працюють у невеликих групах під керівництвом вихователя. Важливо, щоб ця діяльність була динамічною, енергійною та жвавою, оскільки сидючи тихо і просто слухаючи, дитина не отримує максимального навчального ефекту.

Інтерактивність в навчанні сприяє розвитку в дитини відповідальності, самокритичності та творчого підходу до розв'язання проблем. Вона навчає правильно та адекватно оцінювати свої можливості і бачити прогалини в знаннях. Одним із ключових елементів інтерактивного навчання є діалог. Під час інтерактивних занять діти активно спілкуються, обговорюють, виражають свої думки, не завжди згодні однаково з іншими, виносять свої аргументи. Успішність освітніх результатів та виховання дітей за допомогою інтерактивного навчання залежить від рівня обізнаності, знань і навичок самого педагога з цими технологіями. У сучасному світі, де умови постійно змінюються, фахівцеві потрібна здатність систематично вирішувати нові, нестандартні завдання. Підвищена професійна мобільність стала нормою часу.

Нові виклики та напрями у розвитку освіти вимагають від педагога певних особистісних якостей і професійних компетенцій. Використання інтерактивних методів навчання має значний потенціал у формуванні професіоналів, які здатні активно вибирати методи роботи з дітьми.

Інтерактивні методи роботи з педагогами зазвичай використовуються під час засідань педагогічної ради, спрямованих на підвищення науково-теоретичного та методичного рівня педагогів, впровадження нових ідей, концепцій і технологій в освітній процес дошкільного закладу. Ці методи сприяють не лише підвищенню комунікативної компетентності, а й систематизації, конкретизації та узагальненню професійних знань, удосконаленню фахових вмінь і навичок. Використання інтерактивних методів навчання дозволяє розвинути у педагогів здатність працювати в команді, здійснювати спільну проектну і дослідницьку діяльність, відстоювати свої позиції, аргументувати власні думки та толерантно ставитися до інших, а також бути відповідальними за свої дії.

Сьогодні заклади дошкільної освіти (ЗДО) підкреслюють постійну взаємодію між дорослими і дітьми як один з ключових принципів. Це вимагає перегляду змісту діяльності закладів дошкільної освіти з урахуванням глибокого розуміння технологій взаємодії в освітніх відносинах, освоєння нових методів і прийомів роботи з дітьми, що сприятимуть цікавому, різноманітному і ефективному освітньому процесу.

Інтеграція дитини з особливими освітніми потребами у загальноосвітнє середовище вимагає перегляду уявлень про дітей з особливими потребами та їхні потреби серед дітей з нормальним розвитком. Прийняття та толерантне ставлення до них сприяє створенню дружніх та довірливих взаємин у колективі. У порівнянні з дорослими, діти проявляють меншу агресивність та більше позитивного ставлення до своїх однолітків з особливими потребами, що свідчить про їхню відкритість та немає схильності виключати їх зі свого оточення.

Вихователь групи має підготувати батьківський колектив до прийняття дитини з особливими потребами, організувати заходи, які допоможуть батькам познайомитися одне з одним та з дітьми, а також сприяти розумінню того, що присутність дітей з особливими потребами у групі загального розвитку розвиває в інших дітей позитивні якості: людяність, співчуття, співпереживання. Процес співпраці між вихователями закладу дошкільної освіти та батьками можна розділити на кілька етапів:

1. **Підготовчий етап:** перед вступом дитини з особливими потребами в групу загального розвитку необхідно провести роботу з педагогами та батьками, що дозволить уникнути конфліктних ситуацій. Форми співпраці на цьому етапі можуть включати анкетування, обговорення літератури, показ фільмів про дітей з особливими потребами, семінари та інші заходи.
2. **Основний етап:** цей етап передбачає оцінку ставлення батьків до дітей з особливими потребами, консультування їх, залучення до заходів, що проводяться у групі та ЗДО, створення умов для співпраці між батьками групи та згуртування батьківського колективу.
3. **Етап творчої активності батьків:** на цьому етапі взаємодія між дітьми, батьками та вихователями виявляється у моральній підтримці батьків дітей з особливими потребами, у позитивному ставленні до дітей та у розумінні необхідності їх присутності у групі. Форми співпраці можуть бути різноманітними, включаючи виставки дитячих робіт, листування через електронну пошту, створення «Сімейного клубу» та інші заходи.

Ці етапи співпраці доповнюють один одного та спрямовані на формування позитивного ставлення до

дітей з особливими потребами, підтримку батьків у партнерстві зі школою та сприяння створенню позитивного клімату в групі.

Сучасному педагогічному працівникові потрібно сформувати основні компетентності, необхідні для створення сприятливого середовища розвитку дітей, що відповідає особливостям дошкільного віку. Ці компетентності включають:

- забезпечення емоційного комфорту через особистий контакт з кожною дитиною, повагу до її почуттів і потреб;
- підтримку індивідуальності та ініціативи дітей через створення можливостей для прийняття рішень, вираження власних думок і почуттів, підтримку їхньої ініціативи та самостійності у різних видах діяльності (гри, дослідництво, проекти, вивчення);
- формування правил поведінки та взаємодії для позитивних стосунків між дітьми різних культур, релігійних спільнот та соціальних шарів, розвиток комунікативних навичок для вирішення конфліктних ситуацій;
- організацію розвивальної освіти, яка спрямована на зону найближчого розвитку кожної дитини, за допомогою культурних інструментів діяльності та активної підтримки мислення, уяви та творчості;
- співпрацю з батьками у питаннях освіти, їх активне залучення до освітнього процесу через спільні освітні проекти на основі вивчення потреб дітей та підтримки сімейних ініціатив.

Мета діяльності педагога в дошкільному навчальному закладі може бути досягнута лише тоді, коли педагоги і батьки співпрацюють конструктивно у вихованні дітей. Це створює потребу в застосуванні

інтерактивних технологій для всіх учасників освітнього процесу. У сфері дошкільної педагогіки одним із найважливіших педагогічних підходів є технології особистісно орієнтованого виховання і навчання. Ці технології ґрунтуються на принципі врахування індивідуальних особливостей кожної дитини, її шляху розвитку, уподобань і інтересів у навчанні та вихованні. Орієнтація на особистість дитини у будівництві освітнього процесу сприяє її повноцінному розвитку та, отже, забезпечує здорове життя.

Діти з особливостями психофізичного розвитку потребують особливої уваги від батьків, особливо у родинному колі, де проводяться щоденні спільні заняття. Важливо постійно підкреслювати позитивні досягнення дитини, використовуючи підкріплення у вигляді усмішки чи кивка голови, навіть за незначні досягнення. Також корисно проводити вправи, спрямовані на розвиток дрібної моторики, які сприяють розвиткові уваги та моторної пам'яті дитини.

Стимулювати дитину до малювання та ігор з природними матеріалами, такими як глина, пісок чи вода, оскільки це позитивно впливає на розвиток уваги, просторових уявлень, мислення та моторики. Якщо спостерігається відставання у мовленні за віковими показниками, важливо не зволікати з логопедичними заняттями. Ранній початок корекційної роботи дозволяє уникнути вторинних відхилень, розвиває пізнавальні здібності та формує адекватну поведінку в соціально значущих ситуаціях.

Батьки можуть виявити стурбованість, якщо дитина має обмежений словник, труднощі з групуванням та називанням предметів, спотворення структури слів або пасивність у мовленнєвому спілкуванні. Важливо вчасно звернутися до логопеда та розпочати необхідні

корекційні заходи для покращення мовленнєвого розвитку дитини.

Використання інтерактивної моделі навчання включає у себе створення ситуацій з життя, використання рольових ігор, реалізацію проектів та спільне розв'язання проблемних завдань. Інтерактивне навчання полягає в організації відкритого обміну інформацією між учасниками навчального процесу з врахуванням зворотного зв'язку. Ці технології ґрунтуються на прямому спілкуванні учнів з навчальним оточенням, де кожен має можливість ділитися власними знаннями і досвідом з іншими.

При застосуванні інтерактивних методів педагог має створювати умови для розвитку ініціативи учнів, які стають активними учасниками навчального процесу. Педагог допомагає учням самостійно приймати рішення, маючи право на помилку та можливість пошуку вірного вирішення проблеми на основі аналізу різних позицій. Педагог виступає як інформатор-експерт, який пояснює суть проблеми, допомагає зрозуміти ситуацію та сприяє результативності процесу, а також як консультант, який залучає досвід учнів, сприяє їхньому самостійному пошуку рішень та постановці нових завдань.

Основні умови проведення занять у дошкільних закладах включають наступні аспекти:

- точне визначення теми заняття,
- уважний відбір відповідного навчального матеріалу та завдань;
- врахування попереднього досвіду дітей у процесі навчання (застосування методу аперцепції);
- оптимальне поєднання індивідуальної та групової роботи з дітьми, зміна видів діяльності;
- використання інтерактивних методів навчання та активізація когнітивної активності дітей на всіх етапах заняття;

- наявність високих професійних якостей вихователя, які забезпечують творчу співпрацю та взаємодію;
- наявність змістовного ігрового середовища та різноманітного дидактичного матеріалу;
- обов'язкове врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей та їх творчих здібностей.

Успіхи у освітньому процесі та вихованні дітей за допомогою технологій інтерактивного навчання залежать від рівня знань та умінь педагогів у цій сфері. Швидке змінювання умов життя вимагає від фахівців уміння ефективно вирішувати нові завдання та нестандартні проблеми. Освітні вимоги сьогодення ставлять високі вимоги до особистості та професійних навичок педагогів.

Методи інтерактивного навчання є ключовим елементом підготовки професіоналів, які можуть вибирати ефективні методи роботи з дітьми. Тому вихователь-методист дошкільного закладу повинен володіти цими методами на високому рівні.

Інтерактивні методи розвитку мови дітей з особливими освітніми потребами:

Дебати – метод роботи, в ході якого діти стоять у колі, висловлюють свої думки на задану тему, передаючи мікрофон один одному, але висловлювання обговорюються: діти ставлять одне одному запитання, відповідають на них, шукаючи спосіб розв'язання проблеми. (Наприклад, у Сергійка поганий настрій, тому діти пропонують способи, як підняти настрій чи усунути проблему, яка вплинула на настрій хлопчика).

Удвох – метод роботи, в ході якого діти утворюють робочі пари та виконують запропоноване завдання, наприклад, по черзі описують картину.

Синтез думок – метод роботи, в ході якого діти об'єднуються у малі групи, виконуючи певне завдання, наприклад, малюнок на аркуші паперу. Коли одна група намалює, то передає малюнок в іншу групу, учасники якої допомагають виконанню завдання. По завершенню роботи складають спільну розповідь про те, що домалювали і чому.

Коло ідей – метод роботи, в ході якого кожна дитина або кожна група виконують одне завдання, наприклад, складають казку по-новому, обговорюють її, потім вносять пропозиції чи ідеї (наприклад, як можна ще закінчити казку, щоб Колобок залишився живим; як допомогти Колобку обхитрити лисичку тощо).

Загальний проект – метод роботи, в ході якого діти об'єднуються у кілька груп (3-4). Групи отримують різні завдання, кожне з яких спрямоване на розв'язання певного аспекту однієї проблеми, наприклад, намалювати свої улюблені зимові розваги та розповісти про них. Кожна група представляє свій «проект» – колективну роботу «Зимові розваги» та спільно обговорюють його.

Асоціативна квітка – метод роботи, в ході якого діти об'єднуються у кілька груп для розв'язання спільного завдання: на дошці закріплюється «середина» квітки із зображенням певного поняття, наприклад, «іграшки», «квіти», «фрукти», «тварини». Кожна група добирає слова-асоціації або картинки-асоціації, які викладає навколо цього поняття. Перемагає команда, яка створить найбільшу квітку (з найбільшою кількістю підібраних картинок-асоціацій чи слів-асоціацій).

«Дерево рішень» – метод роботи, який містить декілька етапів:

1. Обирання проблеми, що не має однозначного розв'язання, наприклад, «Що потрібно дереву для щастя?»;

2. Розглядання схеми, у якій прямокутник – це «стовбур» (який позначає цю проблему), прямі лінії – «гілки» (шляхи її розв'язання), а кружечки – «листочки» (рішення проблеми).
3. Розв'язання проблеми: діти підгрупами домовляються, обговорюють і малюють, наприклад, метелика, пташку тощо, розміщуючи їх на «дереві рішень» та пояснюють.

Проблема формування мотивації до навчання завжди була актуальною у психолого-педагогічній літературі. Як відомо, якість навчання, його значущість для школяра лежать в основі мотиваційної сфери. Мотив навчання – це спрямованість учня на різні сторони навчальної діяльності. Мотивація навчання дітей з особливими потребами має низку особливостей.

До позитивних ознак мотивації можна віднести:

- Загальне позитивне ставлення дитини до школи.
- Коло інтересів – дитину цікавлять явища навколишнього світу.
- Допитливість, яка є формою виявлення широкої розумової активності школярів.
- Віра в авторитет учителя і готовність виконувати будь-які завдання.

До негативних особливостей мотивації школярів з особливими потребами належить те, що їхні мотиви:

- Недостатньо дієві, тому самі по собі довго не підтримують навчальну діяльність.
- Ситуативні, їх швидко задовольнити, але без підтримки вчителя вони можуть згасати і не відновлюватися.
- Мало усвідомлені, що проявляються в невмінні школяра назвати, що й чому йому не подобається в навчальному предметі.

- Містять орієнтацію школяра частіше на результат навчання, а не на способи навчальної діяльності.

Ставлення школяра до навчального процесу взаємопов'язано з характером мотивації до навчання у цілому. Виділяють п'ять типів ставлення до навчання:

- негативне;
- нейтральне;
- позитивне (аморфне);
- позитивне (пізнавальне, усвідомлене);
- позитивне (відповідальне, особистісне).

Для негативного ставлення школярів до навчання характерні: бідність і вузькість мотивів; пізнавальні мотиви вичерпуються інтересом до результату; несформовані уміння ставити цілі, долати труднощі; навчальна діяльність несформована; відсутнє уміння виконувати дію за розгорнутою інструкцією дорослого; відсутня орієнтація на пошук різних способів дії.

У разі позитивного (аморфного) ставлення школярів до навчання в мотивації спостерігаються нестійкі переживання новизни, допитливості, неумисної зацікавленості; виникнення переваг на користь інших предметів; широкі соціальні мотиви боргу; розуміння й осмислення цілей, поставлених учителем.

У разі позитивного (пізнавального) ставлення школярів до навчання мотивація характеризується постановкою нових цілей; народженням нових мотивів; усвідомленням співвідношення своїх мотивів і цілей. Навчальна діяльність містить не тільки відтворення самостійно поставлених цілей, а й виконання дій із власної ініціативи. Відбувається оволодіння уміннями планувати й оцінювати свою навчальну діяльність до її втілення, перевіряти і контролювати себе на кожному етапі уроку.

У разі позитивного (особистісного, відповідального) ставлення школяра до навчання мотивація характеризується стійкістю і неповторністю мотиваційної сфери; уміннями ставити перспективні, нестандартні цілі й реалізовувати їх; умінням долати перешкоди на шляху до поставленої мети. У навчальній діяльності спостерігається пошук нестандартних способів вирішення навчальної задачі, гнучкість і мобільність способів дій, перехід до творчої діяльності.

Найважливішими дидактичними прийомами розвитку мотивації навчання є:

- Уміння звернути увагу учня на звичайні життєві факти і явища під іншим кутом зору.
- Підбір завдань, зміст яких пов'язаний з оточенням дитини.

Відбір фактів, які понад усе цікавлять школярів, а саме – що пов'язано з їхнім життям, справами близьких і знайомих людей.

Рекомендації вчителю щодо розвитку мотивації до навчання дитини з особливими освітніми потребами:

По-перше, під час формування мотивації вчителю слід враховувати вікові особливості дитини та особливості її психофізичного розвитку.

По-друге, необхідно організувати залучення дитини до активних видів діяльності і взаємодії її з іншими людьми (вчителями, ровесниками). Це сприяє мобілізації резервів мотивації.

По-третє, не можна забувати, що у процесі діяльності і соціальних контактів у школяра виникають психічні новоутворення, які проявляються новим ставленням, новою позицією до вивчення предмета, іншої людини, до себе, своєї діяльності.

По-четверте, виникнення новоутворень у мотиваційній сфері пов'язане з вольовими зусиллями

школярів. Отже, особливу увагу слід приділити розвитку вольових якостей учня.

Отже, для формування позитивного ставлення учнів з особливими освітніми потребами до навчальної діяльності слід враховувати особливості їх психофізичного розвитку, а також правильно організовувати навчально-виховну діяльність. Навчально-виховний процес повинен передусім бути спрямованим на формування в учнів позитивної мотивації до навчання, вироблення прагнення досягати успіху. Для реалізації цього завдання слід використовувати різні методи стимулювання навчальної та виховної діяльності. Ефективною є – створення ситуації успіху, вона забезпечить розвиток позитивної мотивації до навчання та сприятиме формуванню особистості. Молодший шкільний вік є важливим етапом у становленні особистості дитини, її самосвідомості, тому для того, щоб навчально-виховний процес в інклюзивному освітньому просторі був ефективним, вчитель має використовувати у своїй діяльності різні методи стимулювання для підвищення мотивації успіху до навчання.

Список використаних та рекомендованих джерел:

1. Звєкова В. К. Підготовка майбутніх учителів до організації здоров'язберігаючого дозвілля школярів: дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. Одеса, 2009.
2. Програми з корекційно-розвиткової роботи для підготовчих, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення / за ред.

- Е. Данілавичюте, А. Колупаєвої, Л. Трофименко, Ю. Рібцун. К.-Чернівці: Букрек, 2016. 152 с.
3. Ревуцька О.В., Линдіна Є.Ю. Комплексний підхід в профілактиці мовленнєвих та міофункціональних порушень у дітей дошкільного віку. 2020. 132 с.
 4. Савінова Н. В. Інноватика в логопедії. Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, III(36), Issue: 74, 2015 .С.51-55.
 5. Черніченко Л. А. Досвід інноваційної діяльності логопедів дошкільних навчальних закладів в умовах інклюзивної освіти. Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. 2017. Вип. 156. С. 239-243. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2017_156_48 С. 239-243.

ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ

Звєкова С. М.,
викладач кафедри загальної педагогіки
і спеціальної освіти, аспірантка
Ізмаїльського державного
гуманітарного університету

У сучасному світі розвиток технологій відіграє ключову роль у всіх сферах життя, включаючи освіту. Використання сучасних технологій для формування готовності дитини до школи є важливим аспектом педагогічної практики. У цій статті ми розглянемо роль інформаційних технологій у підготовці дітей до навчання, їхній вплив на розвиток різних аспектів дитячої готовності до школи та можливі шляхи використання цих технологій для оптимізації цього процесу.

Останні дослідження в галузі педагогіки показують, що основною проблемою дошкільної освіти є зменшення динаміки та привабливості навчального процесу. Діти навчаються краще, коли вони мають позитивні переживання та мотивацію до навчання. Зниження динамічності й привабливості процесу пізнання може призвести до втрати цікавості дітей до навчання та, в кінцевому рахунку, до погіршення їхньої успішності в школі.

Дослідники у галузі педагогіки вивчають ці проблеми та розробляють стратегії, спрямовані на їх вирішення. Одним із можливих рішень є використання сучасних технологій для зроблення навчання більш

привабливим та цікавим для дітей. Використання інтерактивних мультимедійних засобів, ігор та інші форми технологічного навчання можуть сприяти збереженню зацікавленості дітей у навчальному процесі. Також важливо створювати стимулююче середовище, де діти можуть брати участь у цікавих та розвивальних діяльностях.

Виконання роботи за комп'ютером сприяє поліпшенню швидкості реакції, розвиває вміння працювати швидко та точно, сприяє розвитку дрібної моторики рук та координації між зором та рухами. Під час виконання навчальних завдань діти набувають навичок аналітичного мислення у нестандартних ситуаціях, класифікують та узагальнюють поняття, досягають поставлених цілей.

Для підготовки дітей до школи вчителі та вихователі застосовують різноманітні методики, включаючи ігрові, мультимедійні, інтерактивні та інші технології розвивального навчання. Роль комп'ютерних ігор у розвитку дошкільнят є дуже важливою та має багато позитивних аспектів. Якщо дитина зацікавлена у змісті гри, вона може вивчати нові речі та відкривати для себе безліч можливостей. Комп'ютерні ігри допомагають розвивати розумові здібності дітей, якщо вони відповідають їхнім віковим особливостям. Яскравість та наочність ігор допомагають дітям легше засвоювати матеріал. Крім того, комп'ютерні ігри сприяють розвитку самостійності та навичок самоконтролю у дітей. Усі ці фактори мають велике значення для підготовки дітей до шкільного навчання.

Участь дітей у комп'ютерних заняттях має значення не лише для розвитку їхнього інтелекту, але й для поліпшення їхньої моторики. У будь-яких іграх, навіть найпростіших, діти навчаються натискати певні клавіші пальцями, що сприяє розвитку дрібної моторики.

Дослідження показують, що чим більше ми виконуємо дрібні та складні рухи пальцями, тим більше ділянок мозку включаються в роботу. Подібно до рук, очі також широко представлені в корі головного мозку. Чим уважніше ми спостерігаємо за тим, над чим працюємо, тим ефективніше процес запам'ятовування. Саме тому важливо розвивати моторну координацію та спільну діяльність зорового та моторного аналізаторів, що успішно досягається під час занять з комп'ютером.

Педагоги дивляться на комп'ютер як на інструмент для поліпшення навчально-виховного процесу. Г. Лаврентьева стверджує, що використання комп'ютерної техніки в навчально-виховному процесі має позитивний вплив на загальний розвиток дітей.

Використання комп'ютера стимулює мотивацію дітей та збільшує їх зацікавленість. Новизна роботи з комп'ютером вже сама по собі привертає увагу до навчання, а можливість налаштовувати рівень складності навчальних завдань позитивно впливає на мотивацію. Крім того, комп'ютер дозволяє уникнути однієї з основних причин негативного ставлення дітей до навчання – незрозумілості матеріалу (новий матеріал представлений у формі, що взаємодіє з дитиною, що забезпечує та зберігає їх зацікавленість та увагу). Працюючи за комп'ютером, діти можуть завершити завдання до кінця, адже комп'ютерні ігри мають систему стимулювання (наприклад, підказки та заохочення, такі як «Молодець», «Спробуй ще раз», «Подумай», «Чудово», які супроводжуються позитивними або негативними звуковими сигналами).

Комп'ютерні ігри зазвичай мають розвивальний характер. Гра поєднує в собі два аспекти: гра як спосіб втілення творчих ідей та отримання винагороди, і навчальний аспект – здобуття знань, вмінь та навичок шляхом виконання завдань за встановленими

правилами. Комп'ютерні ігри розроблені таким чином, що дитина може уявити окреме поняття або конкретну ситуацію, а потім отримати узагальнене уявлення про всі схожі предмети або ситуації. Це сприяє розвитку важливих мислительних операцій, таких як узагальнення та класифікація. Під час гри на комп'ютері дитина починає усвідомлювати, що предмети на екрані – це не реальні речі, а лише знаки цих реальних об'єктів. Таким чином, у дітей розвивається знакова функція свідомості, тобто розуміння того, що навколишнє середовище має кілька рівнів – реальні речі, картинки, схеми, слова, числа.

Лікар педіатр з Вейна Сяомін Лі та психолог з Огайо Меліса Аткинс прийшли до висновку, що діти дошкільного віку, які користуються комп'ютером, мають кращу підготовку до початку середньої освіти. Виявилося, що маленькі користувачі комп'ютерів успішніше проходять тести на готовність до школи порівняно зі своїми однолітками. Однак відеоігри не мають такого позитивного впливу на розвиток когнітивних навичок дітей. Занадто багато часу, проведеного за комп'ютером, може негативно впливати на зір дитини. Тому дуже важливо включати фізичну активність, як для очей, так і для загального розвитку, у режим дня дитини.

Для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку існує розмаїття освітніх комп'ютерних програм, які сприяють навчанню читання, рахунку, розвитку математичного мислення та загального розвитку (уяви, уваги, логіки тощо). Такі програми, як «Десять мавпочок», «Вчимось рахувати», «Об'ємні фігури» та інші, реалізовані за допомогою флеш-анімації, мають зручну систему управління та ігровий сюжет. Ці ігри сприяють формуванню навичок з математики, логічного читання та письма, а також розвивають мислення, увагу, уяву та

інші навички. Для ознайомлення з такими іграми можна скористатися дитячими розвиваючими сайтами, такими як «Сонечко», «Дитячий світ», «Дитяча ігрова кімната», «Розвиваючі ігри» та інші.

Ігри з казковими сюжетами можуть бути корисними для розвитку різних навичок у дітей. Наприклад, гра «Математика з Аладіном» сприяє розвитку кмітливості та зорової пам'яті, «Алі-Баба та сорок розбійників» сприяє розвитку спритності, кмітливості та просторового мислення. Програма «FredFish» сприяє розвитку нестандартного мислення та навичкам у прийнятті рішень. Також існують програми, які допомагають у розвитку пам'яті та уваги. Наприклад, програма «Арт-студія» вчить основам малювання, а «В гостині в матусі Гусині» сприяє розвитку навичок читання та логічного мислення.

Важливою є і та обставина, що комп'ютер надає рівні можливості для всіх дітей. Навіть ті, хто має обмеження в розвитку, можуть успішно засвоїти навчальний матеріал, іноді навіть стаючи переможцями у комп'ютерних іграх. Це пояснюється тим, що сюжети комп'ютерних програм захоплюють, дитина отримує позитивні емоції, а бажання досягнути перемоги підтримує ігрову активність та сприяє точному та швидкому проходженню гри.

Правильне поєднання традиційних занять та комп'ютерних програм може стимулювати підвищений інтерес у дітей до навчання. Перед тим як займатися комп'ютерними іграми, важливо провести ігри зі звичайними іграшками та предметами-замінниками, або діяльність, що базується на реальних предметах чи діях. Участь у грі на комп'ютері доцільна лише при умові, що дитина розвиває різноманітні види діяльності: ігрову, музичну, конструкторську, художню тощо. Комп'ютерні ігри мають спільні риси зі звичайною грою дітей, проте

вони також мають свої особливості, обумовлені технологічними аспектами та впливом на психофізичний розвиток дітей. Правила комп'ютерних ігор можуть бути подібними до традиційних, але вони мають свої особливості:

- Комп'ютерні ігри мають поступове ускладнення завдань.
- Ігри можуть мати «етапність», коли дитина не може перейти на наступний рівень без успішного виконання завдань попереднього рівня.
- У деяких іграх можна регулювати рівень складності завдань через «меню», в інших – програма автоматично адаптується до успішності дитини і пропонує відповідні завдання.
- Деякі комп'ютерні ігри мають елемент випадковості та несподіваності, з'являються нові персонажі, ситуації та взаємозв'язки раптово.

В. Козій переконана, що комп'ютер стає для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку як добрий друг, партнер у грі, терплячий вчитель, справедливий суддя та надійний помічник у розвитку творчого мислення. У своїй роботі вона користується різноманітними комп'ютерними програмами та іграми, такими як «Жабеня», «Зоряні пірати», «Лінгвістон», «Місто пригод», а також авторськими програмами, такими як «Правила руху», «Розмова по телефону» і «Розфарбуй прапори». Ці програми спрямовані на розвиток різних навичок та здібностей, таких як логічне мислення, швидкість реакції, увага, спостережливість, пам'ять, орієнтування в просторі та комбінаторика.

Використання сучасних технологій для формування готовності дитини до школи виявляється надзвичайно перспективним з педагогічної точки зору. На основі проведеного аналізу можна зробити наступні висновки,

що використання комп'ютерних програм та ігор сприяє розвитку різноманітних навичок і здібностей, таких як логічне мислення, швидкість реакції, увага, спостережливість, пам'ять, вміння орієнтуватися в просторі та інші. Комп'ютерні програми стимулюють інтерес дітей до навчання через захопливий ігровий процес, що сприяє більш успішному засвоєнню навчального матеріалу. Відчуття успіху та досягнень у комп'ютерних іграх підтримує мотивацію дитини, а можливість самостійно регулювати рівень складності завдань сприяє її самостійності та відчуттю контролю над процесом. Важливо пам'ятати про необхідність збалансованого використання комп'ютерних програм та традиційних методів навчання. Комп'ютерні ігри повинні доповнювати, а не заміняти реальні інтерактивні заняття.

Отже, використання сучасних технологій у формуванні готовності дитини до школи є важливим та перспективним напрямком в сучасній педагогіці, проте потребує уважного планування та контролю з боку педагогів та батьків.

Список використаних та рекомендованих джерел:

1. Карплюк С. «Наукові записки. Серія: Педагогічні науки» 2 (177), 82-86 Training future teachers of information science to develop logical thinking skills of senior schoolchildren at teaching software development. 2019.
2. Козій В. Комп'ютер і все, все, все... / В.Козій // Дошкільне виховання. №4. С. 20–21.
3. Кутузова В. Використання комп'ютерних дидактичних ігор для розвитку когнітивної сфери дошкільників/В. В. Кутузова. Первомайськ, 2017.

4. Лаврентьева Г. Комп'ютерно-ігровий комплекс / Г. Лаврентьева //Дошкільне виховання. 2017. №1. С. 10-12.
5. Луцинська О. Комп'ютерні технології у роботі з дітьми. Брошура. Львівський національний університет імені І.Франка. 2017 р. С. 43.
6. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О. Пехота, А. Кіктенко, О. Любарська та ін.; за заг. ред. О. Пехоти. Київ : А. С. К., 2019. 256 с.

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРАКТИКУМ ДЛЯ БАТЬКІВ: ЯК ПІДГОТУВАТИ ДИТИНУ ДО ШКІЛЬНОГО ЖИТТЯ

Іванова Д. Г.,
кандидат педагогічних наук,
доцент, завідувачка кафедри
дошкільної та початкової освіти
Ізмаїльського державного
гуманітарного університету

Більшість сучасних батьків турбують питання, як підготувати дитину до школи, що слід врахувати, щоб вона якнайлегше адаптувалася. Іноді батьки вважають, що підготовка до школи потрібна, щоб дитина успішно склала співбесіду під час вступу до школи. Це не найгірша мотивація батьків, адже саме на співбесіді педагоги та інші спеціалісти (шкільний психолог, логопед) можуть визначити, наскільки дитина готова до реалій сучасної школи: чи розвинені у дитини основні базові навички (фізичні, інтелектуальні), наскільки вона вільно та впевнено володіє навичками комунікації, розуміє інструкції дорослих тощо. Проте головною метою підготовки до навчання має бути допомога дитині сформуватися інтелектуально, соціально, емоційно та психологічно для нового етапу в житті – школи.

Зазвичай підготовку до школи розпочинають за рік до початку шкільного навчання, але такі терміни є дуже умовними. Кількість занять для підготовки до школи може бути різною. Це залежить від кількох чинників: коли зручно батькам відводити дитину на додаткові заняття; чи цікаво самій дитині ходити на ці заняття; чи є окрім підготовчих занять інші види активності для

дитини (додаткові гуртки, заняття в садочку). Вкрай важливо не відбити бажання до навчання, тому перенавантажувати майбутнього учня не варто. Для того, щоб дитина успішно адаптувалась до навчання і стала більш самостійною, потрібна взаємодія батьків і вчителів. Слід систематично обговорювати певні труднощі, які виникають у школі з вчителем, щоб вчасно допомогти дитині, підказати різні способи вирішення ситуацій шкільного життя. Щоб дитина стала більш самостійною, потрібно її підтримувати; підказувати правильні способи поведінки, наголошувати на відповідальності дитини й вірити в неї.

Пам'ятаймо, що підготовка до школи включає не тільки оволодіння дитиною читанням чи лічбою. Значно важливішими є навички комунікації, орієнтування в просторі, готовність дотримуватися правил та розпорядку дня, знання безпекових алгоритмів під час повітряних тривог. Пропонуємо **чек-лист соціально-побутових умінь дитини**, який склав для батьків фіналіст премії Global Teacher Prize Ukraine 2020 Андрій Олійник.

Витворюйте позитивний імідж школи. Найважливіше завдання родини у підготовці до 1-го класу – це зняти страх дитини перед школою. У жодному разі не допускайте фраз на кшталт: «Якщо не вивчиш алфавіт, тебе не візьмуть до школи», «Школа – не місце для ігор», «Якщо будеш у школі нечемна/ий, вчителька насварить». Дитина має розуміти: школа – це місце, де вона буде щасливою і прийнятою, а не покараною.

Пояснюйте дитині, хто такий учитель. Розкажіть, що роль учителя – бути наставником для дітей: він допомагає вчитися, пізнавати світ, він є другом, але він також несе відповідальність за учнів. Вчителя слід поважати, а не боятися. Проговоріть із дитиною варіанти звертання до вчителя: залежно від школи це може бути

звертання на ім'я по батькові або «пані Маріє», «пане Андрію». Але в жодному разі не «тьотя Наталя» чи «дядя Віктор».

Програвайте з дитиною ситуації привітання з учителями та учнями. Поясніть, що вчитель – друг, але все ж старший, тому з учителями школи слід вітатися «Добрий ранок», «Добрий день», а з однокласниками можна «Привіт». Якщо дитина не ходить у садочок, варто потренувати стандартні фрази знайомства: «Привіт, мене звати Софія. Можна погратися біля тебе/твоєю іграшкою?» Для успішного спілкування з однолітками дитина повинна вміти розповісти, що вона любить робити, чим бавитися, що їсти.

Привчайте дитину вдома до «шкільного» розпорядку дня. Дитина повинна мати власне окреме робоче місце, де можна сидіти зручно, з рівною спиною, правильно тримаючи ручку. Практикуйте вдома зосереджену роботу дитини за столом не більш ніж 20 хвилин, потім – рухливу перерву. Не бажано ставити на дитячий стіл перекус, бо так дитина привчиться малювати і хруммати пластівці одночасно. У школі ми ще раз наголошуємо на правилі: на уроці їсти не можна, для цього є перерва.

Якомога більше говоріть з дитиною. Це найкращий спосіб підготуватися до школи – ідете вулицею, говоріть про все, що бачите довкола: про дерева, тварин, погоду, автомобілі. Цікавтеся думкою дитини, слухайте її та не перебивайте. Це дуже ефективний спосіб розвивати мовлення дитини та її навички спілкування.

Must know відомості дитини про себе: власне ім'я та прізвище, імена батьків, домашню адресу, місто, країну, дату свого народження.

Обов'язкові загальні поняття: пори року, послідовність місяців року та днів тижня, назви різних фруктів, овочів, тварин та рослин, елементарні правила

дорожнього руху. Звісно, на уроках знову будуть вивчати місяці та пори року, але ці поняття вже мають бути знайомі дитині.

Поясніть, що у школі діють правила, і їх треба дотримуватись. Але не муштруйте дитину, що в класі можна говорити лише з дозволу вчителя або тільки якщо була піднесена рука. На шкільних заняттях постійно відбувається живий діалог дітей, тому тут діють правила взаємоповаги: не можна перебивати того, хто говорить, перекрикувати чи вигукувати. Усі правила співжиття у класі ми з дітьми сперше створюємо, а потім стараємося дотримуватися. Батьки мають власним прикладом привчати дітей уважно слухати співрозмовника і не перебивати.

Перевірте базові побутові навички дитини. На момент вступу до школи дітям ще складно самотійно зав'язувати шнурки, застібати/розстібати пасок, штани чи спідницю, переодягатися в спортивну форму тощо. Упевніться, що дитина вміє робити все це сама, без допомоги дорослого, або намагайтеся купувати речі без складних застібок чи шнурівок. Привчайте дітей складати свої речі охайно в одному місці, а не розкидати по класу.

Упевніться, що дитина має навички самообслуговування. Дитина має чітко знати: якщо їй треба до туалету, вийти можна в будь-який момент уроку без окремого дозволу від учителя. Достатньо просто повідомити вчителя, що є потреба вийти.

Привчайте дитину впізнавати свої шкільні речі та тримати їх впорядкованими. По-перше, купуйте речі до школи разом із дитиною: щоб вона сама їх обирала, а потім могла впізнати свої. Щоб діти не плутали зошити та підручники, поки вони ще не впевнено читають, я пропоную учням спеціальні наліпки. По-друге, тренуйте навички дитини складати шкільну сумку за розкладом на

наступний день: хай дитина роздивиться всі відділення свого рюкзака і визначить, куди і що складатиме. У першому класі це можна робити разом із дорослим, але до 4-го класу дитина вже повинна повністю сама збиратися до школи. По-третє, батькам доцільно підписувати одяг дітей на внутрішніх етикетках: так учитель зможе швидше знайти власника речі.

Влаштуйте гру-імітацію «Мій перший день у школі». Перетворіть один день на гру у школу: хай хтось із батьків грає роль учителя, а хтось – іншого учня. Так зможете потренувати всі складові шкільного дня, змодельовати ситуації на уроці чи на перерві. Батькам потрібно не боятися гратися, адже гра лежить в основі навчання у Новій українській школі, і це справді ефективний спосіб прокачування необхідних навичок.

Вивчіть з дитиною алгоритми дій у разі повітряної тривоги. Разом із дитиною пройдіться маршрутом від школи додому, покажіть дитині найближчі укриття, розкажіть, як діяти у разі сигналу повітряної тривоги. Складіть разом із дитиною тривожний рюкзачок, який вона братиме з собою до укриття, та поясніть, що у школі потрібно неухильно виконувати інструкції вчителів під час повітряної тривоги.

Ходіть на прогулянку або на гуртки у вашу майбутню школу. Дитині важливо поступово звикати до будівлі школи, подвір'я. Якщо можете, запишіть дитину у гурток при школі або відвідайте День відкритих дверей. Це допоможе дитині сприймати школу як безпечне, дружнє, знайоме середовище, а отже адаптація до шкільного життя пройде легше.

Підготуйте себе і дитину до сепарації (відокремлення). Найбільший страх майбутнього першокласника – що поруч не буде мами. Тому про це варто говорити з дитиною вже зараз: що школа – це

дружнє середовище, там завжди можна попросити про допомогу вчителя, що після уроків на тебе чекатиме мама чи тато. Другий дитячий страх – страх невдачі: що у школі він або вона зробить щось не за правилами, а вдома за це насварять. Батькам слід практикувати здорове ставлення до помилок: помилок неможливо уникнути, вони потрібні нам, щоб вчитися.

Основна мета підготовчого етапу – зберегти дитинство, максимально комфортно підготувати дитину до першого класу. Підготовлена до школи дитина повинна мати базові академічні вміння: читати та розуміти короткі тексти, вирішувати приклади в межах 10 та розв'язувати прості задачі, знаходити закономірності, спільні ознаки та відмінності предметів, писати друкованими літерами знайомі слова на слух, складати оповідання за опорними картинками, відповідати на питання різної складності за прослуханими казками чи оповіданнями; володіти елементарними світоглядними знаннями: знати пори року, дні тижня, членів родини, диких та домашніх тварин тощо. У процесі навчання використовуються навчально-ігрові методики, які дозволяють цікаво та якісно навчати дітей дошкільного віку, та створюють атмосферу, де дитина чітко усвідомлює, що вона готується до школи і у школі треба вчитися. Прикладом цікавої та корисної вправи може бути завдання «Різнокольорові вікна».

Вправа «Різнокольорові вікна». Вправа спрямована на розвиток уміння зосереджувати увагу на зорових образах. Дитині пропонується впродовж 10–15 секунд уважно подивитися на малюнок багатоповерхового будинку і запам'ятати послідовність кольорів, у які забарвлені його вікна. Краще це робити, проговорюючи назви кольорів, їхнє розміщення на малюнку. Після цього

кут аркуша загортається. Дитина подумки повертається до побаченого і відтворює його на своєму малюнку, звіряється зі зразком. Завдання розвиватиме уяву, увагу, зорову пам'ять дитини. Ускладнювати завдання можна, поступово збільшуючи кількість поверхів у будинку.

Як батьки можуть без додаткових діагностичних завдань зрозуміти, чи готова дитина до школи? Існує простий спосіб:

Вправа «Філіппінський тест» готовності дитини до школи. Дитині пропонують правою долонею через маківку голови затулити ліве вухо. Успішність виконання дитиною цього завдання вказує на ступінь її моторної зрілості. Одним із показників моторної зрілості є фізіологічно зумовлений «стрибок» росту кінцівок дитини. Дитина дошкільного віку неспроможна виконати таке завдання – її руки закороткі.

Іноді батьки перевантажують дитину під час підготовки до школи. Зрозуміти недоцільність такого підходу допоможе наступна вправа:

Вправа «Три ложки». Учитель презентує батькам три ложки: маленьку, середню і велику. Вони символізують обсяг подачі знань дитині дошкільного віку. Дорослі хочуть, щоб дитина знала все й одразу. Інколи ми починаємо виховувати і навчати дитину не з дитячих казок, а з енциклопедичних знань. Тому нерідко «беремося за надто велику ложку» (показує столову ложку), але «проковтнути» стільки знань дитині складно. І тому вона засвоює ці знання поверхово або ж у неї взагалі зникає бажання дізнаватися щось нове чи спілкуватися з дорослими. Отже, пропонувати знання дитині дошкільного віку потрібно спочатку невеликими «порціями» (показує чайну ложечку). Коли дитина піде

до школи, «порції» можна поступово збільшувати (показує десертну і велику ложки).

Тож головне завдання батьків – підтримувати інтерес дитини до знань, допомагати їй самостійно пізнавати нове. Зрозуміло, що навчання має відбуватися з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей кожної дитини, охоплювати всі сфери життя та мати чіткі вимірювані цілі. Це дає можливість дітям легко адаптуватися до шкільного життя та успішно навчатися, взаємодіяти в команді друзів.

Якщо родина, в якій зростає особлива дитина, має можливість організувати ефективне навчальне середовище власними силами – це прекрасно. Можна будувати ефективні навчальні схеми, що передбачатимуть і навчання виключно силами родини, і навчання під супроводом педагогів, психологів, логопедів, і відвідування занять, гуртків, або курсів. Для кожної родини та дитини можна створити індивідуальний маршрут, що найкращим чином відповідатиме наявним потребам. Слід бути готовими до подолання труднощів, які виникатимуть.

Дитяча психіка має «дозріти» до школи. Є низка чинників, що прискорюють або ж гальмують її розвиток. Найважливішими є загальний рівень готовності психіки, нервової системи й фізична зрілість. Інакше імовірними є труднощі в навчанні, небажання дитини ходити в школу, її фізичне виснаження, постійна втома і часті хвороби в перші місяці шкільного життя. Щоб допомогти дитині впоратися зі стресом під час переходу до шкільного навчання, доцільно використовувати **три основних способи подолання стресу: стабільність, опора та погляд в майбутнє.**

Перший спосіб – це режим або план (стабільність).

Не важливо, що відбувається навколо, якщо є безпека, а щоденний розклад дитини організований так,

щоб максимально не відрізнявся від звичного. Потрібні також заняття, ігри та прогулянки. Зрозуміло, що батькам також непросто, але буде легше, якщо сприймати це як базову потребу дитини у стабільності.

Вкладайте дитину спати в один і той же час незалежно від вихідних та свят. **Режим дня** сприяє нормальному розвитку дитини, зміцненню фізичного та психічного здоров'я, навчає бути дисциплінованим та формує свідоме ставлення до себе. Стрес і занепокоєння зменшуються, коли є відчуття стабільності, і є речі які не змінюються.

Нормалізуйте харчування. Здорове харчування усієї родини. Всі ми пам'ятаємо настанови експертів, що потрібно, по можливості, їсти солодке під час страшних подій. Та коли такі події позаду – вертайтеся до здорового харчування. Але це не так просто. Якщо стрес хронічний, мозок сприймає солодке, як сигнал, що він у безпеці. Фахівці радять: «Коли тягне на солодке, їжте корисні сухофрукти, мед та чорний шоколад».

Створюйте «ритуали». Ритуали – це особливий час, в який кожного дня батьки зміцнюють зв'язок зі своєю дитиною. Це час на наповнення емоційним ресурсом. По-особливому засинаємо, робимо ранковий туалет, зарядку, тілесні вправи або танцюємо, співаємо під час приготування їжі, даруємо подарунки іншим.

Організуйте заняття. Дорослий і дитина в один час сідають кожен за свої заняття. І роблять разом перерви, гімнастику для очей чи зміну діяльності. Коли у сім'ї встановлюється режим, життя дитини й надалі буде циклом, який не залежить від обставин оточення. Це допоможе дитині зберегти рівновагу і не панікувати при зміні обставин. Є щось, що повторюється, і це буде повторюватися і надалі (наприклад – ритуали та фіксований час засинання). Корисно обговорювати з дитиною правила поведінки у новому для неї світі, що

змінилось, а що залишилось без змін, варто створити разом план на випадок подій, які лякають дитину, його можна записати, гарно оформити. Інколи, доводиться ділити житло з іншими людьми, які живуть по-своєму. Домовтесь з дитиною заздалегідь – як слід поводитися з речами та простором, в якому ти гість.

Другий спосіб – тілесні вправи (опора).

Щоденні ритуали мають містити в собі тілесні практики. Якщо дитина травмована емоційно, то є правило таких практик – робити все з відкритими очима. А «щоденні» значить, що ми робимо кожен день хоча б одну тілесну вправу чи повторюємо ту, яка подобається дитині. Ці вправи допомагають дитині відчувати себе та по-новому відчувати світ. Світ не страшний, він мінливий та прекрасний. Пропонуємо **вправи для відновлення відчуття себе та світу навколо:**

Вправи для відновлення відчуття себе

Наступаємо на предмети. Для цього навіть не потрібно виділяти окремо час. Просто розкладіть по кімнаті, де навчається або грає дитина різні предмети: м'ячі різноманітні за розміром, дерев'яні палки (чи верх від швабри), кубики для йоги, спортивні знаряддя, м'які іграшки. Можна різні за фактурою крупы насипати у будь-які посудини, в які можна ступати ногою. Ваша задача – не заважати дитині «ходити» та не робити зауваження, якщо щось розсипається чи «може зламатися».

Обіймаємо, качаємо себе. Шикарний ритуал перед засинанням. Розкочуватися сидячи на ліжку зі сторони в сторону, співаючи колискову або мантри та обіймаючи маму.

Пишемо перед сном на спині дитини букви, малюємо фігури, позначаємо кордони тіла легким масажем. Можна говорити: «Я тримаю твою руку», «Я гладжу твою ногу», «Я стискаю твою долоньку», «Я відчуваю твоє тепло». Все робити повільно та ніжно.

Релаксація з обтяженням. Загорніть дитину у важку ковдру та зверху покладіть улюблені іграшки або молодшого брата чи сестру. Досвід свідчить, що це дуже подобається дітям.

Пальчикові ігри з фольгою чи пластичними матеріалами (солоне тісто, пластилін, віск, слайм). Просто місити у великої кількості, бажано натуральний матеріал, вже супервправа. Якщо в вас є час, можна скочувати кульки, робити ковбаски, та ліпити рослини з міцним корінням чи звірів – захисників.

Балансові вправи. Вправи на великих м'ячах, нестабільних поверхнях, йога-блоках. Можна стояти на одній нозі, робити «ластівку», ходити по колодах тощо.

Вправи для відновлення відчуття світу навколо:

Відчуття приємного знайомого запаху. Приємні аромати, використання ароматизованих олій, пахучих квітів, спецій (не різких) тощо. Пропонувати спати в вашій футболці, яка «пахне» рідною мамою або татом.

Відчуття тепла. Змащувати перед сном ніжки та ручки теплою рослинною олією та робити легкий масаж.

Нашіптування на вушко слів любові та віри у краще. Можна нашіптувати якості дитини, які ви хочете підсилити, або, наприклад, фразу: «світ тебе любить».

Формування і сприйняття особистості, образу себе. Створювати нові образи з одягу, доповнювати прикрасами.

Є ще багато вправ та ті які батьки зазвичай виконують інтуїтивно: зарядка, фізичні вправи на свіжому повітрі, укутування в великий рушник після ванни та носіння на руках (чи саджання на себе та гойдання), спів, піклування про своїх чи сусідських домашніх улюбленців, сортування речей та іграшок за кольором, розміром, спільне приготування їжі тощо.

Третій спосіб – історії або казкотерапія (погляд в майбутнє).

Історії – це те, через що діти сприймають зовнішній світ. Якщо батьки не розповідають дитині історію про те, що зараз відбувається, то дитина вигадас цю історію, опираючись на свій досвід та розуміння світу. Тому важливо пояснювати дитині всі події, та краще «на випередження», щоб знизити рівень стресу. Діти потребують впевненості у своєму майбутньому. Дорослому, який порядок, варто заспокоїти дитину та разом із нею помріяти про те, яким буде життя після нинішніх подій. Психологи радять давати вербально опору дитині, сказавши: «не ти опинився в нових обставинах, а ми з тобою разом». Для дітей зміна середовища часто є причиною для пошуку позитивних моментів і спільного досвіду. Добре це використовувати у своїх історіях. Якщо важко обговорювати плани родини на майбутнє, складіть казку, яка може стати терапією, та легко використовується батьками.

Казкову форму зручно застосовувати для розвитку творчих здібностей дитини, розширення її свідомості, удосконалювання взаємодій з навколишнім світом. Це можуть бути казки побутові, казки-загадки, казки-байки, притчі, казки про тварин, чарівні казки, казки з

перетвореннями. Героєм казки може бути персонаж зі схожими рисами обличчя та якостями, обставинами які є наразі у дитини. Вигадайте позитивний кінець такої казки, який надихає, де герой перемагає, «добро завжди є добром», та попереду героя чекає щось цікаве та неймовірне. На цій позитивній частині казки можна долучити розмальовку. Адже розмальовка – це фіксація емоційного стану. Або, наприклад, зробити із дитиною багато солоного тіста. Поки ви розповідаєте частину, де у героя труднощі, дитина активно місить тісто, шльопає його, щипає. А коли ви розповідаєте частину, де герой долає перешкоди – запропонуйте дитині створити фігурку чи відбиток подій у тісті. Цей «відбиток» залишиться також у тілі та у думках.

Вказані вище три прості способи допоможуть кожній родині знизити рівень стресу, а регулярність їх виконання допоможе сформувати стресостійкість та створити більш теплі стосунки в сім'ї, які засновані на довірі, взаєморозумінні та підтримці.

Список використаних та рекомендованих джерел:

1. Енциклопедія батьківства : посібник з сімейного виховання / Авт. кол. за заг. ред. Є. І. Коваленко, С. В. Кириленко. Київ : КНТ, 2016. 592 с.
2. Іванашко О., Вірна Ж. і Сіпко Л. Психологічні індикатори емоційної безпеки батьків дітей з особливими освітніми потребами. Психологічні перспективи. Випуск 39. 2022. С. 153-165.
3. Батьківство без стресу: інформаційна платформа для батьків. URL: https://parents.nostress.org.ua/?fbclid=IwAR36W3P0-ai9ENBZGuG9jYizOlKMu4oFVY5DscfkySR3A9R_ijibtOS73A
4. Готовність дитини до школи: топ-поради логопеда. URL: <https://rivne1.tv/news/68425->

hotovnist-ditini-do-shkoli-top-poradi-lohopeda-dlya-batkiv

5. Як підготувати дитину до школи: поради психологів батькам. URL: <https://schoolnavigator.com.ua/uk/posts/yak-pidhotuvaty-dytynu-do-batkam>
6. Програма підготовки до школи. URL: <https://childdevelop.com.ua/programs/kindergarten/13/>

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ДО ШКОЛИ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Каплієнко А. І.,
кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри загальної педагогіки
і спеціальної освіти
Ізмаїльського державного
гуманітарного університету

Початок навчання в школі – це не тільки зміна статусу дитини – перехід від дошкільника до школяра, а й докорінна зміна способу життя дитини. Це зміна соціального оточення, мікроклімату, перебудова режиму дня та новий якісний стрибок у розвитку дитини. В першу чергу, для дитини школа становить собою нову ситуацію, раніше невідому, пов'язану з новим способом функціонування, обов'язками, вимогами, співпрацею в групах тощо. По-друге, важливість, яку дитина надає прийняттю нової ролі, може стати фактором стресу. І нарешті, такі аспекти розвитку дитини, як низька психічна стійкість, зменшують можливість гладкої адаптації до нової ролі. Тож дуже важливим є те, наскільки дошкільник готовий до таких змін – на інтелектуальному, емоційному, психологічному рівнях. Саме від такої готовності залежить успішність адаптації та подальшого навчання у школі.

Дошкільний вік є основою для розвитку основних навичок, необхідних людині протягом усього життя. Він передбачає комплексне формування інтелектуальних, емоційних, вольових якостей, досягнення фізіологічної, психологічної та фізичної зрілості до певного віку. Це створює умови для того, щоб дитина могла впоратися з

новою соціальною ситуацією розвитку – перехід до систематичного шкільного навчання, відпрацювання соціальних ролей, дій та функцій, що сприяють формуванню навчальної активності.

Теоретичне обґрунтування готовності дитини навчатись у школі – це конкретний рівень функціонального, морфологічного та психічного розвитку дітей, при якому вимоги до навчання не будуть завищеними та не порушать здоров'я учня.

На компетентну думку М. К. Шеремет, «до структури компонентів готовності дитини з мовленнєвими порушеннями до шкільного навчання традиційно відносять: морфогенетичну готовність, що включає як загальний стан здоров'я, так і фізіологічну зрілість, де чільне місце посідає рівень сформованості дрібної моторики; психологічну готовність, до якої правомірно відносять інтелектуальну, емоційно-вольову, мотиваційну тощо; соціальну готовність, що поряд із іншими складовими включає соціальну компетентність, комунікативні навички» [6; 241].

Зазначимо також, що готовність до школи включає і мотиваційну складову. У дітей дошкільного віку повинні бути сформовані передумови до навчання, зокрема, це стосується інтересу до навчання та мотивації, а також певних навчальних навичок, таких як організація та контроль дій, планування.

У плані емоційної компетентності діти з порушеннями мовлення можуть зазнавати значних труднощів у підготовці та навчанні в школі. Вони можуть бути пасивними, мати підвищену емоційну чутливість, залежність від інших, схильність до спонтанності, некритичне ставлення до власних можливостей, низьку працездатність, через яку домінують негативні емоції.

Дітям з мовленнєвими порушеннями складно визначити мету діяльності, її планування, виконання,

оцінити та перевірити результат, особливо в умовах дотримання кількох правил, у них відмічається недостатність саморегуляції та дій самоконтролю.

Як констатує досвід практиків, готовність до шкільного навчання з боку інтелектуального розвитку дитини полягає не стільки в кількісному запасі уявлень, скільки в рівні розвитку інтелектуальних процесів. У цьому контексті готовність до шкільного навчання означає досягнення відповідного рівня мислительних процесів: дитина повинна вміти визначати значущі аспекти навколишньої дійсності, порівнювати їх, розрізняти схоже і відмінне. Дитина має розвинути вміння логічного мислення, розуміти причинно-наслідкові зв'язки, формулювати висновки та узагальнення, здійснювати аналіз та інші подібні процеси.

Готовність до шкільного навчання з погляду педагогічної сфери має на увазі опанування дитиною спеціальними навичками, які є у програмі дошкільної освіти. Це розвиток мовлення (навички зв'язного мовлення, сформованість фонематичних процесів, лексики та граматики, правильна артикуляція звуків тощо); розвиток найпростіших математичних уявлень (розрізнення кольору, форми та величини фігури, опанування навичками рахунку, сформованість просторового та часового уявлення з орієнтуванням) [4; 106].

У контексті готовності дитини до школи доречно говорити про мовленнєву підготовку. Н. Г. Пахомова трактує цей термін як «процес розвитку мовлення й навчання мови, формування мовної здібності, мовленнєвих навичок і умінь, що здійснюється у двох напрямках:

1. формування мовленнєвої готовності (навичок усного мовлення з правильною звуковимовою,

граматичною будовою, лексичним запасом, достатнім фонетичним сприйманням і звуковим аналізом слів);

2. формуванням комунікативної готовності (комплексного застосування дитиною мовних і немовних засобів для використання одиниць мови у процесі спілкування та усвідомлення власної особистості у життєдіяльності» [2].

Значущість мови для розвитку дитини незаперечна. Під її впливом психічні процеси змінюються і виокремлюються в опосередковану структуру. Завдяки мовленню розвивається пам'ять, здійснюються процеси мислення. Мовлення є основою для побудови соціальних відносин і культурного життя особистості. Мова взаємодіє з усіма психічними функціями, стаючи поступово базою для розвитку мислення, впливає на розвиток особистості в цілому.

Відповідно, розвитку мовлення дитини-дошкільника слід приділити особливу увагу. В ситуації з дитиною з мовленнєвими порушеннями (наприклад, із затримкою мовленнєвого розвитку) корекційно-розвивальна робота має бути спрямована на:

- для дітей із затримкою мовленнєвого розвитку I рівня корекційна робота має бути спрямована на: розвиток дрібної та загальної моторики, розуміння дітьми зверненого до них мовлення, наслідування, формування навичок слухової та зорової уваги;
- для дітей із затримкою мовленнєвого розвитку II рівня корекційно-розвивальна робота спрямовується на: розвиток звукової і складової системи мовлення, формування фразового мовлення, вдосконалення граматичної будови і просодики;

- для дітей із затримкою мовленнєвого розвитку III та IV рівнів спрямований на удосконалення зв'язного мовлення дітей з урахуванням їх культури мовлення, практичне застосування засобів мовлення в активному спілкуванні та підготовку дітей до навчання грамоти [1; 122].

Для формування мовленнєвої готовності дітей із затримкою мовленнєвого розвитку до школи доречно застосовувати мовленнєві інтерактивні вправи. Зокрема, це можуть бути такі вправи:

Вправа «Ланцюжок». Діти утворюють пари та обговорюють імітований ланцюжок сюжету казки в малюнках або умовних знаках (при достатньому рівні пізнавальних вмінь діти самостійно складають «ланцюжок дій» за сюжетом) [4; 222].

Вправа «Мікрофон». Дітям ставлять запитання, а вони по колу, передаючи іграшковий мікрофон, мають відповісти на нього. Вправа розвиває уважність, допомагає почути інших, стежити за їх мовленням, засвоювати правильні зразки речень

Вправа «Пори року». Інтерактивний метод допомагає дітям передбачити, уявити різні реакції предметів, явищ, поведінки. Наприклад, дітям пропонується назвати пори року, розказати про них. Потім дітям пропонується уявити себе під час однієї з пір року, висловити свої очікування, розповісти, що вона може їм дати, які події, враження принесе.

Вправа «Для чого предмет?». Діти вчаться уявляти різні функції і можливості використання предметів-замінників. Наприклад, дітям пропонується уявити, як

можна використати подушку (як стільчик, зручне крісло, незвичний капелюшок тощо).

Ефективною корекційно-розвивальна робота з дітьми із затримкою мовленнєвого розвитку буде за таких умов:

- навчання спільно з дітьми з нормотиповим розвитком;
- забезпечення позитивного мікроклімату, психологічного комфорту дітей;
- заняття в спеціально облаштованих кабінетах, студіях мовленнєвого розвитку;
- системність, послідовність і поетапність роботи відповідно до обраного корекційно-розвивального маршруту та індивідуальної програми розвитку дитини з особливими освітніми потребами;
- командна робота та скоординованість дій усіх залучених до корекційно-розвиткового процесу учасників, у тому числі батьків (законних представників) дитини.

Окремим аспектом підготовки дітей-логопатів від дошкільництва до школи є профілактика порушень писемного мовлення та навчання грамоти.

Навчання грамоти дітей із затримкою мовленнєвого розвитку проводиться на матеріалі звуків, що правильно вимовляються, у наступних напрямах:

- звуковий та складовий аналіз і синтез;
- знайомство з літерами;
- формування навичок складання і читання складів і слів;
- розвиток вміння розуміти прочитане.

Гарними вправами на розвиток графомоторного праксису є картинки-лабіринти, графомоторні доріжки,

«пальчикові стежинки», «сенсорно-тактильні килимки» та інші.

Отже, підготовка дітей з особливими освітніми потребами до школи у ракурсі мовленнєвого розвитку охоплює:

- формування розуміння зверненого мовлення;
- формування правильної звуковимови;
- збагачення словникового запасу;
- формування навичок використання мовленнєвих засобів у спілкуванні.

Звичайно, успішність виконання завдань з підготовки дитини з порушеннями мовлення до школи залежить від тісної взаємодії педагогів, вихователів, логопеда, психолога та батьків. Тож серед порад, які можна дати батькам дитини-логопата передшкільного віку, такі:

- багато розмовляйте з дитиною, даючи зразки правильного мовлення,
- давайте дитині висловитися, заохочуйте її мовленнєву діяльність, уважно слухайте, ставте додаткові питання;
- не виправляйте дитину під час того, коли вона говорить, дочекайтеся завершення розповіді;
- читайте дитині книжки;
- грайтеся з дитиною в словесні ігри (наприклад «Наповни банку», «Ланцюжок з літер» тощо), це розширюватиме словниковий запас.

І обов'язково – вірте в успіх своєї дитини!

Список використаних та рекомендованих джерел:

1. Гуменюк О. С., Пацула І. Н., Павлюк А. С. Психолого-педагогічні характеристики дітей із загальним недорозвиненням мовлення та роль

- психологопедагогічної характеристики в організації корекційно-розвиткового процесу з дітьми. Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина». 2022. № 9(14). С. 113-126.
2. Козинець О. В., Цибульська Л. В. Особливості мовленнєвої готовності до навчання в школі дітей із загальним недорозвитком мовлення в сучасних умовах. *Distance Education in Ukraine: Innovative, Normative-Legal, Pedagogical Aspects*. 2023. № 3. С. 215-226. URL : https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/43643/106_Kozynets.pdf?sequence=1
 3. Пахомова Н. Г. Формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з дизартрією до навчання в школі: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.03. Київ, 2006. 20 с.
 4. Самойлова А. О., Музиченко Л. Т. Особливості готовності до шкільного навчання дітей дошкільного віку з порушенням мовлення. *Молодий вчений*. № 12. 2023. 105-110.
 5. Філімонова Т. В. Психолого-педагогічна підготовка дітей до школи : навчально-методичний посібник. Миколаїв : СПД Румянцева, 2020. 218 с.
 6. Шеремет М. К. Нейропсихологічний аспект готовності до шкільного навчання дітей із тяжкими порушеннями мовлення. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2016. Вип. 32(2). С. 240-247. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_019_2016_32%282%29_44

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ – ПЕРЕДУМОВА УСПІШНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

Кічук А.В.,
доктор психологічних наук,
доцент кафедри загальної
та практичної психології
Ізмаїльського державного
гуманітарного університету

Чим здебільшого умотивовані переживання дитини 6-7 років?

Вчені-психологи довели: це зумовлено тим, що у дошкільному дитинстві гра зберігала пріоритетне значення, а на етапі підготовки до школи дитина переживає принципово нову для себе ситуацію, коли провідною стає навчальна діяльність.

Вчені, навіть, застосовують такі поняття як «повноцінна готовність дитини до шкільного навчання», «шкільна незрілість дитини через розбіжність її біологічного і паспортного віку».

Натепер фахівцями загальновизнано, що психологічна готовність дитини до школи включає:

- **особистісну готовність** (позитивне ставлення до школи; вчителів; самого себе як особистості, яка має і нове коло обов'язків, і прав; зацікавленість у нових атрибутах – ранець, підручники, зошити, шкільна форма);
- **інтелектуальна готовність**, адже без наявного кругозору, запасу конкретних знань, без оволодіння основними логічними операціями (до

прикладу, здатність відтворити зразок, який педагог презентує) дитина не в змозі виділити навчальне завдання та «перетворити» його на самостійну мету власної діяльності;

- **соціально-психологічна готовність**, котра передбачає вже сформовану у дитини настанову на те, що в класі діти зайняті спільною справою, а це вимагає умінь поступатися й захищатися;
- **фізична готовність дитини**, яка визначається її фізичним розвитком, оскільки саме здорова дитина краще пристосовується до змін, де важливим є стан і органів зору, і слуху, і все те, що утворює опір організму до несприятливих впливів (найпростішим показником у цьому плані фахівців вважають, по-перше, вміння дитини дотягнутися рукою до верхньої частини протилежного вуха через голову, а, по-друге, втрата 1-2 молочних зубів);
- **мовна готовність** є важливою складовою психологічної готовності дитини до шкільного навчання, де принципового значення має належний словниковий запас, звукова сторона мови, а також граматична правильність і монологічна потужність мовлення;
- **емоційно-вольова готовність** пов'язана із здатністю дитини приймати рішення, самостійно ставити мету і намічати план дій, долати перешкоди.

Як бачимо, психологічна готовність дитини до школи передбачає цілісну систему саме психологічних її характеристик, адже вона вступає у нову «соціальну роль». Від такої готовності врешті-решт і залежить її успішність як особистості «Навчити дитину можна тільки того, до чого вона готова» – такою є думка

переважної більшості вчених-психологів. При цьому, варто пам'ятати: адаптація до школи навіть підготовленої дитини є складним процесом, який триває здебільшого 4-7 тижнів.

Отже, психологічна готовність дитини до шкільного навчання (або «шкільна зрілість») прямо залежна від тих умов, у яких вона зростала, особливою є роль сім'ї – родини.

Як допомогти дитині набути «шкільну зрілість»?

По-перше, усвідомити усім дорослим, що готовність дитини до шкільного навчання безпосередньо пов'язана із розвитком у неї здатності управляти своєю поведінкою (тобто неможна обмежуватися сприянням дитини навчитися «читати і рахувати»).

По-друге, за висновками психологів, близько 60% дітей, які приходять до школи, вже мають психосоматичні порушення, тобто вимагають звернення до шкільного психолога і медичного працівника.

По-третє, чимало проблемних питань, пов'язаних із набуттям дитиною «шкільної зрілості» вчені констатують ще й із зміною безпечного вільного часу на таке, що вимагає турботи і відповідальності. Відтак, означене можливе, якщо цілеспрямовано готувати дитину до шкільного навчання.

Розкриємо більш докладно три блока формату ігрової взаємодії дорослого з дитиною; результативність таких рекомендацій вже доведена і вченими, і особливо практиками.

Ігрові та терапевтичні картки для роботи із дітьми до 8 років від Світлани Ройз «Картки сили», які можна використовувати як діагностичний чи терапевтичний інструмент, а також як гру. Вони

придатні для індивідуальної та для групової роботи з дитиною.

Необхідне обладнання: картки з зображенням тварин, птахів, риб, комах

Інструкція. Поміркуй: коли Ти уявиш себе цією твариною чи тим, що намальовано на картці, то: що Ти любиш? Що Ти не любиш? Про що мрієш? Чого / кого боїшся? Ці запитання дають підказки дорослому про потреби дитини.)

Ігрові завдання «Придумай гру з іграшкою»

Необхідне обладнання: лялька, конструктор, м'яч, іграшка-автомобіль

Інструкція. Обери одну цікаву для тебе іграшку та придумай гру, як пограти з нею. Ти пам'ятаєш, що з іграшкою можна гратися в гру самому або з друзями. В грі у кожного учасника можуть бути ролі. А також бувають правила, яких необхідно дотримуватися. Гра з чогось починається. Та колись закінчується. Ти маєш декілька хвилин, щоб придумати гру. Скажи, коли ти будеш готовий про неї розказати».

Тривалість: 15-20 хв.

Ігрові завдання «Чарівні перетворення фігури»

Необхідне обладнання: «чарівна скринька»; завдання на «домальовування» фігури, де посередині намальований квадрат (аналог дитячого малюнку, до прикладу, вікна в будинку); олівці.

Інструкція. Уяви себе «чарівником». Спробуй свою «чарівну силу» і перетвори геометричну фігуру так, щоб вийшов малюнок. Домалюй до геометричної фігури певні елементи таким чином, щоб перетворити її на річ або істоту, що пов'язані або з тобою, або з людьми, природою,

або з технікою. Постарайся намалювати якомога краще – так, як ти вмієш.

Після виконання завдання дорослий запитує дитину:

- Ти закінчив(ла) роботу? Більше нічого не треба домальовувати?
- Що ти намалював(ла)?
- Як ти вважаєш, чи впорався(лася) ти із завданням?

Тривалість: 15-20 хв.

Вищезазначене має безпосереднє відношення не лише стосовно дітей, розумовий розвиток та психологічний стан унормований. Йдеться про своєрідність готовності дітей до систематичного шкільного навчання, які мають особливі освітні потреби. Схарактеризуємо деякий досвід у цьому відношенні, який складався в Ізмаїльському державному гуманітарному університеті. Тут для цієї категорії дітей передшкільного віку заснована психологічна студія «Психологічна парасолька» для збереження ментального здоров'я дітей (у тому числі з особливими освітніми потребами) та дорослих, які опинились в складних психотравмуючих ситуаціях.

Змістово-процесуальний аспект:

Систематизовано джерела (література, інтернет-ресурси) згідно найактуальнішої і найтиповішої проблематики, яка на часі:

- рятуємо психіку дитини в умовах війни; стратегія допомоги тривожній дитині згідно визначеною симптоматикою (емоційна тривожність, поведінкова тривожність, фізіологічна тривожність) та запровадження відповідних інструментів (до прикладу – психогімнастика – «розкажи вірш руками», «різна хода» тощо; нейрогімнастика та ін.)

- психологічний булінг по відношенню до дитини з особливими освітніми потребами, дітей групи ризику із яскравим виявом клініко-патологічних характеристик;
- дитячі образи (алгоритм роботи, чек-лист);
- опрацювання та психокорекція різноманітних страхів та фобій («Ключі сили» С.Ройз).

Технологічний аспект:

- застосування діагностичних та проєктивних методик (накшталт «Будинок, дерево, людина», «Неіснуюча тварина», «Малюнок людини», Тест Люшера, «Кактус», «Баранчик у пляшці», «Дитячий апперцептивний тест» (Children's Apperception Test – CAT), Тест Тулуз-П'єрона. М-СНАТ Модифікований скринінговий тест на аутизм для дітей раннього віку та ін.);
- індивідуалізована форма гри на занятті «емоційного напруження» (зокрема, «Яблучне дихання», «Сад почуттів», «Веселка» та ін.);
- групова форма (тренінгові заняття з батьками дітей з особливими освітніми потребами за такою тематикою, як-от: «Як допомогти дитині впоратися зі стресом в умовах війни?», «Арт-терапія вдома», «Подолання емоційної гойдалки» та ін.).

Аспект психологічного супроводу процесу впливу сім'ї-родини на особистість дитини з особливими освітніми потребами. Йдеться, зокрема, про таке:

- спрямування психолого-педагогічних спостережень (до прикладу, алгоритмізація дії батьків як реагування на булінг до власної дитини або різновид вияву реакції на факт виявлення булінгу, або підвищення психологічної культури батьків щодо типових рис спостерігачів булінгу,

виділення із дитячої спільноти) потенційних представників, схильних стати булерами або жертвами тощо;

- стратегія оптимістичної позиції батьків та її розгортання засобами психологічного сприяння (засоби здивування дитини – «ранкове привітання», «кольоровий день» тощо);
- заохочення батьків для спільного із фахівцями використання засобів арт-терапії, казкотерапії, терапії піском, тістопластики, глинотерапії та ін. задля внутрішньої роботи із негативними емоціями та конструктивного їх вираження (до прикладу, разом із психологом Центру створюємо з тривимірними матеріалами (круп, кольоровий пісок, тісто, глина) вироби, які сприяють зниженню тривожності та емоційної напруги, як у дітей, так і у батьків дітей з особливими освітніми потребами: «Круп'яний мультик», «Іграшка антистрес», «Малювання кольоровим піском» тощо);
- психологічні консультації та підтримка для батьків дітей з особливими освітніми потребами (робота з психологічними кордонами особистості, турботливе ставлення до себе, «ревізія» та проживання своїх негативних емоцій, схильність до прокрастинації та ін.);
- з огляду на своєрідність нозології особливих проблем дитини, що ускладнені (до прикладу, логоневрозом (заїканням), синдромом дефіциту уваги з гіперактивністю (СДУГ), затримка психічного розвитку (ЗПР) та ін.), вироблення з фахівцем із надання психологічної допомоги індивідуального маршруту ментального оздоровлення дитини.

Отже, психологічна готовність дитини до навчання в школі – складне утворення, котре може бути сформоване

виключно завдяки спільним зусиллям і дитини, і дорослих. Поради психологів, зокрема, батькам: допоможіть своїй дитині стати успішним школярем. Докладіть зусилля – у вас все вийде, адже ви це робите заради власної дитини, її успішного життєвого старту.

Список використаних та рекомендованих джерел:

1. Бех І. Педагогічно-сімейна спільнота: партнерство заради дитини. Дошкільне виховання. 2020. №10.
2. Воробей Н. Іграшка-подружка. Дошкільне виховання. 2023. №5.
3. Кондратова В. В. Розумове виховання дошкільників. К.: Просвіта. 2009. 301с.
4. Піроженко Т., Карабаєва І., Соловйова Л., Хартман О. Інструментарій оцінювання готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи. Мет. рекомендації К., 2023. 36с.
5. Розумкян І. Моральне виховання без навчання. Дошкільне виховання. 2022. №9.
6. Ройз С. Картки сили [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unicef.org/ukraine/documents/power-cards>
7. Шевчук В. Три сходинки до школи: поради до батьків майбутніх першокласників. Практичний психолог: дитячий садок. 2021. №3.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ: ЯК РОЗВИВАТИ ЗВИЧКУ ДО ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ

Кічук Н. В.,
доктор педагогічних наук,
професорка кафедри дошкільної та
початкової освіти,
декан педагогічного факультету
Ізмаїльського державного
гуманітарного університету

Натепер практично загальновизнано вченими, що важливою передумовою саме успішного першокласника, здатного вчитися переможно, є його інтелектуальна готовність. Це особистісна якість, котра визначає його здатність за рахунок додаткових зусиль отримувати нові знання.

Інтелектуальна готовність – важливий компонент психологічної готовності дитини 6-7 років до школи, адже передбачає:

- сформований пізнавальний інтерес, зацікавлене ставлення до причинно-наслідкових зв'язків у оптичущої її дійсності;
- такий дитині притаманне логічне запам'ятовування;
- оскільки практично кожна дитину дошкільного віку характеризує інтерес до школи, як до серйозної і суспільно важливої діяльності, а також настанова на статус ідеального учня, принципово важливо, щоб такий стан постійно зберігався і стимулювався дорослими;

- належний рівень розумового розвитку дитини віддзеркалюється у загальній її обізнаності про навколишнє, ключових складниках світогляду, актуалізації окремих пізнавальних процесів (мовлення, пам'яті, сприймання, мислення, уяви, уваги) та вміннях виділяти істотне, бачити подібне і відмінне в явищах навколишньої дійсності, робити висновки.

Отже, зосереджуємо увагу на цілісному стані психіки дитини, що, з одного боку, забезпечує успішне прийняття нею і вимог шкільного навчання, і вчителя; з іншого боку – результативне оволодіння як новим видом діяльності (учінням), так і значущою соціальною роллю – здобувача першого рівня загальної середньої освіти. Інтегральним виявом інтелектуальної готовності дитини 6-7 років до шкільного навчання постає її здатність до виокремлення навчального завдання та вміння його «перетворити» на самостійну мету власної діяльності.

Відтак, важливо підготувати дитину і психологічно, і фактично до учіння як провідного у майбутньому шкільному житті виду діяльності. Зокрема, йдеться про таке:

- сформованість умінь підкоряти свої дії тим правилам, які визначають саме спосіб таких дій;
- розвиненість умінь самостійно виконувати певне завдання за зразком;
- вміти зосереджено слухати і точно виконувати ті завдання, які озвучені в усній формі дорослими.

Можна підсумувати, що основна увага вчених сконцентрована на важливості досягти високий рівень розумового розвитку дитини перед шкільного віку. І тут самоцінною стає вироблена у неї «внутрішня позиція» щодо позитивно-активного ставлення до неодмінного

набуття соціальної ролі школяра. Педагоги-практики і дошкільної освіти, і першокласників єдині у визнанні суттєвою значущістю того, наскільки ущільненим є зв'язок між розвитком мовлення і мислення та дрібних рухів.

А все зазначене уможлиблюється завдяки встановленню партнерських стосунків із дитиною, атмосфери – емоційної довіри, розкутості, котра додає їй впевненості та всебічної психологічної захищеності. Більш того, оскільки перехід до систематично організованого шкільного навчання виводить на перший план питання, пов'язані з пристосуванням (адаптацією), що зумовлене змінами психіки дитини, то дорослі повинні демонструвати своє розуміння «ситуацію її розвитку», виявляючи прихильність задля пропедевтики шкільної дезадаптації та зміцнення відчуття благополуччя.

В чому полягає сутність педагогічного спрямування процесу формування у дитини 6-7 річного віку інтелектуальної готовності до шкільного навчання?

Систематизуємо поради фахівців у цій площині.

У віковий період перед вступом дитини до школи вже має сенс розвивати її критичне мислення, зокрема певні його елементи (логічність, перевірка точності фактів або тверджень, вміння усувати перешкоди для досягнення цілі). Робота в цьому плані дозволяє розвивати такі особистісні якості дитини як-от: гнучкість, готовність виправляти помилки, наполегливість, пошук компромісних рішень.

- З огляду на зазначене, фахівці радять за першої ж нагоди у будь-яких життєвих ситуаціях використовувати прийом, котрий набув назви «товсті та тонкі питання».

Прикладом «товстих» питань слугують такі: «Поясни, чому...?», «Чому ти так вважаєш?...», «У чому різниця?...». Щодо варіантів «тонких» питань, то йдеться, про питання такого змісту: «Хто? Що?», «Коли?...Може...?», «Чи правильно?...», «Чи було? Чи згоден ти?...».

• Дбаючи про мовленнєвий розвиток, варто пам'ятати, що у віковий період 6-7 років у дитини наявне наочно-образне мислення, що виявляється через опертя на конкретні предмети, їх зображення або уявлення під час розв'язання розумового завдання. З метою врахування вищезазначеного педагога радять використовувати як монолог, так і діалог. Варто спонукати дитину до використання певних монологічних висловлювань, а саме: монолог-опис («опиши, якою є сьогодні погода»); монолог-розповідь («розкажи, а що відбувалось на дитячому майданчику»); монолог-міркування («доведи, що Ярослав, дійсно, є твоїм товаришем»). На практиці, як уважають фахівці, розвиток мовно-мовленнєвих умінь відбувається комплексно, тобто в розповіді може бути опис, а в описі – роздум.

• Комп'ютер, як «розумну машину», педагогічно доцільно використовувати з метою підвищення пізнавальних інтересів дитини, але без переступання порогу дозволеності (зокрема, очі дитини у цьому віці набувають неаби яке навантаження). Фахівці радять – невідривно працювати з комп'ютером у цьому віці дитині можна дозволяти 8-10 хвилин.

• Доцільним фахівці вважають практикувати звернення до дитини саме, як «чомусик», анонсуючи певні огранки інтелектуальної готовності до шкільного навчання. Згорнуто це відтворює така ідея: «щоб помилок уникати, треба розум розвивати, гостре око, слух, терпіння і тоді прийде уміння. І про тебе всамкінець

люди скажуть: «Молодець!». Зокрема, доцільними визнано такі напрямки роботи, спрямовані на розумовий розвиток дитини:

1. «На світі все на щось є схожим...» (Відгадай загадку: «Мов химерний літачок, сіла квітка на сучок. Хто це?». Поміркуй, чи може бути гудзик з однією діркою?», «Чомучику, як ти гадаєш: на що схожа цифра 2?» та ін.);

2. «Все відбувається у часі...» («Чомусику, подивись на годинник. Цифри по колу показують час. Велика стрілка вказує на години, а мала на хвилини. Поміркуй, які частини є обов'язковими для різних годинників. Які ще годинники ти бачив? Де?»);

3. «Предмети мають певну форму» (Відгадай загадку: «І в'ється біб на палиці високим ростом хвалиться. Звисає з кожного сучка зелена шабелька стручка»; Як ти вважаєш, Чомусику, що це? А що це: «Без сокири, без лопати поробили собі хати?» Запам'ятай: кожна пташка свою пісню співає, кожна пташка своє гніздо має);

4. «Хто де живе?» (пропонуємо Чомусику закінчити таке речення: «Для мурашки – дім це мурашник. А для равлика...? та відгадати таку загадку: «Хто за собою хатку носить?»);

5. «Напрям руху розташування предметів» (Чомусику пропонуються такі вправи: «Чи добре знаєш свої долоні? Який палець на руці найдовший? Як він називається? (Це – середній палець). Який найкоротший? (Це – мізинчик).»; «Зроби сам: перемиряй довжину свого кроку»; «Прислухайся, коли вітер завиває, а коли шелестить»; «Спробуй зобразити різні рухи людини у такій ситуації: не кажи «Не вмію», а кажи «Навчусь»);

6. «Ціле і частина» (Звертаємось до Чомучика: «Як ти вважаєш, чим схожі і відрізняються рукавички і печатки?». «Побудуй кубиками будиночок. Яким кубиком завершити будівництво?»).

Фахівці рекомендують дорослим «утворити» для дитини (Чомучки) своєрідну платформу (локацію) відпочинку, додавши певне «інтелектуальне навантаження» (до прикладу, «Поміркуй у свій вільний час над таким: «коли нема – мене чекають, коли прийду – усі тікають»; «Про що б ти хотів запитати дорослих? Запитай, використовуючи такі слова: Що...? Як...? Чому...?»; «Перевір себе, що можеш зробити тільки однією рукою – правою чи лівою»; «Намалюй чарівну квітку – семицвітну. Намалюй чи напиши на її пелюстках побажання людям, які люблять тебе»).

Батькам майбутніх першокласників: «вузлики напам'ять».

Навчити дитину вчитися. Що це означає?

- Сформувати мотиваційний компонент, тобто найголовніше – потребу вчитися. Тут ключового значення має пізнавальний інтерес.
- Розвивати навчально-організаційні вміння і навички. З-поміж них головними є такі: сприяти діяти цілеспрямовано, берегти і правильно використовувати час.
- Вдосконалювати комунікативні вміння, де базового значення набувають такі дії дорослих: спонукати дитину запитувати, відповідати, міркувати.
- Сформувати загально пізнавальні вміння. Тут головне – привчати дитину спостерігати, запам'ятовувати знання і способи дій, відтворювати їх.
- Стимулювати бажання дитини самоконтролю і самооцінки. Важливо спонукати її до вироблення – уміння зіставляти свої дії зі зразком; суттєвим є тренування її уваги до важливості здійснювати самооцінку й самоконтроль.

Доцільно враховувати вагу діагностики, котра засвідчує про реальну інтелектуальну готовність Вашої дитини стати школярем. Тут важливі принаймні три моменти.

1. З'ясуйте для себе загальну здатність дитини до пізнавальної діяльності. А в цьому Вам допоможе інформація такого змісту:

- дитина знає назву і міста, в якому живе, і країни та її столицю, і свою адресу та телефон;
- може за нагоди назвати своє прізвище, ім'я та по-батькові, скільки їй років, хто є старшим чи молодшим за неї з братів чи сестер і наскільки; знає імена, по-батькові мами, тата, ким працюють, імена бабусь, дідусів (розуміє, що бабуся – теж «мама», а дідусь – теж «тато»);
- орієнтується в порах року, їх послідовності, основних ознаках;
- знає місяці, перелік днів тижня, котрі утворюють рік;
- знає основні види дерев, квітів, домашніх та диких тварин;
- розуміє, як співвідносяться між собою частини людського тіла;
- знає шлях, який веде від школи додому і назад;
- відкриває і закриває самостійно двері квартири;
- знає і виконує правила дорожнього руху, вміє поводити себе на вулиці;
- має просторові уявлення (верх-низ, під-над, ліво-право);
- має уявлення про техніку, явища природи, суспільні явища;
- на слух оволодіває розмовною мовою, розуміє її, чітко відповідає на запитання дорослих.

Відтак, Ви можете бути впевнені в тому, що Ваша дитина має всі підстави «вчитися переможно».

2. Поміркуйте над результатами Вашої співбесіди з дитиною, перевірте, на які запитання Ваша дитина дає відповіді (відповідно до віку) і разом з нею знайдіть відповіді на інші запитання. До прикладу:

- Як тебе звати?
- Як звати твою маму, тата (сестричку, братика)?
- Ти дівчинка чи хлопчик? Ким ти будеш, коли виростеш дядькою чи тьотью?
- Зараз ранок чи вечір? (День чи вечір?).
- Ти любиш малювати? Якого кольору цей олівець, стрічка, плаття?
- Скільки у тебе пальців на руці? Покажи два пальчики, три.
- Скільки очей у ляльки, у тебе? Для чого потрібні очі, вуха?
- Що роблять віником, олівцем, ложкою?
- Коли можна покататись на санчатах- взимку чи влітку? Чому?
- Коли можна купатись в річці взимку чи влітку? Чому?
- Яких ти знаєш тварин, пташок? Хто більший: корова чи курка? (Птах чи бджола?) У кого більше ніг: у собаки чи у півня?

Відтепер, Ви набули певну фактичну інформаційну базу для безпосереднього супроводу дитини у напрямку намагання бачити її успішним першокласником.

3. Виявіть власну зацікавленість і позитивно-активне ставлення до розвитку психічних процесів – передумови інтелектуальної готовності дитини до школи.

Увага.

Характерною віковою особливістю дитини у шестирічному віці є нерозвинена увага. У дітей домінує мимовільна увага (спрямування на нові, яскраві, несподівані та захопливі об'єкти). Слабкість гальмівних процесів у цьому віці зумовлює і таку характеристику уваги, як нестійкість. Діти цього віку здатні до довільної уваги, проте її стійкість ще невелика і багато в чому залежить від умов організації навчання та індивідуальних властивостей. Варто зазначити, що це стосується й однотипної діяльності. Наприклад, дитина може активно, зосереджено, без відволікання займатися однотипною діяльністю (читанням, письмом, бесідою тощо) не більше 10-12 хв. Крім цього, важливо мати на увазі, що діти ще не здатні швидко і надто часто переключати увагу з одного об'єкта на інший. Виконуючи певні види вправ, можна досягти покращення стійкості уваги:

Вправи на розвиток обсягу і переключення уваги: дитині пропонують розглянути кімнату і знайти шість предметів, які містять геометричні фігури (коло, квадрат, трикутник, прямокутник тощо); або які мають певне забарвлення (червоне, зелене тощо); або які виготовлені з певних матеріалів (дерева, пластмаси, скла, металу тощо).

Вправи на розширення і звуження уваги: дитині можна запропонувати розглянути певний об'єкт (поличку шафи, вітрину магазину, картину тощо), а потім пропонується перелічити у цьому об'єкті (на поличці шафи і т.д.) предмети.

Дорослий говорить слово «поличка» («вітрина», «картина» і т.д.), а дитина відтворює (називає) побачені

речі. Потім вправа проводиться у зворотному порядку: від найменшої деталі перейти до цілого.

Пам'ять.

У дітей шестирічного віку переважає мимовільне запам'ятовування, але у цьому віці змінюється співвідношення мимовільного і довільного запам'ятовування в бік зростання останнього. Тому пам'ять розвивається передусім у напрямку просилений її довільності, зростання можливості свідомого керування нею та збільшення обсягу смислової, словесно-логічної пам'яті. Скористайтесь результатами досліджень, котрі свідчать про те, що за вмільного керування їхньою навчальною діяльністю діти вже можуть виділяти у зрозумілому для них матеріалі опорні думки, пов'язані між собою, і завдяки цьому успішно запам'ятовувати. Використання наочних засобів навчання сприяє розвитку довільного запам'ятовування. При цьому також розвивається здатність довільного відтворення матеріалу.

Обсяг пам'яті різко зростає за умов активного й усвідомленого сприймання і запам'ятовування. Які вправи варто запровадити?

Вправи на розвиток слухової словесної пам'яті: дитині зачитується список з 10 не пов'язаних між собою слів (до прикладу, голка, троянда, кішка, годинник, пальто, вікно, пилка, нога, ваза, стіл), а вона має відтворити те, що запам'ятала (Бажано довести до 7 слів).

Вправи на розвиток асоціативної пам'яті: дитині зачитується 10 слів і пропонується уявити образ, пов'язаний з кожним словом. Завдання дитини полягає у створенні в уяві деякого ланцюжка подій, де кожен наступний образ, пов'язаний зі словом та мав би зв'язок

з попереднім. Бажано, щоб утворилося оповідання чи маленька історія. Як приклад можна обрати такий набір слів: дерево, верблюд, повітря, квітка, майданчик, кіно, директор, камінь, ключ, терези.

Мислення

Найбільш характерними для дітей цього віку постають наочно-образне і дієво-образне мислення; вони й утворюють передумови для формування логічної форми мислення. Саме в цей період здійснюється перехід від наочно-образного, конкретного мислення, притаманного дошкільникам, до понятійного, науково-теоретичного.

Їм легше проаналізувати конкретний факт та зробити з нього певні висновки, ніж навести приклад до загального положення.

Діти з недостатньо розвиненим логічним мисленням потребують:

1. Роз'яснення змісту завдань, відпрацювання та закріплення розумових дій, що потрібні для виконання цих завдань у роботі з навчальним матеріалом.

2. Розвиток уяви та фантазії на матеріалі сюжетних ігор, прогулянок, екскурсій, перегляду телепередач, читання ілюстрованих книжок із обов'язковим обговоренням вражень для того, щоб навчити дитину краще спостерігати, виділяти і розуміти причинно-наслідкові зв'язки між предметами навколишнього світу та явищами.

Вправи на розвиток кмітливості та ерудованості:
дитині пропонуємо завдання такого змісту:

- назвати три слова, що починаються на літери «м», «г», «д»;
- назвати чотири тварини на літеру «с»;

- назвати чотири ягоди на літеру «к»;
- назвати п'ять міст на літеру «р»;
- назвати три квітки на літеру «г» чи «м»;
- назвати чотири держави на літеру «а»;
- назвати шість імен на літеру «в»

Вправи на розвиток творчого мислення: дитині пропонуємо будь-які три слова, які б були не пов'язані між собою за змістом (до прикладу, озеро, олівець, ведмідь, весна, дерево, вікно). Дитині потрібно скласти якнайбільше речень із цими словами.

Уява.

Уява в шестирічному віці надзвичайно бурхлива, яскрава, з характерними рисами некерованості. В процесі навчання уява дитини поступово розвивається, стаючи дедалі реалістичнішою та керованішою.

Інтенсивно формується творча уява на базі минулого досвіду, адже з'являються нові образи; відтак, від простого довільного комбінування уявлень діти поступово переходять до логічно обгрунтованої побудови нових образів.

Вправа на розвиток уяви: дитині показують чорнильні плями і пропонують відповісти на запитання «Що ти бачиш на цій плямі? Що тобі нагадує ця пляма?» З результатів відповідей можна зробити висновок про розвиток фантазії у дітей, а з того, що «побачила» дитини в плямах – про спрямованість її особистості.

Вправа на розвиток випереджального відображення реальності: дитині зачитують початок речення (наприклад: «Я пішла(ов) до ванної кімнати вмиватися, відкрила(в) кран і тут раптом...»). Її

завдання – скласти якомога більше варіантів закінчення речення. Цінується, коли варіанти містять в собі описи незвичайних, інколи фантастичних подій. Ця вправа розвиває здатність швидко і легко «породжувати» найнесподіваніші образи фантазій і сміливо поєднувати їх із повсякденними подіями.

Сім'я-родина, як найближче до особистості дитини соціальне оточення, має великі можливості саме у випереджувальному режимі підготувати її (зокрема, в інтелектуальному сенсі) до шкільного навчання. Задля того, щоб забезпечити дитині впевнений старт, необхідно спрямувати зусилля на пізнавальний розвиток дитини перед шкільного віку за такими напрямками:

- У світі природи (до прикладу, є птахи зимуючі і перелітні; поняття кругообігу (види хмар, дощ, роса, іній, град, сніг);
- У світі людей (поняття країни; що означає рідні, близькі, знайомі);
- У світі чисел і цифр (називати числа від 1 до 10; ознайомити із цифрами (1-9, 0), їх написанням);
- У світі форм і величин (до прикладу, ознайомити з одиницями вимірювання довжини(см, м), маси(кг, г), об'єму(л, мл);
- У світі простору і часу (розрізняти розташування предметів – попереду, позаду, праворуч, ліворуч та напрямок руху (вперед, назад, наліво, направо). Навіть лічилки мають бути спрямовані на інтелектуальний розвиток. До прикладу,

«Мама, тато, дід, бабуса –
Всіх назву, не полінюся.
Старший братик і сестричка –
В нас сімейка невеличка».

Доречними визнано й «приєднання» дитини до безцінних джерел народної мудрості, адже «народ скаже – як зав'яже». Доцільно, зокрема, ознайомити й обговорити прислів'я та приказки такого змісту:

- Хвилина час береже.
- Зробив діло – гуляй сміло.
- Хочеш їсти калачі – не сиди на печі.
- Бджола мала, а й та працює.
- Поспішиш – людей насмішиш.
- Статок починається з бережливості.
- Кінець діло хвалить.

Оскільки загальноприйнятною є думка Г. Альтшуллера про те, що «дитина за своєю природою – дослідник, дослідник і ще раз дослідник», то можна пропонувати дитині провести досліди. До прикладу, у процесі знайомства із властивостями води (тверде і рідке; «кап і крапелька», смакові домішки до води – солодка, солонка, кисла). При цьому ще й вчимо віршик напам'ять:

«Побіжу під дощик я
Загриміло – блиснуло вдалині.
Покотились крапельки по вікні.
З ринви вже вихлюпує водограй.
Побіжу під дощик я...
Доганяй!»

Корисними, як засвідчує краща практика сімейного розумового виховання дітей у передшкільний період життєдіяльності, ще й деякі інноваційні шляхи. Деталізуємо принаймні такі з них – знайомство із метаграмами (до прикладу, звертаємося до дитини: «тобі, напевно, відома гра «Третій зайвий», зіграємо в мовну гру, яка має таку саму назву «Знайди серед слів зайве»: Маша-Даша-Коля; малина-калина-яблуко; річка-гора-пічка; дерево-нора-кора; або: «Хочеш іще

повправлятися в розгадуванні метаграм? З «и» я плаваю в морі, а з «і» ловлю мишей в коморі. (Кит-кіт);

Звернення до загадки-трафаретки такого змісту: «Кмітлива ворона заглядала в книжку і залишила в деяких словах своє «кар».

Відгадай ці слова.

1. Кар_____

Овоч, який називають другим хлібом. Без нього не звариш ні борщу, ні супу (картопля).

2. __ кар

Той, хто лікує людей (лікар).

3. Кар____

Товстий твердий папір (картон).

4. Кар_____

Малює художник, а ми вішаємо на стіни (картина).

5. __ кар__

Харчовий продукт із пшеничного тіста, виготовлений у вигляді довгих трубочок (макарони).

6. __ кар

Фахівець, який працює на токарному станку (токар).

Водночас пам'ятаємо, що саме сімейний затишок – гарантія успішності дитини впродовж життєвого шляху. Особливо значущим є сімейний комфорт дитини у віковий період передшкільного буття. За вітчизняних реалій сьогодення на часі спрямування дитини на актуалізацію ресурсів, щодо запобігання тривожності; остання негативно впливає на процес розвитку її інтелектуальної діяльності та пізнавальну сферу в цілому.

Самодопомога в умовах постійного стресу та напруги війни – чинник утворення благополуччя у сім'ї.

Вчені радять батькам із такою метою застосовувати низку методів зниження стресу:

- фізичні – різноманітний вплив високих і низьких температур (наприклад, загартування);
- біохімічні – до прикладу, використання лікарських рослин;
- фізіологічні антистресові методи (на кшталт, масаж);
- психологічні – (йдеться про методи, пов'язані із спільною діяльністю батьківською громади з фахівцями; наприклад, опанування разом із психологом технік самокорекції).

У контексті зазначеного, зрозуміло, наскільки важливим є спрямування ще й дозвілля, додаючи йому інтелектуальною огранки (до прикладу, запрошуючи дитину до відпочинку, розповідаємо такий життєвий сюжет: «Що ти, Іванку, робиш? – Пишу «листа» своїй подружці Галинці. – Та невже? Але ж ти ще не вмієш писати. – Дарма, Галинка теж не вміє читати.»)

Отже, формування інтелектуальної готовності дитини до шкільного навчання постає не самоціллю ані фахівців, ані батьків. Забезпечуючи адекватне інтелектуальне навантаження дитини тим самим дорослі стимулюють позитивну динаміку розумового її розвитку на етапі набуття нової соціальної ролі – школяра.

Список використаних та рекомендованих джерел:

1. Коротченко Д. Як продуктивно провести час з дитиною вдома: поради для батьків. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2023. №2.С. 59-60
2. Лебедева Т. В., Суботін А. А. Цифрове покоління. Вісник педагогіки. 2020. Т.20. № 4. С. 985-995.
3. Савченко О. Барвистий клубок: дивись, міркуй, відповідай (навчання і розваги). – К. Бліц, 1995. 112 с.

4. Савченко О. Умій вчитися. Навчально-методичний посібник. К: ТОВ «Прайм-друк». 2012. 192 с.
5. Суботіна Є. А. Сучасні діти: поради батькам. Рівне. 2023. 129 с.
6. Фокіна О. Ігри-хвилинки на кожний день. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2023. № 1. С. 29-33.
7. Шнейдер Л. Б. Компетентне батьківство: методичні рекомендації. Харків. 2018. 126 с.

РОЗВИТОК ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ У МАЙБУТНІХ ПЕРШОКЛАСНИКІВ: КОРИСНІ ПОРАДИ

Мірошніченко О. В.,
кандидат педагогічних наук,
доцентка кафедри дошкільної
та початкової освіти
Ізмаїльського державного
гуманітарного університету

Основи логічного мислення починають формуватися у старшому дошкільному віці. Діти вчаться порівнювати, аналізувати, групувати предмети за різними ознаками, а також знаходити причинно-наслідкові зв'язки. Якщо в цьому віці активно розвивати логічне мислення, дитині буде значно легше опановувати шкільну програму. Нові знання вона отримує під час навчання, а добре розвинене логічне мислення надає їй можливість повноцінно їх використовувати в різних сферах життєдіяльності.

Відзначимо основні розумові операції, які допомагають забезпечити успішність процесу пізнання:

1. **Аналіз/синтез.** Ці поняття взаємопов'язані та впливають одне з одного. Під час аналізу відбувається виокремлення об'єкта з групи за одним або кількома ознаками. Синтез, у свою чергу, полягає в об'єднанні різних властивостей або характеристик об'єктів у єдине ціле.
2. **Порівняння.** Порівнювати можна різні предмети та явища, знаходячи їх спільні або відмінні риси. При цьому порівнювати можна навіть те, що на перший погляд здається непок'єднаним. Завдання полягає в тому, щоб виявити подібності

у речах, які на вигляд різні. Також важливо вміти знаходити відмінності у предметах з однієї категорії.

3. **Узагальнення** – процес пошуку спільних рис у кількох об'єктів. Чим старше дитина, тим більше вона здатна узагальнювати, виявляючи спільні характеристики у різних явищах чи предметах.
4. **Конкретизація**. Визначити головну ознаку, відокремлюючи її від менш значущих.
5. **Класифікація**. Дітям надаються зображення, які вони мають згрупувати за певною ознакою.
6. **Смислові співвідношення**. Для старшого дошкільного віку застосовуються дидактичні ігри, в яких потрібно зіставити назву об'єкта з його зображенням.
7. **Закономірності**. Діти можуть знаходити закономірності, базуючись не лише на одній, але й на кількох ознаках об'єктів або зображень.

У сучасній практиці виховання та навчання дошкільнят значна увага приділяється цікавим розвиваючим іграм та завданням. Вони привертають увагу і емоційно захоплюють дітей. Процес розв'язання завдань і пошуку відповідей, що базується на інтересі, вимагає від дитини активного мислення. Саме тому цікаві завдання мають важливе значення для розумового та всебічного розвитку дітей дошкільного віку.

Пропонуємо КАЛЕЙДОСКОП ІГОР для розвитку логічного мислення дітей старшого дошкільного віку:

Гра «Розклади предмети»

Матеріали: набір з 8 іграшок та предметів різного призначення, але одні з них дерев'яні, а інші – пластикові. До набору входять машинки, пірамідки, грибочки,

тарілочки, намистинки, кубики, будиночки, ялинки (по 2 кожного виду), а також дві однакові коробочки.

Хід гри: Батько розглядає з дитиною всі іграшки по черзі, а потім пояснює: «Ці іграшки потрібно розкласти в дві коробки так, щоб у кожній виявилися іграшки, які мають щось спільне між собою». Якщо дитина має труднощі, батько пропонує першу пару іграшок – ялинки, ставить їх поруч і запитує: «Чим ці ялинки відрізняються одна від одної?». Якщо дитина не може знайти головну різницю, батько звертає її увагу на матеріал, з якого зроблені ці іграшки. Далі дитина продовжує самостійно. В кінці гри потрібно узагальнити принцип групування: «В одній коробці – всі дерев'яні іграшки, а в іншій – всі пластикові».

Гра «Будь уважним» або «Знайди зайве слово»

Хід гри: Батько каже дитині: «Я назву чотири слова, одне з них не вписується в цю групу. Тобі потрібно уважно слухати і назвати зайве слово». Наприклад: матрешка, неваляшка, чашка, лялька; стіл, диван, квітка, стілець тощо. Після того, як дитина назвала зайве слово, батько просить пояснити, чому це слово не підходить до групи.

Спробуйте визначити слово, яке є «зайвим»:

1. Яблуко, слива, огірок, груша.
2. Ложка, тарілка, каструля, сумка.
3. Сукня, светр, сорочка, шапка.
4. Береза, дуб, суниця, сосна.
5. Мило, зубна паста, мітла, шампунь.
6. Хліб, молоко, сир, сметана.
7. Година, хвилина, літо, секунда.
8. Ластівка, ворона, курка, сорока.

Гра «Новосілля у матрьошок»

Мета: навчити дітей порівнювати предмети, бачити в них різні властивості, розташовувати їх у певному порядку, виділяючи основні ознаки.

Хід гри: батько або вихователь розповідає: «Матрьошки заселилися в новий будинок. Кожна отримала свою квартиру. Найменша живе на першому поверсі, на другому – трохи більша, на третьому – ще більша, на четвертому – ще більша, а на п'ятому, останньому поверсі, живе найбільша матрьошка. Вони були дуже раді своїм квартирам і пішли гуляти до парку. Ввечері повернулися, але забули, хто на якому поверсі живе. Допоможи матрьошкам знайти їхні квартири. Скажи їм, де їхнє місце.»

Гра «Що важче?»

Мета: навчити дітей розкладати зображення предметів у певній послідовності, орієнтуючись на їхні властивості.

Матеріали: набір карток із зображенням одягу, наприклад, зимове та осіннє пальто, зимова сукня, літня сукня, купальник; на зворотному боці є смужки різної довжини: найдовша відповідає зимовому пальто, коротша – осінньому пальто, ще коротша – зимовій сукні, і так далі.

За аналогією можна проводити такі ігри: «Хто старший?», «Що яскравіше світить?», «Що швидше?», «Хто швидше?».

Гра «Угадай-но: плаває чи тоне?»

Хід гри: Дитині пропонують вгадати, які предмети плавають, а які – тонуть. Батько або вихователь називає пари предметів: дерев'яна паличка і цвях, дерев'яна і металева лінійки, дерев'яна і металева кульки, дерев'яні

і металеві кораблі, металеве і дерев'яне кільце тощо. Якщо дитина не може визначити, що буде плавати, а що – тонути, організують практичні дії з цими предметами. Після гри дитина має узагальнити, які предмети плавають, а які тонуть, і чому це відбувається.

Гра «Що це? Хто це?»

Мета: розвиток мислення та мовлення.

Матеріали: картки з зображенням предметів.

Батько та дитина сідають на певній відстані один від одного. Кожен має однаковий комплект карток із зображенням овочів, фруктів, тварин тощо. По черзі описують одну з карток, а інший має вгадати, що це за предмет. Якщо опис правильний і картка вгадується, її відкладають на користь того, хто вгадав.

Гра «Розклади картки»

Мета: розвиток логічного мислення.

Матеріали: квадратний аркуш паперу, розділений на дев'ять клітинок; таця з дев'ятьма картинками, з яких три однакові.

На столі перед дитиною лежить квадратний аркуш паперу, розділений на дев'ять клітинок, і таця з дев'ятьма картинками, з яких три однакові. Батько пропонує дитині розкласти картинки по клітинках так, щоб у кожному ряду та стовпці не було двох однакових картинок.

Гра «Розклади картинки по групах»

Мета: розвиток навичок аналізу та синтезу.

Матеріали: таця з дванадцятьма картинками, які можна розділити на чотири групи. Наприклад, овочі: цибуля, морква, капуста; фрукти: яблуко, груша, персик; посуд: чашка, тарілка, чайник; інструменти: молоток, пила, лопата тощо.

Перед дитиною знаходиться таця з дванадцятьма предметними картинками. Батько пропонує дитині розділити всі картинки на чотири групи за певними ознаками.

Завдання «Намалюй і закресли»

Мета: розвиток уваги, пам'яті та мислення.

Матеріали: аркуш паперу та простий олівець.

На столі перед дитиною знаходяться аркуш паперу та простий олівець.

Дорослий пропонує дитині:

- Намалювати два трикутники, один квадрат, один прямокутник і закреслити третю фігуру;
- Намалювати три кола, один трикутник, два прямокутники і закреслити другу фігуру;
- Намалювати один прямокутник, два квадрати, три трикутники і закреслити п'яту фігуру.

Гра «Придумай загадку»

Мета: розвиток мислення.

Матеріали: іграшки та знайомі дитині предмети.

На столі розкладені різні іграшки та знайомі дитині предмети.

Дитині пропонують, не вказуючи на предмет, скласти його опис у формі загадки. Той, хто вгадає, про який предмет йдеться, стає ведучим.

Гра «Раз, два, три, зайвий, йди»

Ця гра допомагає розвивати понятійне мислення та навички аналізу і синтезу.

Необхідні матеріали: картки.

Як граємо: покажіть картки з предметами одного класу, але різних груп, наприклад: автобус, машина, мотоцикл – літак; трамвай, автобус, електричка – КамАЗ; пожежна машина, швидка допомога, фургон з

продуктами – таксі і так далі. Яка картка з чотирьох зайва? Чому?

Закріплюємо: поміняйтеся ролями. Можна грати і в словесний варіант цієї гри. Бажано використовувати різні поняття, знайомі дитині, наприклад: «одяг», «взуття» тощо.

Гра «Небилиці»

Ця гра сприяє розвитку логічного мислення та творчої уяви.

Необхідні матеріали: м'яч.

Як граємо: в цю гру краще грати всією сім'єю, тоді дитина швидше зрозуміє правила.

Ведучий кидає м'яч гравцю і говорить якусь фразу. Якщо ця фраза – небилиця, то ловити м'яч не потрібно. Наприклад: «Вовк гуляє по лісі» – гравець ловить м'яч. «Вовк сидить на дереві» – м'яч ловити не варто. «Дівчинка малює будиночок» – гравець ловить м'яч. «Будиночок малює дівчинку» – м'яч ловити не потрібно, і так далі.

Старайтеся придумати якнайбільше смішних, абсурдних фраз. Переможе той, хто не помилиться жодного разу.

Грайте в цю гру частіше, оскільки дітям цього віку подобається придумувати перевертиші та небилиці.

Закріплюємо: пограйте в «Небилиці», використовуючи короткі оповідання. Наприклад: «На день народження Вані діти їли яблука, морозиво, печиво та... солоні цукерки». Дитина повинна виправити помилку і пояснити, чому це неправильно.

Чи варите борщ на кухні? Використовуйте і цю ситуацію для гри. «Я кладу в борщ буряк, моркву, капусту... грушу». Посмійтеся разом з дитиною, поміняйтеся ролями.

Можна пограти з картинками. Наприклад: на картинці намальовано літо: сонце, квіти, метелики і... сніговик. Запитайте дитину, чому сніговик зайвий і що з ним може статися. Як його врятувати, щоб він не розтанув?

Гра «Математичні кола»

Гра вчить працювати з множинами, які перетинаються або не перетинаються.

Необхідні матеріали: великі та маленькі обручі, дрібні предмети, геометричні фігури.

Як граємо: покладіть на підлогу два обручі і розкладіть у них предмети по групах, наприклад: дерев'яні іграшки в одному, пластикові – в іншому, або великі червоні кола в одному, маленькі сині – в іншому. А якщо потрібно, щоб усі кола були в одному обручі, серед яких будуть великі червоні? Як їх розкласти? Допоможіть дитині перетнути обручі і покласти в зону перетину великі червоні кола. Можна покласти маленький обруч всередину великого – у великому будуть великі квадрати, а в маленькому – маленькі.

Закріплюємо: розкласти можна різні предмети чи картинки. Для створення кола можна використовувати мотузку або скакалку.

Список використаних та рекомендованих джерел:

1. Мартиненко Ю. А. Ігрова діяльність як засіб розвитку логічного мислення у дітей старшого дошкільного віку : збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (4-5 вересня 2020, Київ). Київ, 2020. С. 99-102.
2. Харитонova О. Логіко-математичний тренажеру Дошкільне виховання. 2021. №7. С. 19.

СХОДИНКИ ІНКЛЮЗІЇ – МОВЛЕННЄВА ГОТОВНІСТЬ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ – З ОГЛЯДУ ЗДОРОВ'Я ЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПОНЕНТИ ЯК СИСТЕМИ ЦІННОСТЕЙ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Мондич О. В.,
кандидат педгогічних наук,
доцентка кафедри загальної
педагогіки і спеціальної освіти
Ізмаїльського державного
гуманітарного університету

Дошкільний вік є фундаментом для розвитку базових компетенцій, які потрібні людині протягом усього життя. В цьому віці важливий взаємний розвиток інтелектуальних, емоційних і вольових якостей, у дошкільника повинна сформуватися фізіологічна, психологічна та фізична зрілість. Це дасть можливість дитині досягнути нову соціальну ситуацію розвитку – перейти до систематичного шкільного навчання, оволодіти соціальними ролями, діями та функціями, які ведуть до формування навчальної діяльності [10, с. 455].

Сучасна початкова освіта передбачає ряд вимог до майбутніх першокласників: крім психолого-педагогічної, фізіологічної підготовки вона передбачає належний рівень мовленнєвої готовності. Вона повинна включати сформованість фонетико-фонематичної, лексико-граматичної сторони мовлення. Також мати граматичний, зв'язний, інтонаційний, пасивний та активний словник; здатність ініціювати та підтримувати спілкування зі своїми однолітками та дорослими;

використання функцій мови під час навчальної діяльності; вміння висловлювати свої почуття та внутрішні переживання словами тощо. На жаль багато першокласників, які відчують труднощі у навчанні, – це діти із загальним недорозвиненням мовлення. Пов'язано це з тим, що поряд із власне мовленнєвими вадами у цих дітей є особливості розвитку мислення, пам'яті та уваги [3-5]. Ця тема викликає особливий інтерес, оскільки кількість дітей з особливими потребами, на жаль, зростає. Як наслідок, зростають і проблеми з їхньою освітою та інтеграцією в суспільство.

Поняттям «шкільної готовності» займалися у своїх працях багато зарубіжних та вітчизняних вчених, таких як: О. В. Запорожець, Н. О. Головань, В. В. Давидов, А. Керн, С. Штребель, Я. Йірасек та інші. Питання психологічної готовності розглядали в своїх роботах Л. С. Виготський, Л. І. Божович, Д. Б. Ельконін, Л. А. Венгер, Е. Е. Кравцова, Н. І. Гуткіна, Н. В. Нижегородцева, В. Д. Шадриков [7, с. 84].

За визначенням Р.С. Буре, готовність до навчання в школі, – це певний рівень функціонального, морфологічного і психічного розвитку дитини, при якому вимоги до навчання не такі великі і не завдають шкоди здоров'ю учня.

Як ми зазначали, перехід дитини від дошкільного до шкільного навчання – це важливий прорив у її розвитку. Стрес та напруження у дітей можуть призвести до фізичних і психічних захворювань, погіршення самопочуття та зниження здатності контролювати себе. Останніми роками стрес, як правило, ототожнюється з нервовим напруженням. Однак стрес – це не просто хвилювання або нервове напруження, оскільки в стресову реакцію залучено багато органів і систем організму. Стрес – це системна нейроендокринна реакція, в якій беруть участь переважно симпатична нервова

система та ендокринна система. Коли симпатична та ендокринна системи активуються під час гострого стресу, мобілізуються ресурси, щоб впоратися з впливом стресорів. Однак, якщо ці впливи є тривалими, частими або інтенсивними, починають розвиватися ризики для здоров'я, що призводять до розвитку фізичних, поведінкових і психічних розладів. Більшість причин стресу у дітей відомі вже давно. До них відносяться і значні (значущі) зміни в житті дитини, труднощі у взаємовідносинах у суспільстві, шкільне середовище та академічний стрес; інтенсивні навантаження дітей під час підготовки до школи – також є фактором ризику розвитку стресу.

Звичайно, в однієї дитини може бути кілька стресорів разом, що не тільки посилює дезадаптацію і призводить до хронізації стресу, а й перешкоджає виконанню заходів направлених на подолання мовленнєвих вад, знижується стресостійкість та тягар психосоматичних наслідків стресу.

Стресори з одного боку активують мозок і тіло для адаптації та досягнення алостазу. Основні зміни, які складають реакцію на стрес, включають м'язову напругу, зміну кровотоку, зниження імунної активності, підвищену настороженість, збудження і тривогу. Однак тривалий вплив стресорів може призвести до ендокринного, гормонального та вегетативного дисбалансу, що призводить до дезадаптації (нездатності пристосуватися).

Стрес небезпечний і стає проблемою, коли адаптаційні можливості дитини порушені, управління стресом неефективне і виникає алостатичний стрес. Все це погіршує подолання мовленнєвих вад розвитку та загальну підготовку до шкільного життя.

Розглядаючи причини мовленнєвих розладів можна відмітити, що вони включають біологічні та соціальні фактори ризику.

Біологічні причини мовленнєвих розладів – це переважно патогенні фактори, що впливають на внутрішньоутробний розвиток і пологи (наприклад, внутрішньоутробна гіпоксія плода, родова травма) та в перші місяці життя після народження (наприклад, нейроінфекція, травма): внутрішньоутробна гіпоксія плода (недостатнє кровопостачання мозку) – причини різні: токсикоз, загроза викидня, підвищення артеріального тиску, соматичні захворювання матері (діабет, нефрит, серцево-судинні захворювання); інфекції матері під час вагітності (краснуха, грип, скарлатина, кір, інфекційний гепатит, туберкульоз, герпес, сифіліс, ВІЛ-інфекція); травми, падіння та удари, отримані матір'ю під час вагітності; несумісність крові матері та плоду; порушення терміну розродження плоду; куріння; алкоголь; наркотики; медикаментозне лікування; спадкова схильність, спадкові захворювання – особливості будови органів мовлення можуть передаватися у спадок. Наприклад, неправильний прикус або кількість зубів, форма прикусу, схильність до дефектів будови твердого або м'якого піднебіння (щілини піднебіння), особливості розвитку мовленнєвих відділів мозку і навіть заїкання [9].

Соціально-психологічні фактори ризику переважно пов'язані з психічною депривацією дітей. Негативний вплив на мовленнєвий розвиток дитини може мати необхідність засвоєння дітьми дошкільного віку двох мовленнєвих систем одночасно, надмірна стимуляція мовленнєвого розвитку дитини, неадекватне виховання, педагогічна занедбаність, тобто відсутність належної уваги до мовленнєвого розвитку дитини та мовленнєві порушення оточуючих. Ці причини можуть призвести до відхилень у розвитку різних аспектів мовлення. Як ми вже

розуміємо, сильний страх, стрес або психічне захворювання можуть спричинити заїкання, затримку мовлення (коли дитина перестає розмовляти з оточуючими через емоційну травму). Мовленнєві розлади часто призводять до низки вторинних порушень та аномалій розвитку дитини в цілому.

Порушення мовлення у дітей старшого дошкільного віку визначають за ступенем складності:

- повна відсутність або наявність елементів мовлення: словниковий запас лепетних слів на позначення різних понять і предметів, однослівні речення, скорочення слів до складів, відсутність більшості звуків (загальне недорозвинення мовлення або ЗНМ I рівня);
- частковий розвиток мовлення, бідний, але достатній словниковий запас, наявність перестановок складів у словах, речення з двох або трьох слів, аграматичність (загальне недорозвинення мовлення або ЗНМ II рівня);
- наявність розгорненого мовлення та недорозвинення всієї мовленнєвої системи: словник (достатній, але без додаткових понять), граматична будова (неправильне вживання закінчень, складних прийменників, прикметників, зменшувально-пестливих форм, дієслів із префіксами тощо), зв'язного мовлення, труднощі під час вимови звуків [р], [л]; порушення пов'язані зі звуковим аналізом і синтезом) (загальне недорозвинення мовлення або ЗНМ III рівня);
- нерізно виражене недорозвинення лексико-граматичного та фонетико-фонематичної сторін мовлення (загальне недорозвинення мовлення або ЗНМ IV рівня або НЗНМ).

Мовлення дітей дошкільного віку не є досконалим, і його розвиток може легко гальмуватися вищезгаданими

несприятливими факторами. У дитинстві є кілька періодів, які є важливими для розвитку мови:

- у віці 1-2 років інтенсивно розвиваються мовленнєві зони мозку;
- у 3-6 роки словниковий запас дитини різко збільшується. Цей період характеризується найінтенсивнішим мовленнєвим розвитком дітей. Спостерігається якісний стрибок у розширенні словникового запасу. Дитина починає активно використовувати всі частини мовлення, поступово формуються навички словотворення.
- у 6-7 років діти йдуть до школи і опановують письмову мову [11].

Багатьом дітям потрібен «спусковий гачок», щоб почати говорити. Такими стимулами можуть бути групові ігри з однолітками, які вже вміють говорити, або заняття з логопедом. Не сидіть склавши руки і не чекайте, поки ваша дитина заговорить самостійно. Краще зверніться до фахівця. Фахівці можуть дати вам корисні поради, як подолати затримку мовлення вашої дитини [3].

У дитячому садочку у процесі навчання та підготовки до школи формуються соціальні та емоційні навички дітей, розвиваються їх когнітивні здібності. В той же час критично важливим фактором шкільного успіху, як ми зазначили, є психологічна готовність до школи. Ця готовність сформована фізіологічним розвитком організму дитини, включає в себе дозрівання нервової системи, становлення особистості, сформованістю психічних процесів, особистісну готовність, тобто емоційну, вольову, мотиваційну; а також соціальну (комунікативну) та інтелектуальну [2, с. 31-32].

Таким чином, підготовка до школи повинна включати комплексний корекційно-педагогічний вплив через формування мовленнєвих компонентів (словниковий запас, лексика, граматики, вимова, фонематичний слух) та через формування когнітивних процесів [8].

Важливим завданням мовленнєвої готовності є саме корекція основних порушень формування повноцінного мовлення та підготовка старших дошкільників до засвоєння навчальної програми в школі, зважаючи на концептуальний стандарт спеціальної освіти дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку.

В новій редакції Базового компонента дошкільної освіти (БКДО) розвиток мовлення дитини подано як один з основних освітніх напрямів. Велику роль в БКДО відведено цілісному підходу формування мовленнєвої компетентності дитини. Вона розглядається як ключовий критерій та важливою умовою становлення мовленнєвої особистості дошкільника.

У БКДО мовленнєву компетентність визначено як здатність дитини продукувати свої звернення, думки, враження тощо в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання за допомогою вербальних і невербальних засобів [1].

Такий підхід відповідає сучасним тенденціям дослідження мовленнєвого розвитку в дошкільній освіті, де визначають пріоритетним розвиток особистості з перших років життя, здатної творчо й адекватно користуватися мовою і мовленнєвими засобами в різноманітних життєвих ситуаціях, зокрема для самовираження, взаємодії з іншими, реалізації своїх потреб і намірів.

У сучасному світі на перший план виходить активна практика власного комунікативно-мовленнєвого досвіду дитини, самостійне й усвідомлене розв'язання ситуативних мовленнєвих завдань, а не тільки наслідування зразків і відпрацювання умінь.

У Державному стандарті підкреслюється зв'язок і взаємозалежність усіх компонентів мовленнєвої компетентності: фонетичного, лексичного, граматичного, діалогічного, монологічного. Нехтування одним з них може привести до ускладнення становлення мовленнєвої компетентності.

У БКДО наголошується на пріоритетності діяльнісного підходу формування мовленнєвої компетентності. Виділимо такі види діяльності: навчально-мовленнєва; мовленнєво-ігрова; комунікативно-мовленнєва; художньо-мовленнєва діяльність.

Оновлення мети та змісту дошкільної освіти вимагає і оновлення способів реалізації моделей, характеру, стилю взаємодії між педагогом і дітьми, будову особистісної домінанти освітнього процесу всіх занять, у тому числі і з розвитку мовлення. Надається пріоритет інтерактивним методам навчання, залучення дітей у процес активної комунікації, використання сучасної дидактичної наочності, пізнавальним діалогам, міні-проектам, квестам, іграм тощо.

На заняттях з розвитку мовлення пропонується підтримка діалогового формату, що вимагає таланту слухати і чути дітей, підтримувати їх мовленнєву ініціативу.

Пріоритетними та ефективними методами роботи з розвитку мовлення залишаються дидактичні ігри, бесіди, спостереження, екскурсії, читання творів з їх аналізом, робота з дидактичною наочністю. Змінюються

способи використання методів навчання, перевага надається творчому розвитку завдань і вправ, їх варіативності.

Отже, мовлення відіграє важливу роль у розвитку та формуванні особистості дитини. Порушення мовленнєвого розвитку може призвести до цілої низки небажаних наслідків. При неадекватному функціонуванні мови швидко звужується коло спілкування дитини, що призводить до зменшення кількості одержуваної інформації, не розвиваються комунікативні навички та порушується емоційна сфера. У шкільному віці виникають проблеми з навчанням, читанням і письмом. Таким чином, правильний розвиток мовлення є дуже важливим фактором гармонійного формування особистості і повинен перебувати під професійним наглядом. Для гармонійної підготовки дитини до школи слід враховувати цілий комплекс компонентів, що входять до показників готовності дошкільника до шкільного життя. Всі ці фактори потребують уваги та діяльності зі сторони як закладу дошкільної освіти, так і сім'ї, де виховується дитина.

Список використаних та рекомендованих джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. 2021. URL: [https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20](https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf)
2. Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
3. Богущ А., Маліновська Н. Методика розвитку мовлення та навчання рідної мови дітей раннього і дошкільного віку : Підручник. Київ. Видавничий Дім «Слово», 2021. 336 с.

4. Блінова Г. Й. Подолання мовленнєвих вад у дітей / Г. Й. Блінова. – К. : Благовіст, 2006. – 288 с.
5. Гавриш Н. В. Мовлення дитини. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). Дошкільне виховання. 2021. № 3. С. 3-8.
6. Олійник І. В., Ноженко Ю. М. Феномен психологічної готовності дітей до навчання у школі в психолого-педагогічній літературі. Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія 2 : педагогіка і психологія. 2017. № 2(14). С. 84–89.
7. Логопедія : Підручник / За ред. М. К. Шеремет. 3-тє вид., перероб. та доп. Київ. Видавничий Дім «Слово», 2015. 672 с.
8. Мондич О. В. Навчально-методичний посібник з «Основ теорії та методики логодидактики».- Кропивницький: ПП «ПОЛІУМ», 2021. – 142 с.
9. Скірко Г. З. Психолого-педагогічне діагностування готовності старших дошкільнят до навчальної діяльності. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2015. № 41. С. 451-458
10. Хрестоматія з логопедії : Історичні аспекти. Дислалія. Дизартрія. Ринолалія. : Навчальний посібник (2-е вид., змін. І доп.) за заг. Ред.. Шеремет М. К. , Мартиненко І. В. – К. : КНТ, 2008. – 380 с.

СВОЄРІДНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ З АДАПТИВНОЇ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ З ДІТЬМИ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ЗДОРОВ'Я (З ДОСВІДУ РОБОТИ ЦЕНТРУ РОЗВИТКУ ТА КОМПЛЕКСНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ, М. ІЗМАЇЛ)

Рубан А. К.,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач
кафедри фізичного виховання,
спорту та здоров'я людини
Ізмаїльського державного
гуманітарного університету

В умовах модернізації сучасного освітнього процесу особливої актуальності набуває проблема створення оптимальних умов для розвитку, виховання та освіти дітей з обмеженими можливостями здоров'я.

Відмітимо, що серед багатьох чинників, що позитивно впливають на здоров'я дітей, перше місце за інтенсивністю впливу посідає правильно організована рухова активність, при цьому використовуються фізичні вправи не просто для зміцнення здоров'я і розвитку рухових навичок, а й ставляться цілі відновлення розумової працездатності, зняття нервово-емоційних навантажень та благотворний вплив на психічний розвиток дитини [4, с. 37].

Рухова активність позитивно позначається і на диханні. Тобто, розвиток грудної клітки стає оптимальним. Відбувається значне зміцнення дихальних м'язів. Підвищується, в той же самий час, і ступінь

ритмічності дихання. Воно стає глибшим. Кисень швидше починає надходити в кровеносні судини. Крім того, істотною мірою підвищується газообмін. Спрощується робота серцево-судинної системи. Що стосується вентиляції легенів, то вона теж дуже сильно поліпшується. Легеневий кровообіг поліпшується. Підвищується рівень еластичності легеневої тканини.

Унаслідок рухової активності м'язи черевного преса стають міцнішими, прискорюються процеси надходження до дитячого організму різних поживних речовин. Активізується функціонування органів травлення, травні соки починають виділятися швидшими темпами. Усуваються випадки закрепів. Разом з тим, істотною мірою поліпшується моторна діяльність шлунково-кишкового тракту.

Обмін речовин в організмі стає оптимальним завдяки регулярним фізичним навантаженням. Апетит дітей значно покращується, тканини дитячого організму починають швидше всмоктувати і засвоювати різні харчові речовини. Рухова активність сприяє формуванню правильної постави дитини. Починають активно розвиватися навички правильної ходьби, стояння. Рухи дитини стають більш економічними, а також більш ритмічними [1, с. 7].

Під час здійснення ігрової, а також трудової діяльності дитина починає вчитися доводити розпочату нею справу до свого логічного завершення, зважати на інтереси інших людей, дотримуватися вимог, що висуваються з боку батьків або педагога. Дитина, звісно ж, може відмовлятися здійснювати певну дію, і тут доцільною буде підказка з боку педагога або батьків, що допоможе дитині чітко зрозуміти головну мету даної дії.

Завдання, що висуваються перед дитиною, стають поступово складнішими. Відповідно чергою, вимоги, які

висуває дорослий по відношенню до дитини, починають поступово зростати. Усе це активізує розвиток і вдосконалення в цієї дитини різних вольових якостей.

Слід підкреслити, що відсутність у дитини рухової активності або її недостатність тягне за собою гіподинамію. Наприклад, погіршуються фізичні якості дитини, відбуваються різні атрофічні зміни в її опорно-руховому апараті, відбувається функціональний збій роботи різних систем дитячого організму, скорочується біологічна потреба дитини в руховій активності тощо.

На заняттях з адаптивної лікувально-оздоровчої фізкультури виховання дитини насамперед необхідно розвинути в неї великий інтерес до здобуття головних рухових навичок. Крім того, дуже важливим є формування та розвиток у дитини здатності активно наслідувати рухи дорослих [3, с.109]. Необхідно, щоб такі заняття орієнтувалися на виконання як загальних завдань, так і корекційних. Лише в ході проведення такої роботи дитина може освоїти оптимальні навички психоемоційного розвантаження. У дитини починає розвиватися необхідна готовність до навчання, а також до взаємодії з іншими людьми.

Отже, специфіка роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я полягає у зниженні рівня вікових вимог до фізичних вправ, короткочасності виконання кожного окремого руху порівняно з дітьми, що нормально розвиваються, у кожне заняття включається спеціальна робота з корекції функції рівноваги.

Особливості занять адаптивною лікувально-оздоровчою фізкультурою в Центрі розвитку та комплексної реабілітації дітей(м. Ізмаїл)

Основною метою проведення занять в Центрі розвитку та комплексної реабілітації дітей (далі – Центр)

з адаптивної лікувально-оздоровчої фізкультури із дітьми з обмеженими можливостями здоров'я є формування засад базової культури особистості, всебічний розвиток психічних і фізичних якостей відповідно до вікових та індивідуальних особливостей.

Специфіка роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я полягає в зниженні рівня вікових вимог до фізичних вправ, короткочасності виконання кожного окремого руху порівняно з дітьми, які нормально розвиваються.

У кожне заняття включається спеціальна робота з корекції функції рівноваги, зміцнення м'язів, що формують правильну поставу, і м'язів склепіння стоп (запобігання та корекція плоскостопості), розвитку дихальної мускулатури та нормалізації рухової активності.

До змісту роботи з дітьми обмеженими можливостями здоров'я входять:

- зменшення фізичного навантаження в процесі занять;
- адаптування складних для виконання вправ на більш легкі;
- виключення деяких видів вправ за медичними показаннями;
- формування правильного ставлення до фізичної культури, до себе і до свого здоров'я;
- спостереження за станом дитини під час занять інструктором, медичною сестрою, вихователем групи;
- мотивація на покращення результатів (похвала);
- релаксація під час заняття;
- надання допомоги дитині під час виконання вправ;

- надання додаткового часу для виконання завдань.

Практика показала, що на лікувальних фізкультурно-оздоровчих заняттях за умови правильної організації, можна реалізувати цілий комплекс завдань, не позбавляючи дітей рухового навантаження:

- закріплювати уявлення дітей про навколишній світ;
- збагачувати словник дитини;
- класифікувати предмети за формою, кольором, величиною тощо;
- закріплювати кількість і лічбу;
- орієнтування в просторі.

Форми роботи на заняттях досить різноманітні: систематичні, індивідуальні, змагальними та ігровими. Одні форми організовуються інструктором адаптивної лікувально-оздоровчої фізкультури самостійно, інші після обговорення та рекомендацій інших фахівців. На заняттях присутні вихователі, батьки, студенти, які беруть участь у процесі заняття. Це дає можливість більш ефективного включення деяких вихованців у процес навчання.

На заняттях фізичної культури в Центрі дії інструктора мають бути злагоджені. Під час ознайомлення дітей з новими вправами інструктор показує, як правильно виконувати вправу, стежить за правильністю виконання завдання і за необхідності допомагає дитині дією – спрямовує, підтримує або виправляє невірні виконаний рух. Функція вихователя – надання індивідуальної допомоги дитині, яка її потребує.

У Центрі здійснюється робота з фізичного розвитку, як звичайних дітей, так і дітей із різними нозологіями. Ці діти не мають серйозних протипоказань проти занять фізичною культурою, але потребують особливого підходу в роботі з ними.

Діти із обмеженими можливостями здоров'я належать до групи дітей з особливими освітніми потребами. Такі діти являють собою дуже різноманітну групу. Їхні фізичні можливості можуть проявлятися як у формі розгальмованої, рухово-неспокійної, так і скутій, загальмованій поведінці (аутисти та діти із синдромом дефіциту уваги та гіперактивності).

Особливості нашої групи: об'єднує дітей віком від 4 років із такими особливостями: діти зі зниженим інтелектом; діти із затримкою психічного розвитку; діти з порушенням зору; діти з порушеннями рухової сфери; діти-аутисти; діти з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності; діти з важкими порушеннями мовлення.

Специфіка занять адаптивною лікувально-оздоровчою фізкультурою полягає в тому, що педагогічні впливи мають бути спрямовані не тільки на корекцію фізичного, а й психічного здоров'я. Основними завданнями на кожному занятті є корекція та профілактика постави, плоскостопості, ходіння, бігу та інших природних рухів, активізація вегетативних функцій і зміцнення м'язового корсету. Це робить заняття корекційно-розвивальними.

Діяльність Центру із фізичного розвитку спрямована на розв'язання завдань трьох типів:

- загальнопедагогічні завдання: зміцнення здоров'я дитини; розвиток довільних рухів; профілактика соматичного здоров'я; загартовування організму;
- корекційні завдання: створення розвивального середовища, комплексу умов, що стимулюють психомоторний розвиток;
- здійснення системи корекційних заходів, спрямованих на розвиток довільних рухів і корекції загальної та дрібної моторики.

Діти з обмеженими можливостями здоров'я відчувають дефіцит рухової та емоційної активності, тому на заняттях адаптивної лікувально-оздоровчої фізкультури необхідна велика різноманітність рухової діяльності. І навпаки діти зі синдромом дефіциту уваги та гіперактивності потребують застосування релаксуючих дій.

Форми роботи на заняттях досить різноманітні: основні види рухів і гімнастики не змінюються впродовж місяця, індивідуальні (у процесі групової роботи, полегшене завдання для новоприбулої дитини, що знову надійшла в цю групу, або з більш важким діагнозом), змагальними та ігровими (всередині групи). Одні форми організовує педагог фізичної культури самостійно, інші – після обговорення і рекомендацій інших фахівців. А також на заняттях присутні вихователі та фахівець (дифектолог, психолог та ін.), які беруть участь у процесі заняття [7, с. 376].

Діючим фактором адаптивної лікувально-оздоровчої фізкультури є фізичні вправи, тобто спеціально організовані рухи (гімнастичні, спортивно-прикладні, ігрові), основне завдання яких є відновлення вродженої потреби в руховій активності, яка в поєднанні з правильним, збалансованим харчуванням є важливим елементом режиму, що позитивно впливає на здоров'я дитини [6, с. 385].

Серед коригувальних вправ особливе значення мають дихальні вправи; вправи на розслаблення; вправи на нормалізацію поз і положень голови та кінцівок; розвиток координації та рівноваги; розвиток силових якостей (вправи опору); корекція постави; розвиток ритму та просторової організації руху.

Під час виконання рухів у дітей не повинно бути затримки дихання. Під час виконання вправ необхідно

звертати увагу насамперед на видих, а не на вдих. Якщо діти починають дихати через рот, необхідно знизити дозування вправ. При цьому слід унеможливити випадки постійного ротового дихання в дітей унаслідок захворювань носової порожнини [2, с. 89].

Основні види та зміст вправ, що використовуються на заняттях:

- вправи для розтягування м'язів використовуються для зняття напруги, профілактики тератогенезу, розширення діапазону руху;
- вправи для розвитку чутливості м'язів (силові вправи на опір);
- вправи для поліпшення функціонального стану нервової тканини за допомогою тренування чутливості м'язів;
- вправи для зміцнення провідних і антагоністичних груп м'язів;
- вправи на витривалість;
- статичні вправи напруження – розслаблення, для усунення спазмів і судом;
- тренування ходьбою (навчання правильної ходьби з опорою і без неї);
- тренування органів чуття: вправи для стимулювання органів чуття через підвищення чутливості м'язів;
- вправи на підйом похилою площиною для поліпшення рівноваги та рухової сили.

Таким чином, вибудована фізкультурно-оздоровча робота з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я сприяє зміцненню здоров'я дітей та їхньому фізичному розвитку, закріплює успіхи дитини, досягнуті в корекційно-розвивальній роботі в умовах інклюзивного навчання.

Комплекс вправ
№1

Комплекс вправ
№2

Комплекс вправ
№3

«Особливі» діти отримують доступний приклад для рухового наслідування; формується здатність до подолання фізичних і психологічних бар'єрів, що перешкоджають повноцінному життю; усвідомлюється необхідність свого особистого вкладу в життя суспільства; з'являється бажання покращувати свої фізичні кондиції.

Таким чином, дуже важливим завданням сучасного українського суспільства є забезпечення ефективного і всебічного розвитку дітей з обмеженими можливостями здоров'я. Необхідний пошук найоптимальніших і найефективніших шляхів вирішення зазначеного вище завдання. Захист прав дітей на розвиток, виходячи зі своїх персональних, особистісних можливостей, є нині самостійною сферою діяльності, важливими суб'єктами якої є батьки, психологи, педагоги, а також медичні працівники.

Комплексний підхід до навчання дітей з обмеженими можливостями здоров'я, за участю фахівців і батьків, дає змогу дітям розкрити свій потенціал більш об'ємно, набути необхідних знань та умінь, досвід спілкування з однолітками і дорослими, і отримати можливість підготуватися до самостійного життя в майбутньому.

Список використаних та рекомендованих джерел:

1. Боднар І. Основні проблеми інклюзивного фізичного виховання дітей з особливими потребами. Педагогічні науки. 2022. №79. С. 7-15.
2. Гаращенко Т. Оптимізація лікувально-профілактичних заходів у дітей з рекурентними респіраторними захворюваннями в період пандемії коронавірусної хвороби (COVID-19). Дисертація кандидата наук. Київ. 2024. 233 с.
3. Грабовський В. Особливості занять лікувальною фізичною культурою при сколіозі. Фізична культура, спорт та фізична реабілітація в сучасному суспільстві. Збірник наукових праць XIV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця. ВДПУ. 2022. С. 108-112.
4. Лучко О. Фізична реабілітація та екреаційно-оздоровчі технології. Харків. УкрДУЗТ. 2020. 58 с.
5. Павленко Т., Сінельнікова Н., Толумна Б., Толумна Є. Зародження та розвиток фізичної реабілітації. Grail of Science. 2024 (35). С. 554-560.
6. Страшко С., Білик В., Книш С. Особливості підготовки фахівців з адаптивної фізичної культури в сучасних умовах. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Випуск 3 (147). 2022. С. 384-389.
7. Шевченко Ю. Особливості організації корекційно-розвиткової роботи дітей з ментальними порушеннями. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. 2021. №1(16). С. 376-393.

МУЗИКОТЕРАПІЯ У ФОРМУВАННІ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Сироткіна Ж. Є.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри музичного та
образотворчого мистецтва
Ізмаїльського державного
гуманітарного університету

Останніми роками відбувається активне реформування системи дошкільного виховання: зростає мережа альтернативних дошкільних установ, з'являються нові програми дошкільного виховання, розробляються новітні методичні матеріали.

Важливу роль у формуванні готовності дитини до шкільного навчання, на нашу думку, грає музичне мистецтво. У музиці закладено колосальний потенціал для оздоровлення через вплив на багато сфер життєдіяльності через три основні фактори: вібраційний, фізіологічний та психологічний. Музика розвиває експресію людини – рухову, мовленнєву, мімічну. Естетична емоція, що з'являється в онтогенезі розвитку дитини раніше за інші види емоційних переживань, визначає характер емоційних проявів, створює основу для становлення соціальних, моральних, інтелектуальних почуттів. Превалюючи над вольовими процесами, емоції більшою мірою організують життєдіяльність дітей у дошкільному віці, закладають основу здоров'я дитини, її особистісного зростання та творчого самовираження.

У цій ситуації при підготовці дитини до школи музикотерапія є справжньою допомогою. Можна використовувати усі форми музикотерапії. Групові заняття музикою можуть проходити у найрізноманітніших формах. Хоровий спів, музична грамота, ритміка, слухання музики, музичний театр. Загальні завдання всіх цих форм музикотерапії по-перше, допомогти дитині гармонізувати свій настрій, заспокоїтися, розслабитися, зняти напругу, і друге: соціалізуватися, влитися в колектив, навчитися роботі у команді.

Процес підготовки старших дошкільнят до школи може протікати успішніше, якщо педагоги використовують у роботі з дітьми засоби музичної терапії. Ми вважаємо, що музикотерапія має як корекційну, так і профілактичну спрямованість і може широко застосовуватися у роботі зі здоровими дітьми з метою їхнього емоційного розвитку. Цінність таких занять полягає в тому, що у дітей розширюється коло усвідомлюваних емоцій, вони починають глибше розуміти себе та інших, у них частіше виникає емпатія по відношенню до їх оточення.

Позначимо кілька методичних аспектів використання музикотерапії у роботі з дітьми з метою емоційного розвитку старших дошкільнят при підготовці до школи.

1. Діти з млявими руховими та емоційними проявами потребують відповідної стимулюючої музики, яка б підвищувала генерацію збудження в корі головного мозку дитини та стимулювала її загальний життєвий тонус. Для таких дітей ми пропонуємо використовувати музичні твори рухливого, швидкого та дуже швидкого темпу [1, 2].

**«Кенгуру»
(К. Сен-Санс)**

**«Антилопи»
(К. Сен-Санс)**

2. Збуджені діти потребують періодичного прослуховування музичних композицій з помірним, повільним і дуже повільним темпом, що знижують загальний гіперзбуджений стан кори головного мозку. Це заспокійлива музика [3, 4].

**«Мелодія»
(К. Глюк)**

**«Лебідь»
(К. Сен-Санс)**

3. Дистонічний тип представлений дітьми, у яких протягом дня може відбуватися різка зміна стану нервової системи: від вираженої агресії до повної апатії. Для таких дітей ми використовували стабілізуючу музику помірного характеру з акцентами, що повторюються через рівні інтервали, та з однаковим рівнем гучності звучання [5, 6].

**«Мазурка»
(Ф. Шопен)**

**«Вальс»
(Й. Штраус)**

Кращий ефект за такої спрямованості музичного сприйняття давала програма, складена з різних фрагментів за характером музичних творів. При цьому вибиралися насамперед музичні композиції, в яких переважає мелодія з виразним ритмом [7].

**Концерт «Весна» 1ч.
(А. Вівальді)**

Активна музикотерапія дозволяє активно включати дітей у музико-терапевтичний процес за допомогою співу (вокалотерапія) або руху (кінезітерапія – танцетерапія, хореотерапія) та ігри на музичних інструментах (інструментальна музикотерапія). Участь у музикотерапевтичному сеансі самої дитини, що отримує можливість виразити себе, свій безпосередній емоційний стан співом, рухом, грою на інструменті, призводить до вирішення внутрішнього конфлікту і, як наслідок до стабілізації психоемоційного стану; до регуляції функцій організму [8].

Колискова

Крім життєстверджуючих пісень-формул, у заняття з дошкільнятами включаються знайомі оптимістичні за змістом дитячі пісні, які виконуються групою дітей – хором. Таке виконання є корекційною підтримкою, яка дає можливість дитині відчувати впевненість під час співу,

що наповнює позитивними емоціями від колективної вокальної діяльності. Ці заняття, окрім слуху та голосу, допомагають налагодити правильне дихання, позбутися внутрішньої напруги, упорядковує серцево-судинну систему. Занурення у світ прекрасної музики покращує настрій дитини, а усвідомлення, що дитина є одним із творців прекрасного, поряд з іншими дітьми, дає йому впевненість у собі і цілісніше сприйняття своєї особистості [9].

**Попурі на теми
народних пісень
(Дитячий хор «Сузір'я»)**

Музична грамота. Дитина у групі вчиться освоювати нотну грамоту. Вона знайомиться з такими поняттями, як лад, мажор-мінор, тональна стійкість та ін. Це підштовхує її до кращого розуміння музики, розвиває її творчу фантазію, дає можливість спробувати себе в композиції, а також розвиває логічні та математичні можливості. Те, що заняття проходять у колективі, також сприяє адаптації до соціуму.

Ритміка. Заняття ритмікою допомагають поєднати музику та рух. Це особливо актуально для активних, рухливих дітей, яким складно всидіти дома. Вони реалізують свою фізичну активність, поряд з цим розвиваючи образне мислення, музичний слух та почуття ритму.

Слухання музики. Ця дисципліна має на увазі під собою колективне прослуховування різних за образним строем музичних творів. Крім того, що дитина вчиться творчо мислити, цінувати прекрасне, фантазувати, вона знайомиться ще з історією музики, відкриваючи собі

імена великих композиторів, отримуючи знання. На відміну від ритміки слухання музики особливо добре впливає на боязких, несміливих, не надто впевнених у собі, мрійливих дітей [10].

**Соната №14
«Місячна»
(Л. ван Бетховен)**

Музичний театр. Найбільш цікавий та комплексний зі всіх видів групової музичної терапії. Дозволяє об'єднати у собі абсолютно різних за характером дітей. Допомогає розвинути свій потенціал, визначитися зі своїм внутрішнім «Я». Заняття в музичному театрі допомагають дитині опрацювати свої внутрішні страхи, комплекси, таким чином, позбутися їх. Крім того, виступи на сцені виховують силу волі та артистизм [11].

**Зразковий дитячий
музичний театр
«Браво»**

Кінезітерапія з дітьми має проводитися у формі тематичних занять, побудованих на образній імпровізації педагога та групи дітей. У заняття включаються різні вправи, що сприяють зняттю психоемоційної напруги, що забезпечують релаксацію, регуляцію емоційних станів, корекцію моторної сфери.

Танцотерапія з дошкільнятами передбачає використання різних видів танцювального мистецтва: образно-сюжетний, танець-імпровізація або сучасний

дитячий чи народний танець (елементи рухів українського або танцю іншої національності). Танцотерапія також передбачає перегляд виступів танцювальних колективів в відеозаписі [12].

Веселі танці для дітей

Психогімнастика з музичним супроводом також може використовуватися у роботі з розвитку емоційної сфери з дітьми. Вона включає комплекс вправ, ігор, етюдів, метою яких є збереження психічного здоров'я дитини або корекція психоемоційних порушень у дітей. На заняттях дошкільнята навчаються елементам техніки вираження емоцій за допомогою виразних рухів тіла, навичок релаксації.

Велике значення у таких заняттях надається корекції комунікативних порушень, труднощів у спілкуванні з однолітками, небажаних особистісних особливостей.

Розглянемо більш ретельно такий особливий вид музикотерапії у підготовці дитини до шкільного навчання, як рухове навантаження.

Музичні рухові ігри можуть стати справжньою «школою почуттів» для дитини. Рух під музику допомагає зробити емоцію видимою, пережити її у тілесних відчуттях, пов'язати із суб'єктивним, індивідуальним досвідом і тим самим привласнити її, зробити особистісним надбанням [13].

Музична рухова гра «Обіймай»

Голосове звучання людини також є показником її емоційного стану. Тембр голосу та набір його відтінків, що існує у кожного у зв'язку з його різними станами у різних життєвих обставинах, – це озвучені тілесні вібрації, звуковий прояв емоцій, внутрішньої енергії. Для дитини звучання голосу має значення. Голосове звучання, виразне інтонування, як і рух, є ефективним засобом регулювання та розвитку емоційної сфери дитини.

Дитячий фольклор українського народу – це справжній «дидактичний посібник» з ігрової взаємодії дитини з дорослим і однолітками, самовираження і терапії через спів і рух [14].

**Українські народні
дитячі пісні
(Ансамбль «Проміньчик»)**

Музичні рухові ігри-діалоги

Рухові діалоги-імпровізації у парі. Вони побудовані на невербальній взаємодії двох партнерів, що базується на міміці, жестах, рухах, тактильних відчуттях, що приймаються позами. Обов'язковою умовою кожної гри є зміна ролей ведучого та веденого. Обидва учасники в процесі гри або її повторення повинні побувати і в тій і іншій ролі. Музичним супроводом можуть бути улюблені, як дорослим, так і дитиною, композиції в аудіозаписі. Необхідно підбирати їх відповідно до ігрового образу і того стану, в який дорослий хоче завантажити свого маленького партнера по грі (спокій, умиротворення або енергійність, активність і ін.).

«Тряпична лялька». Дорослий та дитина утворюють пару. Один у парі зображує ляльку – м'яку, розслаблену,

якою легко керувати. Другий – грає з лялькою: вигадує для неї танцювальні рухи під музику, керує її руками, головою, тулубом і ін.

Тактильні взаємодії в цій грі створюють атмосферу особливої довірливості і, минаючи слова, повідомляють учасників гри про їхню доброзичливість один до одного, готовність до підтримки та участі.

«Водій машини». Один із граючих встає попереду із заплющеними очима, зображуючи зігнутими в ліктях і зчепленими руками бампер машини. Другий керує ним ззаду, зображуючи водія машини. Той, хто зображує машину, не повинен розплющувати очі, перевіряючи, чи правильно веде «водій», тобто повністю довіритися своєму партнерові з гри. «Водій» повинен вести свою «машину» акуратно, обережно, уникаючи перешкод і не допускаючи «аварій». Музичний супровід може налаштовувати «водія» на дбайливий лад, а може і провокувати «круті віражі» та ризиковані «маневри». Важливо, щоб ситуація у «водія» була під контролем і «машина» опинилася в цілості та безпеці. У процесі гри партнери змінюються ролями.

«Метелик і вітерець». Один із граючих – «метелик», інший – «вітерець». «Вітерець» простягає «метелику» руки долоньками вгору. «Метелик» злегка стосується долонь кінчиками пальців і заплющує очі.

«Дзеркало». Один із граючих – «дзеркало», а інший – «дама» або «кавалер», що збирається на бал (або виконує будь-який інший образ та дії). «Дзеркало» має точно копіювати рухи свого партнера по грі. За зміни образно-ігрової ситуації партнери змінюються ролями. Потім включається музичний супровід і дитині пропонується «намалювати» музику, що звучить. Дитина в парі

імпровізує рухи під музику – малює її, а дорослий – «дзеркало» відтворює рухи. При цьому руки «художника», що відтворюють лінії мелодії, не стикаються з руками свого «дзеркального відображення», хоч і розташовуються дуже близько. Виникає ефект синхронного руху, що вимагає зосередженої уваги партнеру. У процесі гри партнери змінюються ролями («тепер ти – дзеркало»).

«Питання – відповідь». Один з тих, хто грає жестами, рухами і позами, що приймаються «задає питання», а інший таким же способом на них відповідає. Кожна «відповідь» починається з руху, яким закінчилося «питання». Пластичне соло кожного обмежується рамками музичної фрази. Початок наступної фрази – сигнал зміни соліста.

Музикотерапія у музично-ритмічних рухах

Найпростіший спосіб організації гри – повторення дитиною рухів дорослого. Дорослий виступає провідним у грі-імпровізації, а дитина одночасно і спостерігає за ним, і намагається копіювати його рухи. Батькам необов'язково мати хореографічну підготовку для рухових імпровізацій. Основою для них послужить танцювальний досвід, який є у кожного, і звичайний набір виразних рухів: кроки, стрибки, жести, міміка, рух корпусу, пересування в просторі приміщення. Достатньо передати у рухах загальний характер музики, пов'язати тілесну пластику з музичним звучанням.

Слід розвивати здатність дитини потрапляти у метричну сітку, відчувати метричну пульсацію та тілесно її втілювати. Досягнути цього також можна за допомогою ігрових прийомів, укрупнюючи рухи, пов'язуючи їх із образами тварин або казкових героїв. Значним для вироблення здатності до тілесного втілення музичного

метра є вибір точного характеру кроків, підскоків або стрибків, включення в пластичну композицію жестів – наприклад, притопів у такт музиці.

Злагоджені, ритмічні рухи мають колосальний терапевтичний ефект. Особливо значимий ефект ритмічного остинато (від італ. *ostinato* – ритмічний або мелодійний оборот, що багато разів повторюється). У традиційній культурі колективне вибудовування єдиного темпу та ритму в співі та русі за допомогою остинато використовується як оптимальна структура для енергообміну всіх, хто бере участь у дійстві. Подібний енергообмін має спрямований психологічний ефект, це своєрідна терапія, або навіювання всім присутнім певних станів, що відповідають ситуації. Ритмічна впорядкованість рухів породжує в дітей віком позитивні емоції, приносить їм задоволення спільної творчої діяльності у процесі ігрового спілкування [15].

«Танець маленьких каченят»

Так, як своєрідні тренінги-вправи з розвитку навичок спілкування у дітей можна розглядати народні танці. У фольклорній традиції танець пов'язаний із певним ритуалом, життєвою подією. Тому малюнок народного танцю завжди наповнений глибоким змістом, міцними нитками пов'язаний із життям, із культурою взаємин людей. У постатях народного танцю відображена особлива пластика, властива національному характеру, а головне, певні моделі поведінки, способи вираження емоцій у межах прийнятих у культурі народу норм.

Рухи та постаті у народних танцях, представлених у програмах з ритміки для дітей, дуже прості, нескладні для запам'ятовування. В основі танцювальних сюжетів – образи дружелюбності, партнерської підтримки, схвалення індивідуальних рішень у рамках колективної взаємодії. У таких танцях часто є ігрові сюжети, що, по-перше, полегшує їх запам'ятовування, а по-друге, сприяє виробленню виразних рухів, що відповідають певним емоційним станам [16].

Українські народні танці

Список використаних та рекомендованих джерел:

1. <https://www.youtube.com/watch?v=urV4soHcv7Y>
2. <https://www.youtube.com/watch?v=nt7QylMAGog>
3. <https://www.youtube.com/watch?v=CzJ0uZUKtL8>
4. <https://www.youtube.com/watch?v=tl7CIQPdpMs>
5. <https://www.youtube.com/watch?v=0d9IbWxliBE>
6. <https://www.youtube.com/watch?v=QCnNdK36Qbc>
7. <https://www.youtube.com/watch?v=0uVBQVidTXQ>
8. <https://www.youtube.com/watch?v=PZ4wid-B0-0>
9. <https://www.youtube.com/watch?v=Ar1JlSk8UJg>
10. <https://www.youtube.com/watch?v=l-rWj43rWLs>
11. <https://www.palace.dp.ua/zrazkovij-dityachij-muzichnij-teatr-bravo.html>
12. <https://www.youtube.com/watch?v=5DpL0Wn4DHk>
13. <https://www.youtube.com/watch?v=JJhgKm81rWE#:~:text=Діти%20стають%20у%20два%20кола,біжать%20знову%20і%20все%20повторюється.>
14. <https://www.youtube.com/watch?v=E12Gu1QKwZA>
15. <https://www.youtube.com/watch?v=ibezE38x-dg>
16. https://www.youtube.com/watch?v=Zj6roX_UpQ4
17. Спадщина Василя Олександровича Сухомлинського у вихованні дітей дошкільного віку <http://surl.li/sgejz>

ЕТИКА У ПРОФЕСІЙНІЙ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВATEЛЯ ДОШКІЛЬНОГО ІНКЛЮЗИВНОГО ЗАКЛАДУ

Холостенко Ю. В.,
кандидат педагогічних наук,
доцентка кафедри загальної педагогіки
і спеціальної освіти
Ізмаїльського державного
гуманітарного університету

Педагогічна етика впливає на підвищення якості освіти. Вона є зведенням норм і правил, які забезпечують сферу освіти, що формує характер педагогічної діяльності та відносин, що визначаються даним видом діяльності. У розумінні поняття «професійна діяльність» сприймається моральність педагога. Педагогічна етика розуміє визначення моральних цінностей, які дозволяють оцінити характер способу життя, моральні якості та вчинки людей, їх соціально-значиму діяльність та відносини в соціумі.

Педагогічна етика це набір правил, які дають нагоду: регулювати відносини між педагогами та їх вихованцями та іншими представниками громадськості в навчальних закладах; захищають їх людську гідність; підтримують якість професійної діяльності педагогів та честь професії; створюють інституційну культуру, засновану на довірі, відповідальності та справедливості.

Професійна етика педагога вимагає відданості своїй справі та почуття відповідальності за виконання своїх обов'язків, вимогливості до себе, прагнення до самовдосконалення. Вихователь поводить себе шанобливо,

ввічливо та коректно у спілкуванні зі своїми вихованцями та їх батьками, дотримується правил етикету в кожній ситуації. Авторитет педагога ґрунтується на компетентності, неупередженості, тактовності. Завжди уважний до своєї мови та культури спілкування.

Основою для принципів педагогічної етики мають бути основні засади моральності. Саме ці засади визначають загальноетичний зміст педагогічної етики. Специфіка професії визначає форму, конкретизацію, поглиблення та посилення, а іноді й узагальнення цих принципів.

Найважливішим принципом педагогічної нормативної етики є переконаність і щирість педагога-вихователя. У цьому міститься вимога суспільства до фахівця, фігурувати носієм і провідником ідеалів, бути людиною, котрій моральність стає дійсним керівництвом до дії, основою його повсякденної поведінки. Педагог-вихователь не може бути простою комунікаційною ланкою, ретранслятором, нехай правильних, але не пережитих ним самим вистражданих ідей. Необхідно, щоб ті ідеї, про які він говорить, у яких переконує мали світоглядне значення у системі суспільних відносин, що сприяє процесам докорінної зміни культурно-цивілізаційної картини світу.

Професійно-педагогічне спілкування вихователя з дітьми – це специфічна форма спілкування, яка, з одного боку, підпорядковується загальним психологічним закономірностям, властивим спілкуванню як формі взаємодії з іншими людьми, і включає компоненти, що традиційно виділяються у вітчизняній науці (комунікативний, інтерактивний, перцептивний), з іншого боку, має відмінні риси, зумовлені віком дітей, соціальною ситуацією розвитку, зміною технологічної

обстановки, у якій живемо, зокрема, цифровізацією всіх сфер життєдіяльності тощо.

Всі види педагогічної діяльності вихователя протікають в умовах спілкування, де воно виконує ряд важливих функцій, серед яких – вирішення актуальних цілей та завдань виховання, розвиток особистості кожного вихованця, створення сприятливого психологічного клімату, організація та психологічна оптимізація різних видів діяльності та відносин між педагогом та дітьми всередині дитячого колективу та інших.

Якість та доступність є ключовим принципом світового освітнього простору. Інклюзія виступає як відповідні виклики часу, як нова форма «що включає освіту» [1]. Наразі існують суттєві зміни суспільства до людей з проблемами здоров'я, з особливими освітніми потребами, а також до оцінки їх можливостей.

Все частіше суспільство усвідомлює, що ці особливості не виключають можливостей людини існувати, набувати соціального досвіду, переживати, відчувати. Концепція інклюзивної освіти, за умов української дійсності, спирається на положення ранньої диференціації; контролю та корекції розвитку дитини; батьківської толерантності; облік зон актуального, найближчого та перспективного розвитку; надання консультативної допомоги педагогам та батькам. Як показує практика, сприятливий вплив інклюзивної освіти позначається не лише на розвитку дітей з особливостями розвитку, а й на дітях із «нормальним» розвитком. Формування толерантності, позиції прийняття, прагнення надати їм допомогу, емпатії до «особливих» однолітків при взаємодії дітей, що нормально розвиваються, і дітей з особливостями у розвитку в єдиному освітньому просторі зменшує ризик

виникнення у дітей інтолерантності та агресивності. Головними завданнями вихователя дошкільного закладу є гуманне ставлення до своїх вихованців, зміцнення їх здоров'я, створення умов для їх повноцінного фізичного та духовного розвитку з урахуванням особливостей статі, віку, індивідуальності. Спектр етичних якостей, які виявляються у спілкуванні фахівця з вихованцями різноманітний. Дослідники наголошують, що вихованці найбільш цінують у педагогах тактовність, доброту, справедливість, розуміння дитячих проблем, стриманість, терпіння та інші професійно значущі особистісні характеристики. Але головне, чим дорожить вихованець – це душевна щедрість, щирість та сердечність відносин.

Однак основною проблемою впровадження інклюзивної освіти у практику української дошкільної освіти є недостатня готовність педагогів, роль яких полягає у створенні системи цілісної педагогічної підтримки суб'єктів освітнього процесу, яка б забезпечувала розширення можливостей дітей, а не їх обмеження. На даний процес безпосередньо впливає педагогічна етика вихователів інклюзивних дошкільних закладів.

Категорії педагогічної етики мають як теоретичне, так й практичне значення. Ці категорії – справедливість, честь, гідність, авторитет.

Особистісні якості педагога є зведенням професійної моралі. Познайомимося із деякими категоріями.

Однією з них є справедливість. Тут поняття «справедливість» включає об'єктивність, моральну вихованість, доброту, честь, гідність, совість, принциповість, людяність. Особистість здатна відновити якості, які дані у відносинах з дітьми, колегами, прозорою роботою тощо. Положення «добро» і

«справедливість» функціонують взаємно, оскільки справедливість не існує без добра (і навпаки).

Безпрецедентна думка В. Сухомлинського: «Щоб бути справедливим, треба до тонкощів знати духовний світ кожної дитини» [6, с. 11].

Пізнання та повага представлені в педагогічній етиці за допомогою понять «чесність» та «гідність». «Честь» у педагогіці також специфічна, оскільки вона відображає міру поваги до колег, батьків та дітей.

Поняття «совість» є внутрішнім показником поведінки людини. Педагогічна совість стимулює педагога вчити та виховувати людей. При цьому є педагогічним пульсом для передачі дітям своїх знань, досвіду та здібностей, формуванню у них відповідального ставлення до вчинків, побутової та професійної поведінки.

У результаті професійної діяльності виникають значні результати, що визначають моральний статус колективу; формують дисципліну, регулюють поведінку; впливають на їх переконання.

Наявність педагогічних знань у педагога сприяє його успіху у навчально-виховній роботі, оскільки моральні поняття легше усвідомлюються дітьми, якщо вони викладаються авторитетним педагогом-вихователем [3].

Правильне застосування методичних прийомів педагогіки дозволяє доступно та цікаво подавати матеріал, формувати почуття патріотизму, солідарності, національної гідності. Значну роль у діяльності фахівців мають професійні компетенції та його особисті якості [7].

Різноманітність морально-етичної сторони педагогічного процесу робить цю тему актуальною. Педагогічний процес у першій чверті ХХІ століття суттєво змінився як у соціальній, так і культурній сфері. Усе це, безумовно, припускає, що етика у професії

педагога грає відповідну роль, оскільки визначає різні принципи спілкування. Моральний розвиток соціальних інститутів та відносин здійснювався за допомогою вироблених етикою понять «милосердя», «справедливість», «дружба», «солідарність». Дані концепції враховуються у процесі життєдіяльності людини ізольовано від професійних навичок та умінь, у процесі спілкування, виховання, взаємодію з культурою, релігією, принципами спілкування. Ці показники поняття особистості людини [4].

Ми розглядаємо ці аспекти професійної етики педагога як норми взаємодії та поведінкові норми. За допомогою етики забезпечується дотримання моральної діяльності педагога та відносин, що формуються в ній. Ця наука вивчає норми, функції, мораль, діяльність, моральність педагога.

Знання та вплив педагогічної етики позитивно впливає на відносини педагогів з дітьми, батьками, колегами; сприяє формуванню морально-психологічного клімату у колективі. Її значення збільшується в рази в інклюзивному просторі.

Існує компетентна думка, що педагогічна етика та педагогічні знання рівноцінні. Велике значення має те, як педагог спілкується, як вчить, які дисциплінарні заходи вживаються та вдумливо вирішують проблеми, що виникають у навчальний та поза навчальний час. Норми професійної етики завжди відповідають практичній діяльності педагога, що можна пояснити складністю педагогічної практики. У зв'язку з цим необхідно вивчити та скоригувати моральну свідомість педагога [2].

Незаперечна думка, що у процесі педагогічної діяльності етика займає одну з провідних ролей, оскільки педагог має бути пристосований для наслідування.

Навички педагогічного спілкування отримуються завдяки педагогічному досвіду шляхом та у процесі підготовки, вивчення психології, педагогіки, права. Дані науки мають знання та уявлення про характерну поведінку при роботі з особливими дітьми. У «Конвенціях про права дитини» закладена інформація про те, що обов'язково поважати дитину, її гідність, думку, переконання [5].

Аналізуючи наші міркування, приходимо до висновку, що професійна етика педагога у педагогічній діяльності має вирішальне значення. Педагог є наставником дітей.

Центральна роль, яка відводиться педагогу у модернізації та реформуванні сучасної освіти, зумовлює необхідність якісних змін підготовки фахівців у галузі інклюзивної освіти. Традиційна система навчання потребує покращення якості та розширення спектру освітніх послуг для підготовки педагогів до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я. Слід наголосити на посиленні соціальної значущості професії педагога, майбутнього вихователя інклюзивної дошкільної установи при формуванні її готовності до реалізації інклюзивної освіти, підвищенні її професійної педагогічної етики в даному напрямку. Особливої значущості проблема педагогічної етики майбутнього вихователя інклюзивної дошкільної установи набула нині у зв'язку з потребою суспільства в фахівці, що самовдосконалюється і саморозвивається [2, с. 54]. Якщо попередній період найбільш істотною вимогою до фахівця було володіння професійними знаннями, вміннями та навичками, то на сьогоднішній день необхідно говорити про педагогічну етику майбутнього вихователя інклюзивного дошкільного закладу до «особливої» практики професійної діяльності.

Дослідники у зміст поняття педагогічної етики майбутнього вихователя інклюзивної дошкільної установи вкладають:

- наявність необхідного складу знань, умінь, навичок у відповідній галузі;
- відповідність діяльності, придатність до неї, яка виявляється у схильності займатися нею, активному позитивному ставленні до неї, яка переходить на високому рівні розвитку на сильне захоплення.

Також методисти під педагогічною етикою майбутнього вихователя інклюзивної дошкільної установи розуміють освіту таких необхідних установок, відносин, якостей та властивостей особистості, які забезпечують можливість зі знанням справи, сумлінно та свідомо виконувати професійні обов'язки та функції.

Аналіз перелічених визначень поняття «педагогічна етика» дає змогу розкрити окремі ознаки досліджуваного поняття. Можна виокремити такі характеристики, як «установка», «настрій», «пристосування», «властивість», «якість», «стан», «схильність», які виводять на осмислення різних характеристик та аспектів поняття «педагогічної етики майбутнього вихователя дошкільного інклюзивного» установи», що розширює розуміння сутності цього поняття.

Структуру педагогічної етики педагога, майбутнього вихователя інклюзивної дошкільної установи для реалізації інклюзивної освіти представляє у вигляді наступного компонентного складу: інформаційна готовність; знання індивідуальних особливостей дітей із особливими освітніми потребами; знання основ корекційної педагогіки; володіння педагогами необхідними педагогічними технологіями для реалізації інклюзивної освіти; готовність педагогів

використовувати варіативність як основу моделювання освітнього процесу [4, с. 85].

Дослідження практичної діяльності вихователів дають певні методичні рекомендації щодо професійної етики вихователів дошкільного навчального закладу, а саме:

1. Усвідомте свої принципи. В першу чергу, важливе визначити ваші особисті цінності та принципи, які ви вважаєте важливими. Точне знання, що для Вас є моральним і етичним, допоможе Вам приймати правильне рішення.

2. Саморефлексія та самоконтроль: завжди розмірковуюйте про свої дії та про те, як вони впливають на інших людей.

3. Поставте себе місце іншого: будьте емпатичним, ставлячи себе місце інших людей. Розмірковуюте, які наслідки вашої поведінки можуть мати на них і приймайте рішення з огляду на їхню позицію та почуття.

4. Поважайте відмінності: повага та визнання відмінностей поглядів та переконань інших людей є основою етичної поведінки.

5. Спілкуйтеся відкрито та чесно: Ваша комунікація з іншими людьми має бути відкритою, чесною та поважною.

6. Відповідальність за свої дії: навчіться визнавати помилки.

Пам'ятайте, що ведення себе є етично безперервним процесом самовдосконалення. Маленькі кроки та постійна увага до цього аспекту допоможуть вам стати більш етичною особистістю. Помилки і невдачі – це нормальна частина процесу, тому не дозволяйте їм відбити вас від прагнення поводитися етично. Взаємодія та спілкування з дітьми потребує особливої уваги до етики та поведінки педагога.

Пам'ятайте, що ви є рольовою моделлю для дітей і ваша поведінка та спілкування з ними істотно впливає на їх розвиток та самопочуття. Створення здорового етичного освітнього середовища сприяє формуванню позитивних відносин та довгострокової успішності та освіти дітей.

Поважайте кожну дитину як особистість з унікальними потребами, здібностями та інтересами. Слухайте та приймайте їхні думки, враховуйте їхню точку зору та демонструйте розуміння та підтримку. Пам'ятайте, що діти мають право на свою думку та почуття.

Виявляйте емпатію до дітей, розуміючи їх емоції, переживання та потреби. Спробуйте поставити себе на їхнє місце та уважно вислуховуйте їх. Будьте готові підтримати їх, коли вони відчують труднощі або потребують втіхи.

Зверніть увагу на успішні досягнення та зусилля дітей, заохочуйте їхні праці та старання. Створюйте мотивацію та позитивний зворотний зв'язок, що допомагає підвищити їхню самооцінку та мотивацію.

Використовуйте ефективні комунікативні навички у спілкуванні не лише з дітьми, а й з батьками, колегами. Будьте зрозумілими та доступними для спілкування. І тоді у вас вдасться створити довірчі відносини, що особливо важливо і цінно для ефективного навчання та виховання. Це допоможе приймати етичні рішення та діяти у найкращих інтересах своїх учнів.

Виходячи з вищезазначеного, під поняттям педагогічна етика майбутнього вихователя інклюзивної дошкільної установи до реалізації інклюзивної освіти ми розуміємо комплекс компонентів професійної діяльності, які забезпечують особистісну, ціннісно-

смыслову та професійну готовність педагога дошкільної освіти до здійснення інклюзивної практики у вигляді:

- особистісної готовності, обумовленої досвідом, що виявляється в усвідомлених об'єктивних оцінках інклюзивної практики освіти з урахуванням дотримання етичних і моральних норм, і навіть вимог професійної етики;
- ціннісно-смыслові (мотиваційної) готовності як можливості усвідомити мотиви, зміст та цінність своїх дій при організації освітнього процесу в системі дошкільної освіти з урахуванням особливих освітніх потреб дітей з вадами розвитку.

Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу з досліджуваного питання, можна припустити, що педагогічна етика в дошкільному навчальному закладі є найважливішим інструментом взаємовідносин між усіма учасниками навчально-виховного процесу. Шлях удосконалення професійної етики вихователів знаходиться у процесі постійного навчання та самовдосконалення самого фахівця дошкільного навчального закладу.

Основу взаємовідносин становить поєднання зусиль дошкільного навчального закладу, сім'ї для створення умов, що розкривають індивідуальність дитини та сприяють формуванню умінь та навичок, що забезпечують подальшу соціалізацію у суспільстві, а також формують морально етичні установки, правила, які стануть орієнтиром у житті дитини.

Формування особистісно-морального вигляду та професійно-особистісних якостей педагога; розвиток комунікаційної культури; освоєння етичних вимог та навичок, а також готовність до їх реалізації у практичній професійній діяльності; розвиток здібностей до

рефлексії – це необхідні складові етичної компетенції, які характеризують етичну поведінку вихователя дошкільного навчального закладу.

Список використаних та рекомендованих джерел:

1. Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі : збірник тез доповідей III Всеукраїнської науковопрактичної Інтернет-конференції, 6 листопада 2020 р., Мукачево / Ред. кол.: Т. І. Бондар (гол. ред.) та ін. Мукачево : МДУ, 2020. 365 с.
2. Арутюнян В. В., Лук'янов Г. І., Троніна Л. А. Соціально-філософські аспекти наукової інформації у суспільстві. Гуманітарні та соціально-економічні науки. 2019. № 3 (106).
3. Бакланов І. С., Бакланова О. А., Єрохін А. М. Епістемологічні та лінгвістичні дослідження в аналітичній філософії науки: семантика конструктів. Вісник педагогіки. 2015. Т. 1. № 2 (21).
4. Бойчук Ю. Д. Сутність та компоненти еколого-валеологічної культури майбутнього вчителя. Вісн. Нац. тех. ун-у «Київський політехнічний ін-т». Сер. : Філософія. Психологія. Педагогіка : зб. наук. пр. К. : ІВЦ «Політехніка», 2008. Вип. 2. С. 101-105.
5. Бойчук Ю. Д., Бородіна О. С., Микитюк О. М. Інклюзивна компетентність майбутнього вчителя основ здоров'я : монографія. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2015. 117 с.
6. Сухомлинський В. А. Як виховувати справжню людину: (Поради вихователям) Київ. 2015. 236 с.
7. Теорії та технології інноваційного розвитку професійної підготовки майбутнього вчителя в контексті концепції «Нова українська школа: монографія / за заг. ред. А. А. Сбруєвої. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. 492 с.

ЛОГОПЕДИЧНІ ВПРАВИ ДЛЯ ДІТЕЙ В ДОМАШНІХ УМОВАХ (ПОРАДИ БАТЬКАМ)

Глущенко К. В.,
логопед, фахівець з арт-терапії
Центру розвитку та реабілітації
дітей м. Ізмаїл

Наумова Тетяна,
Пінтійська Анастасія,
Стрелкова Дар'я,
Стоянова Кароліна,
студенти педагогічного факультету
Ізмаїльського державного
гуманітарного університету

Роль мови надзвичайно важлива і не може бути недооціненою. Вона є засобом вираження думок та спілкування з іншими людьми, що є основою соціальної взаємодії. Порушення мови можуть перешкоджати дитині у висловлюванні своїх думок та утриманні бесіди, що може вплинути на розвиток комплексів та навчальні досягнення в школі.

Правильна мова – це заслуга не тільки логопеда та дитини, а ще й батьків, тих, кому наслідують діти, для кого батьки – приклад не тільки в даний момент, а на все життя. Надзвичайно важливим є залучення батьків до активної участі в корекційному процесі з подолання мовного дефекту у дитини, так як це багато в чому прискорює її успіхи.

Особлива роль батьків у виправленні мовної патології полягає в тому, що, використовуючи запропонований матеріал вдома, вони отримують

можливість закріплювати з дитиною отримані на логопедичних заняттях вміння і навички не тільки при виконанні завдань, а й у вільному спілкуванні: під час ігор та прогулянок, тобто, в повсякденному житті. Діти, які займаються додатково вдома з батьками за завданням логопеда, набагато швидше і успішніше вводять в повсякденну мову не тільки поставлені звуки, але і складні мовні конструкції.

Причин, чому дитина не говорить може бути декілька:

1. Наслідування неправильному мовленню оточуючих – не лише дорослих, але і дітей. Тому батьки повинні докладати максимум зусиль до того, щоб дитина чула правильне мовлення, уникати так званого «сюсюкання», реалізувати мовленнєвий діалог.

2. Слабкість м'язів язика, губ або незначні розлади координації рухів, тобто дитина не може виконувати язиком і губами точні цілеспрямовані рухи. Батьки взмозі допомогти дитині їх зміцнити: давайте погризти сухарі, м'ясо шматочками, виконуйте артикуляційну гімнастику. Не забувайте про дрібну моторику, вона тісно пов'язана з артикуляцією.

3. Погано розвинений фонематичний слух. Дитина просто не чує своє неправильне мовлення, вона думає, що говорить вірно. Фонематичний слух можна і потрібно розвивати спеціальними вправами.

4. Проблеми через особливості будови артикуляційного апарату. Часто зустрічається коротка під'язикова вуздечка. Її або розтягують, або підрізають. Високе (готичне) піднебіння також може бути причиною неправильної вимови звуків.

Всі ці проблеми необхідно вирішувати спільно з логопедом!

Є кілька правил для занять з дітьми, які можуть значно підвищити ефективність логопедичних вправ та користування від занять:

- Говоріть повільно і використовуйте прості слова, щоб дитина могла зрозуміти вас. Важливо говорити з нею обличчям до обличчя, у дружньому тоні і терпляче коригувати неправильне вимовлення.
- Уникайте зовнішніх подразників під час занять, особливо телевізора, що не сприяє розвитку мови.
- Грайте разом з дитиною, це стимулює спілкування, рухові навички і розвиток мови. Дозвольте дитині висловлювати свої думки під час гри.
- Під час повсякденних справ, таких як годування або купання, продовжуйте спілкування з дитиною про те, що ви робите, де ви йдете і що бачите. Це підвищує рівень спілкування і сприйняття дитиною.
- Читайте книги дитині з самого народження. Це допомагає розвивати зв'язне мовлення, уяву та покращує мовні навички.
- Важливо не дратуватися, якщо у дитини щось не виходить, адже помилки є невід'ємною частиною процесу навчання. Будьте терплячі і підтримуйте дитину, навіть якщо вона досягає лише найменших успіхів.
- Регулярність занять дуже важлива. Краще вчитися по 5 хвилин на день, ніж проводити тривалі заняття раз на тиждень. Поступово збільшуйте тривалість занять, починаючи з коротших періодів часу.

Дотримання цих правил сприятиме успішному і швидкому формуванню мовного апарату та розвитку мовлення у дитини.

У кожне заняття бажано включати такі складові:

1. Артикуляційна гімнастика для мовного апарату – 3-5 хвилин.

Артикуляційні вправи є невід'ємною частиною розвитку правильної дикції та чіткості мовлення. Ці вправи спрямовані на зміцнення та розвиток м'язів артикуляційного апарату, що включає язик, губи, щелепу, м'язи піднебіння та гортань:

Вправа «Хом'ячок» Надути дві щоки. (10 секунд). Потім надувати по черзі (5-7 раз).

Вправа «Хом'ячок голодний». Щоки втягнути і тримати (10 секунд).

Вправа «Віконечко». Почергово широко відкрити і закрити рот (5-7 раз).

Вправа «Парканчик». Вправа де потрібно посміхнутися, з напругою, оголивши зімкнуті зуби (7-10 секунд).

Вправа «Місимо тісто». Висунути широкий язик і поплескати його губами, спочатку тільки кінчик, потім від кінчика до середини і навпаки, вимовляючи «пя-пя-пя».

Вправа «Трубочка». Витягнути вперед зімкнуті губи «трубочкою» (10 секунд).

Вправа «Чистимо зуби». Відкрити рот і кінчиком язика «чистити» спочатку верхній, а потім нижній зубний ряд.

Вправа «Гойдалка». Відкрий рот і кінчиком язика тягнись спочатку до носа, а потім до підборіддя.

Вправа «Годинник». Відкрий рот, губи розтягни в посмішці і кінчиком язика тягнись до куточків рота.

Вправа «Смачне варення». Відкрий рот, язиком оближи верхню губу, виконуй рух зверху вниз, ховаючи язик вглибину рота (5-7 раз).

Вправа «Шухлядка». Із напруженням м'язів висунути вперед нижню щелепу так, щоб нижні зуби перекрили верхні. Потім перемістити так, щоб верхні зуби перекрили нижні.

Вправа «Вперта щелепа». Рот дитини закритий, дорослий підпирає нижню щелепу, не даючи змоги вільно відривати рот. Дитина із зусиллям намагається опустити нижню щелепу.

Ці вправи сприяють не лише поліпшенню якості мовлення, а й впливають на загальну комунікативну компетенцію та самооцінку. Регулярність та систематичність у проведенні артикуляційних вправ забезпечують успішний результат і дозволяють досягти бажаних мовленнєвих навичок.

Артикуляційна гімнастика

2. Логоритміка (вимову проблемних звуків в віршиках і чистоговорках) синхронно з рухом, в такт стрибків або ходьбі та **пальчикова гімнастика** – 1-2 хвилини.

Пальчикова гімнастика може покращити моторику рук і дрібну моторику, що важливо для правильного формування звуків та мовлення. Крім того, вправи для пальців можуть сприяти розвитку моторної пам'яті, яка також важлива для коректного вимовлення слів. Таким чином, здорові та гнучкі пальці можуть підтримувати здорове мовлення. Також пальчикові гімнастики корисні для покращення координації та збільшення гнучкості пальців. Їх також використовують у реабілітаційних цілях для підвищення моторних навичок після травм або ускладнень.

Вправа «Казочка»

Під деревом крилатим зібралися звірята:

Ведмедик, вовчик братик, лисичка сестричка й зайченята.

Прийшов їжак, і з гілки у низ спустилась білка.

Читає казку їм сова, така розумна голова.

У казочках відомих, усі давно знайомі:

Ведмедик, вовчик братик, лисичка сестричка й зайченята.

Вправа «Барабан»

В мене класний барабан.

Кіт утік аж за паркан.

Тато вуха затуляє

І до мами промовляє:

«А сопілка та стрункіша і крім того ще й тихіша

Може купимо її?

Ось які думки мої.»

Вправа «Грибочок»

Раз, два, три, чотири, п'ять.

Пальчики пішли у ліс гулять

І грибочек там шукали.

Перший пальчиками гриб знайшов.
Другий пальчик гриб дістав.
Третій пальчик чистив.
Четвертий пальчик смажив.
Пятий пальчик усе зів і від того потовстів.

3. Фізкульт-хвилинки.

Фізкульт-хвилинка – це короткий фізичний вправи, які виконуються протягом декількох хвилин у середині навчального чи робочого дня для підвищення енергії, концентрації та загального самопочуття. Основна мета фізкульт-хвилинки – зняти напругу, покращити кровообіг, зміцнити м'язи та підвищити продуктивність. До цього можна додати, що фізкульт-хвилинки можуть бути корисними не тільки для підвищення ефективності навчання чи роботи, а й для загального здоров'я. Зазвичай це прості вправи, які не вимагають спеціального обладнання і можна виконувати просто на місці

Причини, чому роблять фізкульт-хвилинки:

1. Покращення концентрації: Коротка фізична активність може допомогти підвищити увагу та покращити здатність до концентрації на завданнях.

2. Зняття стресу та напруги: Рух сприяє розслабленню м'язів і допомагає знизити рівень стресу.

3. Покращення настрою: Фізична активність стимулює вироблення ендорфінів, що допомагає підняти настрій і покращити емоційний стан.

4. Загальне здоров'я: Регулярні фізкульт-хвилинки сприяють підтримці фізичного здоров'я, зміцнюють м'язи і сприяють кращому кровообігу.

Отже, фізкульт-хвилинки є корисним інструментом для підтримки фізичного та психологічного здоров'я, особливо в умовах тривалої сидячої роботи чи навчання.

4. Дихальна гімнастика вимову проблемних звуків на видиху (1-2 хвилини).

Дихальна гімнастика є важливою складовою для розвитку правильного мовлення, оскільки допомагає покращити контроль над диханням, голосом та артикуляцією.

Вправа «Надуваємо кульку».

Вдих робимо носиком, видих – ротом.

Вправа «Проквітнули кульку».

Вдих носом, надуваємо живіт, видих ротом, здуваємо живіт.

Вправа «Насос».

Набираємо повітря в легені носом і поступово випускаємо через рот.

Вправа «Носоріг захворів».

Закриваємо одну ніздрю, робимо вдих і видих носом. Міняємо ніздрю.

Вправа «Свічки на торті».

Уявімо великий торт на якому багато свічок. Набираємо великий вдих носом, тримаємо секунду, робимо великий видих.

Вправа «Снігопад».

Зробіть сніжинки з вати (пухкі грудочки). Запропонуйте дитині влаштувати снігопад. Покладіть «сніжинку» на долоньку дитині. Нехай вона правильно її здує.

Вправа «Футбол».

З шматочка вати або серветки скачайте кульку – це буде м'яч. Ворота можна зробити з двох кубиків або

брусків. Дитина дутиме на «м'яч», намагаючись забити «гол».

Займаючись дихальною гімнастикою, важливо стежити, щоб у дитини не було симптомів гіпервентиляції легких (прискорене дихання, різка зміна кольору обличчя, тремтіння кистей рук, відчуття поколювання й оніміння в руках, ногах).

Якщо починає паморочиться в голові – складаємо долоньки разом «ковшиком», підносимо їх впритул до обличчя і кілька разів глибоко дихаємо в них (2-3 рази). Після цього дихальну гімнастику можна продовжувати.

Ці вправи допоможуть покращити дихальну механіку, збільшити обсяг легенів та покращити контроль над диханням під час мовлення. Регулярна практика дихальної гімнастики сприяє покращенню якості мовлення, зменшенню стресу під час публічних виступів та загальному підвищенню комунікативних навичок.

**Дихальна
гімнастика**

5. Корекційний матеріал на постановку, автоматизацію та диференціацію звуків. Важливо пам'ятати, що якщо у дитини є складні порушення – то необхідна роботи х дитиною виключно з логопедом (наприклад, в питанні постановки звуків).

Звук «С»

Звук «С» є приголосним і афrikатою, що означає, що вимовляється шляхом сполучення закриття потоку повітря (приголосний) з вільним виділенням повітря (афrikата). Язик розташовується на піднебінні за зубами, створюючи звук, коли потім повітря швидко виділяється через щілину між язиком і зубами.

Відповідно до норми, дитина починає вимовляти звук «с» до 3-4 років. Однак цей процес може бути індивідуальним для кожної дитини. Якщо дитина не вимовляє звук «с» відповідним чином після 4 років, це може вказувати на проблеми з мовленням, такі як дефект вимови (дислалія). Дефекти вимови можуть бути пов'язані з різними фізичними або мовними причинами, такими як проблеми зі слухом, м'язами обличчя або неправильним формуванням звуків.

Пом'якшення звуку «с» (коли він замінюється на звук «з») або його коверкація (неправильна артикуляція) може також вказувати на проблеми з вимовою. У такому разі може бути корисно звернутися до логопеда для оцінки та корекції проблем з мовленням.

Постановка звуку «С»:

Артикуляційна гімнастика «Парканчик», «Хоботок», «Чистимо зубки», «Гірка» тощо. Пробуємо зробити одночасно **«парканчик»** та **«гірку»** для цього вдихаємо повітря через ніс, робимо вправи, видихаємо повітря через рот, при цьому вимовляючи звук с-с-с-с-с.

Автоматизація «С» у складах:

СА – СО – СУ – СИ СО – СУ – СА – СЕ
СУ – СЕ – СИ – СО СИ – СУ – СО – СА
СА – СИ – СО – СУ СО – СИ – СА – СЕ

Автоматизація звуку «С» у словах з прямими складами:

Сад, сам, сало, сани, санки, оса, роса, коса, вуса, гусак, писати, кусати, вусатий, серія.

Автоматизація звуку «С» у словах із зворотними складами:

Бас, вас, гас, яструб, тряс, коляска, плюс.

Автоматизація «С» у чистомовках:

а, са, са – вірю в чудеса.

Су, су, су – сумку я несу.

Си, си, си – сіно покоси.

Со, со, со – посіяли просо.

Диференціація «С»:

Гра «Впіймай звук» – з переліченого списку звуків знайти звук «с»:

а, н, з, о, в, у, м, с, т, ц, д.

Гра «Впіймай склад» – з поданого ряду складів знайти склад, який має звук «с»:

ма, ні, су, ла, ту, іс, ко, ми, си, де, бу, се.

Гра «Впіймай звук у слові» – називаємо слова, коли у слові є звук «с» плескаємо у долоні (слова можна змінювати):

Сміх, лиса, газета, ліс, ваза,

час, бузок, коса, роса.

Вправи звук «С»

Звук «З»

Буква «З» – приголосна. При вимові цього звуку язик ставиться до верхнього переднього піднебіння, а повітря проковтуються через дуже тонкий розрив між язиком і піднебінням. Вимова цього звуку може бути важкою для маленьких дітей, і більшість дітей починають вимовляти його до 3-4 років.

Іноді діти можуть мати проблеми з вимовою «з», і це може бути пов'язано з мовними дефектами. Наприклад, якщо дитина не може вимовляти «з» чітко, це може бути через недостатність м'язів мови або порушення розвитку мови. Коли звук «з» пом'якшується або коверкається, це може бути також пов'язано з дефектами мовлення. У цьому випадку може знадобитися мовна терапія для корекції вимови.

Постановка звука «З»: артикуляційні вправи «Усмішка», «Парканчик», «Гірка». Пробуємо зробити одночасно «парканчик» та «гірку», уявляючи ніби літає комарик, вимовляємо звук з-з-з-з-з.

Автоматизація «З» у складах:

ЗА – ЗО – ЗУ – ЗИ

ЗО – ЗУ – ЗА – ЗИ

ЗУ – ЗА – ЗИ – ЗО

ЗИ – ЗУ – ЗО – ЗА

Автоматизація звуку «З» у словах з прямими складами:

Зал, зайка, захід, запах, завтра, задній, зайчик, зайвий.

Автоматизація звуку «З» у словах зі зворотними складами:

Азбука, алмаз, доказ, водолазка, назвати, протигаз, газ, таз, указ, виразка; м'яз.

Автоматизація «З» у чистомовках:

За, за, за – іде коза.

Зи, зи, зи – отримати призи.

Зу, зу, зу – прожену козу.

Аз, аз, аз – мідний таз.

Оз, оз, оз – їде тепловоз.

Уз, уз, уз – росте гарбуз.

Диференціація «З»:

Гра «Впіймай звук» – з переліченого списку звуків знайти звук «з»:

а, е, в, к, і, л, н, о, з, п, с, у, ц, ш, є, г, д.

Гра «Впіймай склад» – з поданого ряду складів знайти склад, який має звук «з»:

ша, мі, зу, на, ку, із, бо, ди, зи, хе, ву, зе.

Гра «Знайди звук» – називаємо слова, коли у слові є звук «з» плескаємо у долоні 2 рази, якщо немає – 1 раз (слова можна змінювати):

Сонце, зебра, замок, квиток, зуб,

мед, ваза, коза, стіл, зефір.

Звук «Ц»

Буква «Ц» – це приголосний звук, який вимовляється м'яко, зближуючи зуби верхньої щелепи з нижніми

губами. Язик розміщується у позиції, близькій до позиції для звуку «с», але є деяка різниця: передні частини язика піднімаються дещо більше, а задня частина спрямовується ближче до твердого піднебіння.

Дитина зазвичай починає вимовляти звук «Ц» приблизно у віці 3-4 років. Проте, розвиток мовлення у дітей може відрізнятись, і деякі діти можуть вимовляти цей звук трохи пізніше.

Способи корекції включають артикуляційні вправи, які допомагають дитині навчитися правильно вимовляти звук «Ц», а також використання ігор та практичних завдань для забезпечення стимулюючого оточення для розвитку мовлення. У деяких випадках може бути необхідна допомога логопеда для ефективної корекції вимови.

Постановка звука «Ц»: артикуляційні вправи «Гойдалка», «Годинник», «Парканчик», «Гірка». Пробуємо зробити одночасно «парканчик» та «гірку» і при цьому промовляти т-с, т-с, т-с, але з кожним разом збільшувати темп, таким чином в нас утворюється звук «ц».

Автоматизація «Ц» у складах:

АЦ – ОЦ – УЦ – ИЦ ЦА – ЦО – ЦУ – ЦИ
ОЦ – УЦ – АЦ – ИЦ ЦО – ЦУ – ЦА – ЦИ
– ИЦ – ОЦ – УЦ ЦА – ЦИ – ЦО – ЦУ.

Автоматизація звука «Ц» у словах з прямими складами:

Цап, цар, царство, швейцар, цапеня, цариця, царівна.

Автоматизація «Ц» у чистомовках:

ц, ац, ац – будували ми палац.
Ац, ац, ац – на ліжку матрац.
Це, це, це – знесла курочка яйце.
Це, це, це – відкрите віконце.

Диференціація «Ц»:

Гра «Впіймай звук» – з переліченого списку звуків знайти звук «ц»:

в, г, д, е, з, и, к, л, н, о, п, с, ц, ш, є, у.

Гра «Впіймай склад» – з поданого ряду складів знайти склад, який має звук «ц»:

ля, ті, ца, му, ся, цо, ка, не, уц, ха, во, яц.

Гра «Знайди зайве» – називаємо ряди слів, у яких дитина має знайти зайве слово, тобто слово, у якому не має звуку «ц»:

Цукерка, цуценя, сорока

Цап, сир, цукор

Сіно, цибуля, сонце.

Вправи звуки Т, С, Ц

Артикуляція звука «Ш»

Звук «Ш» є приголосним шиплячим нелабіалізованим щілинним звуком.

Для його вимови потрібно:

- Висунути широкий язик вперед, трохи підняти його кінчик до верхніх альвеол (бугорків за верхніми зубами).
- Створити щілину між язиком і піднебінням.

- Видихнути повітря через цю щілину, створюючи характерний шиплячий звук.

Важливо:

- Губи при вимові звуку «Ш» повинні бути округлені, як при вимові звуку «У».
- Зуби повинні бути злегка розтиснуті.
- Повітряний струмінь має бути спрямований вперед, а не в сторони.

Постановка звуку «Ш»

Існує декілька етапів постановки звуку «Ш»:

1. Підготовчий етап:

Артикуляційна гімнастика:

Вправа «Усмішка»: широко посміхнутися, оголюючи зуби.

Вправа «Хоботок»: висунути язик вперед, трубочкою, і поворухати ним вправо-вліво.

Вправа «Чашечка»: висунути широкий язик, зробити з нього чашечку, утримуючи його протягом декількох секунд.

Дихальні вправи:

- Дути на ватку, щоб вона відхилялася.
- Дути на палаючу свічку, не гасячи її.
- Видихати повітря через вузьку щілину між зубами.

2. Викликання звуку:

Від підголосників:

- Попросити дитину вимовити звук «Ф», подовжуючи його: «Ффффф...».

- Потім попросити зробити те ж саме, але злегка округливши губи.
- З допомогою логопеда можна використовувати спеціальні зонди або шпателі, щоб допомогти дитині правильно розташувати язик.

Від сполучення звуків:

- Поєднання звуків «Т» і «Ш»: «Тшшш...».
- Поєднання звуків «С» і «Ш»: «Сшшш...».

3. Закріплення звука:

Вимова звука в складах:

- Ша, шо, шу, ши.
- Шка, шпо, шку, шки.
- Шма, шмо, шму, шми.

Вимова звука в словах:

- Шапка, шуба, шишка, машина.
- Мишка, лісовий, шовк, щастя.

Вимова звука у реченнях:

- У Шатилова сидить кіт на даху.
- Шура шиє сорочку для Маші.
- У лісі шуміли листя.

Артикуляція звука «Ж».

Звук «Ж» – це дзвінка приголосна афrikата, що утворюється поєднанням вибухового звука ([ч]) та фрикативного звука ([ш]).

Для його вимови потрібно:

- Висунути широкий язик вперед, трохи підняти його кінчик до верхніх альвеол (бугорків за верхніми зубами).
- Створити щілину між кінчиком язика та верхніми альвеолами.

- Підняти спинку язика до твердого піднебіння.
- Зв'язати голосові зв'язки та вібрувати ними.
- Вимовити спочатку вибуховий звук ([ч]), а потім плавно перейти до фрикативного звуку ([ш]).

Важливо:

- Губи при вимові звуку «Ж» повинні бути трохи округлені, як при вимові звуку «У».
- Зуби повинні бути злегка розтиснуті.
- Повітряний струмінь має бути спрямований вперед, а не в сторони.

Постановка звука «Ж»

Існує декілька етапів постановки звуку «Ж»:

1. Підготовчий етап:

Артикуляційна гімнастика:

Вправа «Усмішка».

Широко посміхнутися, оголюючи зуби.

Вправа «Хоботок»: висунути язик вперед, трубочкою, і поворухати ним вправо-вліво.

Вправа «Чашечка»: висунути широкий язик, зробити з нього чашечку, утримуючи його протягом декількох секунд.

Дихальні вправи:

- Дути на ватку, щоб вона відхилилася.
- Дути на палаючу свічку, не гасячи її.
- Видихати повітря через вузьку щілину між зубами.

2. Викликання звуку:

Від підголосників:

- Попросити дитину вимовити звук «Ф», подовжуючи його: «Ффффф...».

- Потім попросити зробити те ж саме, але злегка округливши губи.
- З допомогою логопеда можна використовувати спеціальні зонди або шпателі, щоб допомогти дитині правильно розташувати язик.

Від сполучення звуків:

- Поєднання звуків "Д" і "Ш": "Дшшш...".
- Поєднання звуків "З" і "Ш": "Зшшш...".

3. Закріплення звука:

Вимова звука в складах:

- Жа, жо, жу, жи.
- Жка, жпо, жку, жки.
- Жма, жмо, жму, жми.

Вимова звука в словах:

- Жаба, жук, жупан, жити, життя.
- Жовтий, жорстокий, джміль, джерело.
- Жайворонок, жасмин, желе, жорно.

Вимова звука у реченнях:

- У Жені жаба в кишені.
- Жук жує жуйку.
- Жовте листя кружляє у повітрі.

Вимова звука в чистомовках:

- Жа-жа-жа – жабка сидить у очеретах.
- Жо-жо-жо – їсть жук жуйку на ходу.
- Жу-жу-жу – жук літає по траві.
- Жи-жи-жи – їжаки ходять по стежці.

Артикуляція звука «Ч»

Звук «Ч» – це дзвінка приголосна афrikата, що утворюється поєднанням вибухового звука ([т]) та фрикативного звука ([ш]).

Для його вимови потрібно:

- Висунути широкий язик вперед, трохи підняти його кінчик до верхніх альвеол (бугорків за верхніми зубами).
- Створити щілину між кінчиком язика та верхніми альвеолами.
- Підняти спинку язика до твердого піднебіння.
- Зв'язати голосові зв'язки та вібрувати ними.
- Вимовити спочатку вибуховий звук ([т]), а потім плавно перейти до фрикативного звуку ([ш]).

Важливо:

- Губи при вимові звуку «Ч» повинні бути трохи витягнуті вперед.
- Зуби повинні бути злегка розтиснуті.
- Повітряний струмінь має бути спрямований вперед, а не в сторони.

Постановка звуку «Ч»

Існує декілька етапів постановки звуку «Ч»:

1. Підготовчий етап:

Артикуляційна гімнастика:

Вправа «Усмішка»: широко посміхнутися, оголюючи зуби.

Вправа «Хоботок»: висунути язик вперед, трубочкою, і поворухати ним вправо-вліво.

Вправа «Чашечка»: висунути широкий язик, зробити з нього чашечку, утримуючи його протягом декількох секунд.

Дихальні вправи:

- Дути на ватку, щоб вона відхилилася.

- Дути на палаючу свічку, не гасячи її.
- Видихати повітря через вузьку щілину між зубами.

2. Викликання звуку:

Від підголосників:

- Попросити дитину вимовити звук «Т», подовжуючи його: «Ттттт...».
- Потім попросити зробити те ж саме, трохи витягнувши губи вперед.
- З допомогою логопеда можна використовувати спеціальні зонди або шпателі, щоб допомогти дитині правильно розташувати язик.

Від сполучення звуків:

- Поєднання звуків «Д» і «Ш»: «Дшшш...».
- Поєднання звуків «Т» і «Ш»: «Тшшш...».

3. Закріплення звуку:

Вимова звуку в складах:

- Ча, чо, чу, чи.
- Чка, чпо, чку, чки.
- Чма, чмо, чму, чми.

Вимова звуку в словах:

- Чайник, чашка, чарівник, черепаха, чудово,
- чоло, човен, чоботи, чубчик, чистий,
- чорний, черв'як, чарівник, часи, чайка.

Вимова звуку у реченнях:

- Чайка чай літає, чайок багато пташечок.
- Черепаха повзе по траві, шукає собі їжу.
- Чорний кіт сидить на вікні, гріється на сонечку.

Автоматизація звуку «Ч»

Автоматизація – це багаторазове повторення звуку в різних мовних ситуаціях.

Вправи для автоматизації звуку «Ч»:

Вимова звуку в чистомовках:

- Ча-ча-ча – чашка чаю на столі.
- Чу-чу-чу – чумацький шлях у небі.
- Чи-чи-чи – чистий одяг у шафі.
- Чо-чо-чо – човен пливе по річці.
- Чма-чма-чма – жує бджола жуйку з квітки.

Логопедичні ігри з дидактичним матеріалом (4-5 хвилин) для розвитку граматичної структури та звязного мовлення.

Роль батьків у навчанні і вихованні дитини величезна. Чи впораються батьки самостійно з труднощами малюка буде залежати в першу чергу від того, що стало причиною порушення мови. Наприклад, проблеми з вимовою, пов'язані з дислалією, можуть вирівнятися самі по собі, а ось дизартрія потребує підключення логопеда і часто – невролога. Але в будь-якому випадку важливо займатися з малюком вдома, тоді дитина швидше зможе впоратися з усіма мовними труднощами і засвоїти навички спілкування.

Список використаних та рекомендованих джерел:

1. Беляєва О., Котлярова Т. Розвиток зв'язного мовлення дітей зі складним дефектом. Дефектолог. 2008. № 6. С. 24-28.
2. Богуш А. М. Концепція розвитку дитячого мовлення за Ж. Піаже/ А. М. Богуш // Педагогіка і психологія. – 2000. – №3 – С. 22-29.
3. Боса Л. П. Мандрівка в книжкове царство. Ігри-заняття для дітей старшого дошкільного віку/

- Л. П. Боса, Л. М. Хоменко. – К.: ВФ «Пальміра», 1998. – 45 с.
4. Мозгова Т. Виправлення вад вимови фонем у дітей із загальним недорозвитком мовлення. Дефектологія. 2004. № 1. С. 43-45.
 5. Шеремет М. К. Логопедія / Авт. Кол. : М. К. Шеремет, В. В. Тарасун, С. Ю. конопляста, В. О. Кондратенко, Н. В. Череднеченко, І. С. Марченко, В. В. Тищенко та ін.; За ред. М. К. Шеремет. – 3-є вид., перероблене та доповнене. – К.: Слово. – 2014. – 672 с.

ЗАКЛЮЧЕННЯ

Навчальний центр інклюзивної освіти створений у 2023 році в рамках проєкту «Створення навчального центру інклюзивної освіти в Ізмаїльському державному гуманітарному університеті», який реалізується Благодійним фондом «Агенція розвитку та інвестицій південного регіону» у партнерстві з ChildFund Deutschland (Німеччина) за фінансової підтримки BadenWürttemberg Stiftung у рамках програми фінансування Perspektive Donau. Партнером проєкту в Україні є Ізмаїльський державний гуманітарний університет.

В 2024 році навчальний центр інклюзивної освіти увійшов в склад Центру розвитку та комплексної реабілітації дітей, який діє на базі педагогічного університету Ізмаїльського державного гуманітарного університету (далі – Центр).

Головними напрямками роботи Центру є індивідуальні та групові корекційні заняття з логопедом; заняття з фізичної реабілітації, лікувальної фізичної культури та масажу; психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами. Методичний кабінет Центру займається впровадженням інновацій у галузі інклюзії, розробкою онлайн та офлайн програм навчання для вчителів інклюзивних класів та спеціалізованих шкіл; для батьків, які виховують дітей з особливими освітніми потребами; для студентів-волонтерів, які працюють з дітьми.

Індивідуальні та групові корекційні заняття Центру з логопедом для дітей передбачають, що батьки дитини з особливими освітніми потребами мають можливість отримати консультацію, спрямовану на профілактику мовних порушень, а саме:

- Отримати уявлення про мовленнєве порушення дитини, його наслідки та шляхи подолання. Скласти з логопедом корекційний план подолання наявних у дитини порушень мовлення.
- Попередити появу дефектів звуковимови.
- Дізнатись, як працювати з дитиною в залежності від особливостей її мовленнєвого порушення.
- Підготувати дитину до навчання в школі, сформувавши навички читання та письма
- Розвинути у дитини інтелектуальні навички, а також психічні процеси: мислення, пам'ять, увагу.
- Попередити появу у дитини порушень читання (дислексія) та письма (дисграфія).
- Розвинути у дитини інтелектуальні навички, а також психічні процеси: мислення, пам'ять, увагу.

В залежності від типу заняття, від корекційних і виховних завдань логопед, формуючи структуру заняття, підбирає ті чи інші принципи та методи, як традиційні, так і інноваційні, модифіковані з урахуванням структури мовленнєвого дефекту, вікових та індивідуальних особливостей дітей. Фахівці Центру допомагають дітям розвивати артикуляційний апарат, працюють над формуванням фонематичного слуху, мовленнєвого дихання, мімікою. Усі логопедичні заняття проводяться з урахуванням психофізичного розвитку дітей, їхніх індивідуальних особливостей та включають логопедичні вправи; логоритміку; логопедичні ігри, вправи на розвиток дрібної моторики рук. Індивідуальні заняття передбачають використання сучасних засобів альтернативної та допоміжної комунікації.

Логопед допоможе батькам: зрозуміти етапи та специфіку розвитку мовлення дитини; навчитись відрізняти правильну вимову звуків від дефектної; розібратись чому дитині важко вимовляти ті чи інші звуки; навчитись оцінювати якість власного мовлення.

Лікувальна фізична культура є обов'язковою умовою відновлювальної терапії та тригером рухових функцій дитячого організму. В комплексі послуг центру – заняття на спеціальному реабілітаційному та спортивному обладнанні, фізіотерапевтичні, акупунктурні техніки з використанням масажу. Фахівці центру здійснюють моніторинг антропометричного та фізичного розвитку дітей, визначають індивідуальні рухові можливості та надають консультаційну допомогу батькам, орієнтуючи їх до самостійної, індивідуальної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Орієнтація батьків на регулярність виконання фізичних вправ, дотримання оптимальності у фізичному навантаженні, надає можливість досягти позитивних зрушень, що є метою та завданням нашого Центру. Розроблені і запропоновані комплекси фізичних вправ, орієнтовано для занять з дітьми різних нозологій та потреб. Комплекси лікувальної фізкультури спрямовані не тільки на реабілітаційні дії щодо дітей, а й на формування у дітей та їх батьків мотивації та прагнення до фізичної культури. Рухова активність – запорука не тільки фізичного здоров'я, а й успішної соціалізації їх дітей, насиченого, щасливого та сповненого подіями життєвого шляху! Такі заняття в повній мірі забезпечують необхідний руховий режим дітей з особливими освітніми потребами.

Психолого-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами в Центрі – це взаємоузгоджена комплексна діяльність команди фахівців та батьків дитини, спрямована на створення необхідних умов, що сприяють розвитку особистості дитини, засвоєнню нею знань, умінь і навичок, успішній адаптації. Головною метою психодіагностики є психологічне обстеження пізнавальної та особистісної сфери дитини для

виявлення структури дефекту, встановлення збережених компонентів психічної діяльності, на які можна розраховувати в роботі з дитиною. Основними напрямками роботи практичного психолога, який здійснює супровід родини, яка виховує дитину з особливими освітніми потребами є наступні напрями роботи:

- психологічна діагностика;
- психологічна корекція;
- психологічне консультування;
- психологічна реабілітація;
- психологічна підтримка.

Наші контакти: м. Ізмаїл, вул. Репіна, 12/1.

Навчальне видання

**О. А. БАШТОВЕНКО, О. А. БУХНІЄВА, Х. М. ГАНЧЕВА,
К. В. ГЛУЩЕНКО, С. П. ЖОХА, В. К. ЗВЄКОВА,
С. М. ЗВЄКОВА, Д. Г. ІВАНОВА, А. І. КАПЛІЄНКО,
А. В. КІЧУК, Н. В. КІЧУК, О. В. МІРОШНІЧЕНКО,
О. В. МОДИЧ, А. К. РУБАН, Ж. Є. СИРОТКІНА,
Ю. В. ХОЛОСТЕНКО**

**ОСОБЛИВА ДИТИНА.
ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ
ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ:
ПОРАДИ ПЕДАГОГАМ, БАТЬКАМ**

*методичний посібник для батьків, педагогічних
працівників та фахівців соціально-психологічної сфери
супроводу дітей дошкільного та молодшого шкільного
віку в інклюзивному середовищі.*

Матеріали подано в авторській редакції.

Підписано до друку 27.06.2024. Формат 60х84/16.
Ум. друк. арк. 11,63. Тираж 300 прим.

Віддруковано в ТОВ «Колаж-принт»
40000, м. Суми, вул. Кузнечна, 4
e-mail: info@kollage.com.ua
тел.: +38 050 424 93 83